

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ, ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ:
ΝΕΕΣ ΘΕΩΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ»

ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ
ΤΗΣ ΚΡΑΝΗ ΙΟΥΛΙΕΤΑΣ
(Α.Μ.:1012202103025)

Θέμα: «Η οικογένεια Βουλπιώτη και η συμβολή της στα πολιτικά δρώμενα του ελληνικού κράτους: Ο Κωνσταντίνος και ο Ιωάννης Βουλπιώτης»

Επιβλέπων Καθηγητής: Ιάκωβος Μιχαηλίδης
Συνεπιβλέπων Καθηγητής: Θανάσης Χρήστου
Συνεπιβλέπων Καθηγητής: Σωτήριος Ριζάς

ΚΑΛΑΜΑΤΑ 2023

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Πρόλογος.....	3
Εισαγωγή.....	5
Α΄ Κεφάλαιο	
Κωνσταντίνος Βουλπιώτης.....	7
1.1 Η έκρηξη της επανάστασης του 1821.....	7
1.2 Ο Κωνσταντίνος Βουλπιώτης και η δίκη του Καραϊσκάκη.....	11
1.3 Η σχέση του Κωνσταντίνου με την κυβέρνηση Αλέξανδρου Μαυροκορδάτου.....	18
Β΄ Κεφάλαιο	
Ιωάννης Βουλπιώτης.....	25
2.1 Η γέννηση, η οικογένεια, οι σπουδές του Ιωάννη Βουλπιώτη.....	25
2.2 Ο Ιωάννης Βουλπιώτης και η κυβέρνηση Μεταξά.....	30
2.3 Η δράση του Ιωάννη Βουλπιώτη στην κατοχή.....	37
2.4 Ιστορική αναδρομή στην περίοδο της κατοχής.....	44
2.5 Οι κατηγορίες για προδοσία μετά την απελευθέρωση.....	62
2.6 Η πορεία του Ιωάννη Βουλπιώτη τη μεταπολεμική περίοδο.....	67
2.7 Το τέλος του Ιωάννη Βουλπιώτη.....	75
Επίλογος.....	77
Πηγές και Βιβλιογραφία.....	78
Παράρτημα.....	82
Περίληψη.....	86

Πρόλογος

Η επανάσταση του 1821 λαμβάνει χώρα σε μια δύσκολη περίοδο καταπίεσης για τους Έλληνες και ύστερα από πολλές διεργασίες καταλήγει στην ημερομηνία σταθμό του 1824. Η διεκδίκηση της ανεξαρτησίας του ελληνικού έθνους πραγματοποιείται στα πεδία των μαχών μέσα από σκληρές συγκρούσεις στην ξηρά και στη θάλασσα. Ενωμένοι μπροστά σε ένα κοινό εχθρό, οι Έλληνες προτάσσουν το ανάστημά τους και γράφουν τη δική τους ιστορία.

Οι δυσκολίες που αντιμετώπισαν ήταν πολύπλευρες και δεν αφορούσαν πάντοτε τον κοινό αντίπαλο αλλά και τις μεταξύ τους εμφύλιες διαμάχες. Οι επερχόμενες αλλαγές που συντελέστηκαν επηρέασαν τις πολιτικές συνθήκες αλλά και τις κοινωνικές αναταραχές. Όλα τα παραπάνω δεν θα μπορούσαν να μην απασχολήσουν την περιοχή της Στερεάς Ελλάδας, η οποία μονοπώλησε το ενδιαφέρον των μελετητών και διανοούμενων.

Η επίδραση του οθωμανικού ζυγού φαίνεται μέσα από την έντονη παρουσία τους στην περιοχή αλλά και τον τρόπο άσκησης της εξουσίας. Η διεκδίκηση της εξουσίας στην περιοχή συντελείται από τον Γεώργιο Καραϊσκάκη και τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο. Οι αντιλήψεις που εκφράζονται και τα αντικρουόμενα πολιτικά τους πιστεύω είναι αυτά που θα τους οδηγήσουν σε αναπόφευκτη σύγκρουση. Ο Γεώργιος Καραϊσκάκης παρά το γεγονός ότι αποτέλεσε σύμβολο ηρωισμού μέσα από τον αγώνα του δικάζεται στο Μεσολόγγι και κατηγορείται ως προδότης της πατρίδας.

Από τη μελέτη της δίκης αποκαλύπτονται σημαντικά στοιχεία για την εποχή και μας βοηθάει να ανάγουμε σημαντικά συμπεράσματα για την εξέταση των προσώπων της οικογένειας Βουλπιώτη. Επίσης φέρνουν στην επιφάνεια τον τρόπο δράσης της δικαιοσύνης στο «αναδυόμενο» ελληνικό κράτος. Το κοινό και το ατομικό συμφέρον γίνονται κίνητρα οδηγώντας στο σκοτεινό κεφάλαιο της δίκης του οπλαρχηγού.

Η ερευνά μου επικεντρώθηκε στο να εξετάσω τις συνέπειες όλων αυτών των αποσπασματικών γεγονότων στην πολιτική σκηνή του ελληνικού κράτους. Η ύπαρξη του ανθρώπινου παράγοντα και των παθών του έχει αποδείξει σε όλη την ιστορία ότι μπορεί ν' αλλάξει ριζικά τις καταστάσεις.

Οι προσωπικότητες του Κωνσταντίνου Βουλπιώτη που πρωταγωνίστησε στη δίκη του Καραϊσκάκη αλλά και του δισέγγονού του Ιωάννη έχουν τραβήξει κατά καιρούς το ενδιαφέρον των ιστορικών, γι' αυτό και εγώ προσπάθησα να συγκεντρώσω όλες τις ενδιαφέρουσες πηγές για την σκιαγράφησή τους.

Εισαγωγή

Την περίοδο από την οποία ξεκινάει η ιστορία της οικογένειας Βουλπιώτη η ελληνική επανάσταση συναντά δυσκολίες. Το 1824 οι διαμάχες ανάμεσα στους στρατιωτικούς και στους πολιτικούς είναι συχνό φαινόμενο. Αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης είναι οι εμφύλιες συγκρούσεις ιδιαίτερα στη Νότια Ελλάδα. Η τωρινή κατάσταση δεν είναι κάτι νέο και πηγάζει από τον τρόπο που οργανώνονταν οι κοινότητες. Οι προεστοί και οι καπεταναίοι η καπιτάνοι¹ όπως συνηθίζουν να τους αποκαλούν, αποκτούν τεταμένες σχέσεις ήδη από τα προηγούμενα χρόνια.² Όλη αυτή η κατάσταση δεν περνάει καθόλου απαρατήρητη, αφού μέσα σε λίγα μόλις χρόνια λόγω των ένοπλων συρράξεων αρχίζει να απειλείται ο αγώνας ενάντια στους Τούρκους.

Τόσο έντονη ήταν η ενασχόληση του καθένα με τις υποθέσεις του άλλου που περισσότερο ασχολούνταν με την ψευδή αναπαραγωγή στοιχείων παρά με την ανεξαρτησία της πατρίδας τους.³ Μέσα σε αυτό το κλίμα εξελίσσονται σημαντικές πολιτικές προσωπικότητες και δημιουργείται η έντονη αντίθεση ανάμεσα στους δύο κόσμους. Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στις ιστορικές συνθήκες της Στερεάς Ελλάδας κατά το ξέσπασμα της ελληνικής επανάστασης. Η νέα πραγματικότητα είναι μια ξαφνική μετάβαση από τον πλούτο της Οθωμανικής αυτοκρατορίας σε μια πολιτική κατάσταση που χαρακτηρίζεται από αστάθεια.

Στη συνέχεια εξετάζεται διεξοδικά το θέμα της δίκης του οπλαρχηγού Γεώργιου Καραϊσκάκη για προδοσία από την κυβέρνηση Μαυροκορδάτου. Μοναδικός μάρτυρας σε αυτή τη δίκη είναι ο Κωνσταντίνος Βουλπιώτης ενώ επισημαίνονται παράλληλα τα κίνητρα της κυβέρνησης Μαυροκορδάτου. Έρχονται στην επιφάνεια νομικά θέματα της δίκης αυτής, ο τύπος και η προπαγάνδα που ακολούθησε.

Ακολουθούν οι σχέσεις του Κωνσταντίνου Βουλπιώτη με την κυβέρνηση Αλέξανδρου Μαυροκορδάτου. Περιλαμβάνει πληροφορίες σχετικά με τη δράση του

¹ Σ. Σταμέλου, ΔΜΕ, ο Γεώργιος Καραϊσκάκης και η δίκη του (1824): Αφορμές, πρωταγωνιστές και ετυμολογία, Καλαμάτα 2022, σ. 4

² Ν. Κασομούλης, *Ενθυμήματα Στρατιωτικά της Επανάστασης των Ελλήνων 1821-1833*, Αθήνα 2005, τ. 2, σ. 40.

³ Conte Pierto Gamba, *ο Λόρδος Βύρων στην Ελλάδα*, Αθήνα 2007, σ. 28

Μαυροκορδάτου αλλά και τις προσπάθειές του για την επιβολή της εξουσίας. Από την άλλη μεριά ενάντια στην κυβέρνηση Μαυροκορδάτου στην οποία εντάσσεται ο Βουλπιώτης είναι ο Καραϊσκάκης. Ο δεύτερος μετά τη νίκη του στη μάχη Σοβολάκου και την επιτυχή έκβαση των Αγράφων, αντιδρά στις αδικίες που βλέπει να διαδραματίζονται.

Το δεύτερο κεφάλαιο της διπλωματικής εργασίας αφορά τον απόγονο του Κωνσταντίνου Βουλπιώτη και δισέγγονό του (1902-1999). Αρχικά γίνεται αναφορά σε γενικά βιογραφικά χαρακτηριστικά γύρω από την προσωπικότητά του και τη δράση του. Η ιστορική του δράση όλα αυτά τα χρόνια, οι κοινωνικές του συναναστροφές με τις εκάστοτε κυβερνήσεις έρχονται στο προσκήνιο. Ακολουθεί η διπλωματική και επιχειρηματική του δράση στην κατοχή μέσα από το κλίμα της δικτατορίας του Ιωάννη Μεταξά και του εμφυλίου που ξέσπασε. Τέλος γίνεται αναφορά στη μεταπολεμική πορεία του, τις δικαστικές του διαμάχες, τις κατηγορίες απέναντι στο κράτος και το τέλος του.

Α Κεφάλαιο

Κωνσταντίνος Βουλπιώτης

1.1 Η έκρηξη της επανάστασης του 1821

Στη Στερεά Ελλάδα την έκρηξη της επανάστασης υποβοηθήσαν τα ιδιαίτερα γεωγραφικά χαρακτηριστικά του τόπου. Οι μετακινήσεις πληθυσμών ήταν ένα συνηθισμένο φαινόμενο την εποχή αυτή με κύριο σκοπό την επιβίωση μέσα στην οθωμανική αυτοκρατορία. Οι Έλληνες κατοικούν στις ορεινές και ημιορεινές περιοχές, συγκροτούν μόνοι τους ομάδες για την ένοπλη αντιμετώπιση των Τούρκων και εξασφαλίζουν τα προς το ζην μόνοι τους.

Ο καθοριστικός βέβαια παράγοντας που επηρέασε τη ζωή των κατοίκων της Ρούμελης και ειδικά των αγροτικών πληθυσμών ήταν τα περιορισμένα αγαθά που διέθεταν καθώς και οι φυσικοί πόροι. Η σημαντικότητα εξασφάλισης των απαραίτητων αλλά και πρόσβαση σε αυτά ήταν πρωταρχικής σημασίας για την επιβίωση των κατοίκων. Η οικονομία βασιζόταν την γεωργία και την κτηνοτροφία ενώ στις ορεινές περιοχές επικρατούσε η εκτροφή ζώων⁴.

Η πρόσβαση στα βασικά αγαθά έφερνε την πλειονότητα του κόσμου σε σημείο που εξαρτιούνταν από τα προϊόντα των αγροτών ενώ παράλληλα ο ανταγωνισμός μεταξύ τους ήταν αναγκαίος για την επιβίωση. Οι κάτοικοι της συγκεκριμένης γεωγραφικής έκτασης προκειμένου να επιβιώσουν γίνονται νομάδες, ώστε όταν χρειαστεί να μετακινηθούν για την επιβίωσή τους αυτό να γίνει συλλογικά. Οι ενέργειες αυτές δεδομένου και των κοινωνικών δυσκολιών δεν ήταν εύκολες, αφού εμφανίζονταν προβλήματα σχετικά με την επικράτηση της κάθε ομάδας σε συγκεκριμένη γεωγραφική έκταση⁵.

Το οθωμανικό κράτος λόγω των μεγάλων εκτάσεων που βρίσκονται υπό την κατοχή του, αρχίζει να αδυνατεί να διαχειριστεί τις αχανείς εκτάσεις. Η έλλειψη γνώσης, η ανομοιογένεια των πληθυσμών κάνει αναγκαία την αντιμετώπιση των

⁴ Κ. Δ. Παπαδάκης, ΔΜΕ, *Ο κόσμος των Ενόπλων στη συγκυρία της Επανάστασης: Γιάννης Γκούρας (1791-1826)*, Καλαμάτα 2020, σ. 16

⁵ Ν. Διαμαντούρος, *Οι απαρχές της συγκρότησης σύγχρονου ελληνικού κράτους στην Ελλάδα (1821-1828)*, Αθήνα 2006, σ. 14-20

προβλημάτων που παρουσιάζονται με τα γεωγραφικά κενά⁶. Ο στόχος του Αλή πασά στη Ρούμελη ήταν αφενός μεν να θέσει υπό την εξουσία του τους προκρίτους αλλά και αφετέρου να δημιουργήσει στρατό με ατάκτους οι οποίοι αποδίδονταν στην ληστεία. Το μεγάλο όραμα του Αλή ήταν η δημιουργία ενός επιμέρους κρατικού μηχανισμού μέσα στην Οθωμανική αυτοκρατορία με περιοχές της Ηπείρου, της Θεσσαλίας, των περιοχών της Στερεάς Ελλάδας, της Μακεδονίας και της Ηπείρου.

Τοποθετεί ανθρώπους που τους έχει εμπιστοσύνη σε τέτοιες βασικές θέσεις όπως τον Οδυσσέα Ανδρούτσο στους αρματολούς της Λιβαδειάς⁷. Η κίνηση αυτή του Αλή Πασά είχε συνέπειες στην ελληνική επανάσταση αφού αυτές οι ομάδες που συγκροτήθηκαν αποτελούμενες από μουσουλμάνους και χριστιανούς έκαναν αυτοσκοπό τους τη διαφύλαξη της περιουσίας τους και αποδυνάμωσαν μέσα από τη δραστηριότητά τους την απελευθέρωση τους έθνους. Όλα αυτά συνέβησαν με οικονομικά και κοινωνικά κίνητρα που δόθηκαν από τον Αλή Πασά σε αυτές τις ομάδες για την επίτευξη του στόχου του.

Ο φορολογικός-στρατιωτικός έλεγχος των περιοχών από τους Οθωμανούς είναι φυσικό επακόλουθο. Οι στρατιωτικές ομάδες που συγκροτούνται δεν αρκούνται στην προστασία των τοπικών πληθυσμών της Στερεάς αλλά εκμεταλλεζόμενοι τις νέες συνθήκες αποδίδονται σε λεηλασίες. Οι υποχρεωτικές μετακινήσεις των πληθυσμών ιδιαίτερα των γυναικών και των παιδιών αποτέλεσε βασικό τρόπο για την επιβολή της εξουσίας. Οι βιαιότητες μέσω ένοπλων συγκρούσεων και οι διαπραγματεύσεις ανάμεσα στους αρχηγούς των ορεινών περιοχών ενίσχυαν την αβεβαιότητα.

Αποκορύφωμα αυτών των δράσεων που έφεραν τέλος στις αλαζονικές διεκδικήσεις ήταν η συνθήκη του Ταμασίου. Κατά τη συνθήκη αυτή η περιοχή των Αγράφων αποκτούσαν ανεξάρτητη διοίκηση με έδρα το Νεοχώρι. Κατά αυτόν τον τρόπο οι οικογένειες με τουρκική καταγωγή δεν μπορούσαν να κατοικήσουν στην περιοχή αυτή και καθορίζονταν ο φόρος των 50.000 γροσίων που θα λάμβαναν οι Τούρκοι τον χρόνο για κάθε κοινότητα⁸. Στην προκειμένη περίπτωση η συγκεκριμένη

⁶ Ν. Πιζάνιας, «Ο κόσμος της Θάλασσας των βουνών, Ο αρματολός από τον 16 αι. έως το 1821», στην: *Νέα Εστία*, αρ. φ. 1857, Μάρτιος 2013, σ. 53

⁷ Σ. Π. Αραβαντινός, *Ιστορία Αλή Πασά του Τεπενλή, Αθήνα 1895*, σ. 283-284.

⁸ Ν. Πιζάνιας, *ό. π.*, σ. 55-56

περιοχή δεν υποχρεούνταν να καταβάλλει άλλον φόρο πέρα από το καθιερωμένο χαράτσι.

Σε αντίθεση με την Πελοπόννησο στη Στερεά, ο τρόπος της διοίκησης διαφέρει. Εδώ κυριαρχούν οι αρματολοί ή αλλιώς καπετάνιοι ενώ στην Πελοπόννησο έχουμε τον θεσμό του προεστού. Φροντίζουν να τηρούν την τάξη στην περιοχή που δρουν⁹, στα θέματα δικαιοσύνης, φορολόγησης και στρατολόγησης¹⁰. Εδώ φαίνονται να διατηρούν την εξουσία τους οι αρματολοί. Οι προεστοί εξαιτίας της μεγάλης πίεσης του Σουλτάνου καλούνται να ελέγχουν τις τοπικές κοινότητες και οι κλέφτες περιορίζονται.

Ο κάθε αρματολός ορίζονταν είτε από την Υψηλή Πύλη είτε δια της βίας. Αυτό σήμαινε ότι θα δημιουργούνταν προβλήματα εμπιστοσύνης ανάμεσα σε άλλες τοπικές ομάδες ληστών. Οι εσωτερικές συγκρούσεις ανάμεσα στους τοπικούς πληθυσμούς κυριαρχούσαν, όλοι δε θα αποδέχονταν ομαλά τους αρματολούς ως τοπικούς κυβερνήτες. Οι αμφισβητήσεις για την ορθή διοίκηση και την τήρηση της τάξης δεν έλειπαν προσπαθώντας μέσω της διεκδίκησης της εξουσίας, να αποδείξουν την λανθασμένη λήψη των αποφάσεων¹¹. Αυτές οι ενέργειες γίνονταν γνωστές στην Υψηλή Πύλη αλλά και στους συντοπίτες τους με αποτέλεσμα να υπάρχουν συχνά εσωτερικές συγκρούσεις που ταλάνιζαν τον επαναστατικό αγώνα.

Επομένως, αυτός που διεκδικούσε την εξουσία, την επέβαλλε δημιουργώντας τη δική του ομάδα και αποκτούσε δημοτικότητα με νίκες στα πεδία των μαχών, ενώ συνάμα προσέφερε προστασία στον οικογενειακό κύκλο των παληκαριών του. Η ανάπτυξη ενός ισχυρού κύκλου τέτοιων ομάδων βοηθούσε στην επικοινωνία μεταξύ των διάφορων περιοχών, ενίσχυε τη συνοχή αλλά και τη σημαντικότητα των θεσμών αυτών με δημιουργία συγγενικών σχέσεων. Έφτιαχναν λοιπόν εκ θεμελίων μια μεγάλη οικογένεια με σκοπό να έχουν και μεγάλη δύναμη¹².

Βασική αιτία της επανάστασης ήταν η τρόπος που αντιμετώπιζαν οι Τούρκοι τους αρματολούς. Ο Αλή Πασάς των Ιωαννίνων είναι το πιο αντιπροσωπευτικό

⁹ Ν. Κασομούλης, *ό. π.*, σ. 183.

¹⁰ Η. Παπαστεργιόπουλος *Η Δίκη του Καραϊσκάκη* Γ έκδοση, Αθήνα 1961, σ. 157-158

¹¹ Ν. Πιζάνιας, *ό. π.*, σ. 78-79

¹² Κ. Παπαγιώργης, *Τα καπάκια, Βαρνακιώτης, Καραϊσκάκης, Ανδρούτσος*, Αθήνα 2014, σ. 151

παράδειγμα για τον τρόπο που έβλεπαν οι Τούρκοι τους αρματολούς στις αρχές του 18^{ου} αιώνα. Η ανέλιξη του στην εξουσία της οθωμανικής αυτοκρατορίας και η βιαιότητα που έδειξε για την κυριαρχία του στις περιοχές , όπου είχε διοριστεί Πασάς μετά το αξίωμα του Δερβιτζή επηρέασε με μεγάλο βαθμό τις ζωές των πολιτών. Με έδρα του τα Γιάννενα καταφέρνει να κυριαρχήσει στην ηπειρωτική Ελλάδα και την Πελοπόννησο. Ο Αλή Πασάς σύντομα γίνεται κυρίαρχος των παραπάνω περιοχών , ακολουθεί συγκεντρωτική πολιτική και το πρότυπο θεού αυτοκράτορα¹³. Καυχιέται ότι επηρεάζει τα πάντα από ανθρώπους μέχρι τις καιρικές συνθήκες έως και τη φύση ολάκερη.

Αυτό φαίνεται και από τον τρόπο που αντιμετωπίζονται οι υπόδουλοι Έλληνες. Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι «εγγυήσεις» που ζητούσε σε περίπτωση που δεν ικανοποιούνταν τα όσα τους ζητούσε. Ως εγγυήσεις ορίζονταν η θυσία κάποιου συγγενικού τους προσώπου, δε δίσταζε να οργανώνει τις δολοφονίες αυτών που ήθελε και να κάνει τις διαφωνίες εντονότερες μεταξύ τους προκαλώντας διχασμό. Πολλές φορές με επεμβάσεις του ίδιου του Αλή η διοίκηση άλλαζε με δολοφονίες και με νέους διορισμούς κάθε φορά¹⁴.

Το ξέσπασμα της επανάστασης έφερε πολλές αλλαγές στη διοίκηση και στην οργάνωση του τόπου ιδιαίτερα στις περιοχές που μέχρι πρόσφατα ελέγχονταν από τον Αλή Πασά. Παρ' όλα αυτά ο ολοκληρωτισμός του στη εξουσία ενίσχυσε τις φιλοδοξίες όλων εκείνων που ήθελαν να συμμετέχουν στην άσκησή της ακόμα και μετά την πτώση του. Βρίσκεται λοιπόν το πρόσφορο έδαφος για δράση. Πλέον οι αρματολοί που κατέχουν σημαντικές θέσεις στη Στερεά πρέπει να διατηρήσουν την εξουσία τους, ν' αποκρούσουν φιλόδοξους διεκδικητές της, να εξασφαλίζουν την υποστήριξη των Οθωμανών και ταυτόχρονα να συνεισφέρουν στην ελληνική επανάσταση.

Όπως πολλά χωριά σύσσωμα αντέδρασαν μαζί με τους τοπικούς τους άρχοντες για την υπάρχουσα κατάσταση έτσι και το χωριό της Βούλπης, το οποίο εκτείνεται βορειοδυτικά της Ευρυτανίας, είχε σημαντική συμμετοχή στην επανάσταση του 1821. Από τον Μάιο, ημερομηνία σταθμός για την ελληνική επανάσταση κυρίως

¹³ Α. Παπασταύρος, *Αλή Πασάς από λήσταρχος ηγεμόνας*, Αθήνα 2013, τ. 1, σ. 219

¹⁴ Ν. Κασομούλης, *ό. π.*, τ. 1, σ. 185

με πρωταγωνιστή τον Κώστα Βελή σηκώθηκε η σημαία στο χωριό του το Κεράσοβο. Με κάθε μέσο τις εποχές και προκηρύξεις καλούσαν το λαό στα άρματα και να κάνει το χρέος του για τον αγώνα. Ο Κωνσταντίνος Βουλπιώτης κατάγεται από αυτό το ιστορικό της Βούλπης, σηκώνει τη σημαία της επανάστασης μαζί με τον Κωνσταντίνο Βελή και Λογοθέτη Ζώτο στ' Άγραφα και διαδραματίζει πρωταγωνιστικό ρόλο¹⁵.

Οι Έλληνες συμμετείχαν στην επανάσταση καθολικά και η απόφαση για την αποτίναξη του τουρκικού ζυγού ήταν ομόφωνη, όμως πίσω από αυτή την ομοφωνία κρύβονταν και οι επιδιώξεις του κάθε αγωνιστή ξεχωριστά.

1.2 Ο Κωνσταντίνος Βουλπιώτης και η δίκη του Καραϊσκάκη

Οι διαμάχες των τοπικών αρχόντων όπως θα εξετάσουμε παρακάτω οδήγησαν την άνοιξη το 1824 στην δίκη του Καραϊσκάκη. Ο Καραϊσκάκης περνάει όλη του τη ζωή στις ορεινές περιοχές των Αγράφων. Μικρός σε ηλικία γίνεται κλέφτης στα βουνά και στη συνέχεια αναγκάζεται να αναγνωρίσει και προσκυνήσει την επιβλητική προσωπικότητα του Αλή Πασά. Με το ξέσπασμα της επανάστασης αποφασίζει να ασχοληθεί με αυτό που γνωρίζει πραγματικά, δηλαδή να διεκδικήσει το θεσμό του αρματολού.

Ο Μαυροκορδάτος μπροστά στη μεγάλη φιλοδοξία του για την επιβολή της εξουσίας βρίσκει τον Καραϊσκάκη, ταλαιπωρημένο από πολλαπλά προβλήματα υγείας όπως τη φυματίωση και τις θέρμες. Η αφορμή της δίκης του οπλαρχηγού έρχεται στην επιφάνεια από ένα πολύ κοντινό συγγενή του τον Ψαρογιάννη. Ο Ψαρογιάννης είχε διαταχθεί να μετακινηθεί για μια αποστολή στο Μεσολόγγι, πιο συγκεκριμένα να φέρει τι ομολογίες από το δάνειο του Μαυροκορδάτου. Αφού εκπλήρωσε το σκοπό, για οποίο είχε σταλεί στο Μεσολόγγι αποφάσισε να επιστρέψει στο Αιτωλικό με μια βάρκα. Διαπληκτίζεται με τον βαρκάρη που τον μεταφέρει και ξεσπάει ένα άγριος καβγάς. Σύμφωνα με τον Γ. Βλαχογιάννη «τα ένοπλα στρατεύματα των οπλαρχηγών όφειλαν να λαμβάνουν σεβασμό από τον άμαχο πληθυσμό διαφορετικά η τιμωρία ήταν ο θάνατος»¹⁶. Τον τραυματίζουν λοιπόν και επιστρέφει στο Μεσολόγγι τραυματισμένος.

¹⁵ Β. Πάνου, *Ρομειλιότες Αγωνιστές στην εποποιία του Μεσολογγίου*, Αθήνα 1970, σ. 65-75

¹⁶ Γ. Βλαχογιάννης, «Καραϊσκάκης Η δίκη του περί προδοσίας», στην: Πρωΐα, 15.01.1933

Ο Καραϊσκάκης εξέλαβε την συγκεκριμένη κίνηση ως προσβολή ως προς τον ίδιο, με αποτέλεσμα να αποκαταστήσει την τιμή του ανάμεσα στους οπλαρχηγούς¹⁷. Η επόμενη κίνησή του ήταν να αποστείλει 150 πολεμιστές του στο Μεσολόγγι για τον παραδειγματισμό αυτών που προέβησαν σε αυτή την ενέργεια. Μέσα σε αυτό το κλίμα συλλαμβάνονται δύο πρόκριτοι και καταλαμβάνεται η περιοχή του Βασιλαδίου¹⁸. «Μίαν των ημερών έστειλεν εδώ εις Μεσολόγγιον τον ανεψιόν του διά μίαν υπόθεσιν. Ούτος την 19 Μαρτίου θέλων να επιστρέψη εις Ανατολικόν, επιάσθη με τους μονοξυλιαραίους, και του εκτύπησαν τινές Μεσολογγίται, και του έσχισαν το κεφάλι επάνω εις αυτήν την έριδα. η διοικήσις έβαλεν όλα της τα δυνατά διά να εύρη τους ενόχους, οίτινες είχαν φύγει, διά να τους κρίνη και να τους παιδεύση κατά το σφάλμα. αλλ' εν ώ ταύτα εγίνοντο, ο Καραϊσκάκης έξαφνα στέλλει εδώ την δευτέραν ημέραν ως εκατόν πενήντα στρατιώτας με λόγον ότι μοναχοί τους ήλθον διά να ζητήσουν από την Διοίκησιν να τους γίνη η δικαία ικανοποίησις διά το κτύπημα του συντρόφου των. τούτο το κίνημα αντί να ευκολύνη, καθώς εκείνοι έλεγον, έκαμε δυσκολωτέραν την εύρεσιν των ενόχων. διά τούτο το πράγμα αργοπόρησεν έως την 21 του μηνός. Την εσπέραν της αυτής ημέρας αυτοί οι άνθρωποι του Καραϊσκάκη έβαλαν με γέλασμα εις το χέρι δύο από τους προκρίτους ταύτης της πόλεως και κρυφίως τους έστειλαν εις Ανατολικόν προς τον αρχηγόν των. Συγχρόνως άλλοι Σαράντα άνθρωποί του υπήγαν από το Ανατολικόν με τα μονόξυλα, και ευγήκαν εις Βασιλάδι εξαίφνης και με τοιούτον τρόπον, ώστε οι φύλακες αυτού του οχυρώματος δεν έλαβαν κατ' αρχάς υποψίαν, επειδή εσωτερικώς δεν είχαν να φοβώνται κανέναν εχθρόν, έπειτα δε δεν ήτον πλέον καιρός να τους εμποδίσουν...» Οι αληθινοί ένοχοι της βιαιότητας αυτή δεν βρίσκονται με αποτέλεσμα να προκαλείται μεγαλύτερη ένταση επί του θέματος. Αμέσως μετά ο Μαυροκορδάτος ζητάει τη βοήθεια του στρατηγού Μακρή.

Ενώ ο θυμός του Καραϊσκάκη καταλαγιάζει ο Μαυροκορδάτος δράττει της ευκαιρίας να τον κατηγορήσει. Κατηγόρησε τον Καραϊσκάκη για αντιεξουσιαστή και πρότεινε να περάσει στρατοδικείο. Η αντίδραση αυτή εμβρασμό τη καρδιά του Καραϊσκάκη είχε εξαγριώσει και τους άλλους οπλαρχηγούς που ζητούσαν την παραδειγματική τιμωρία του έτσι ώστε να πάρουν εκδίκηση¹⁹. Επιπλέον δε δίστασαν

¹⁷ Γ. Βλαχογιάννης, *ό. π.*, Πρωΐα, 15.01.1933

¹⁸ Ελληνικά Χρονικά, 29.9- 9.4.1824

¹⁹ Ν. Κασομούλης, *ό. π.*, τ. 2, σ. 114

να φορτώσουν στον Καραϊσκάκη και άλλα γεγονότα τα οποία συνδυάστηκαν κατάλληλα από τους κατηγορούς του²⁰.

Έτσι η ιστορία ξεκινά όταν συλλαμβάνεται ο Κωνσταντίνος Βουλπιώτης στις 24 Μαρτίου του 1824. Κατηγορείται για προδοσία. Κατηγορείται, λοιπόν ότι κατέφυγε στα Γιάννενα, με σκοπό να μεταφέρει επιστολή από τον Καραϊσκάκη στην οποία υπόσχονταν την παράδοση του Μεσολογγίου. Το αντάλλαγμα βέβαια ήταν ο διορισμός τους ως αρματολός στην περιοχή των Αγράφων. Το κλίμα που επικρατούσε στην πόλη ήταν πολεμικό και πήγαζε από τις προσωπικές έριδες²¹.

Η δίκη του Καραϊσκάκη γίνεται τη 1^η Απριλίου του 1824 στην εκκλησία της Παναγίας στο Αιτωλικό. Την εποχή εκείνη η δίκη γίνεται στην εκκλησία, δεδομένου ότι δεν υπάρχουν πολλά κτίρια. Με αυτό τον τρόπο τα κτίρια της εκκλησίας εξυπηρετούσαν την πολιτεία σε περίπτωση που τα χρειαζόνταν. Στη δίκη πρόεδρος στο δικαστήριο ήταν ο πάτερ Πορφύριος και ο Καραϊσκάκης φτάνει στην εκκλησία ταλαιπωρημένος από την ασθένεια που τον ταλαιπωρούσε. Μέσα στις κατηγορίες φυσικά που άρχισαν να του καταλογίζονται ήταν και αυτή της προδοσίας με τον Κωνσταντίνο Βουλπιώτη.

Για να γνωρίσουμε καλύτερα το πρόσωπο που μετέφερε αυτό το μήνυμα και έπαιξε καθοριστικό ρόλο στη δίκη του Καραϊσκάκη, πρέπει να αναφερθούμε περισσότερο στο πρόσωπο που επιλέχθηκε να μεταφέρει ένα τέτοιο μήνυμα και πρόκειται για τον Κωνσταντή Βουλπιώτη, ο οποίος είχε θείο το Γιαννάκη Ράγκο²². Είναι μέλος πολυμελούς οικογένειας ενώ διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στα χρόνια πριν την επανάσταση αλλά και σε αυτά που ακολούθησαν. Στο βιβλίο του Νταλλή «Η Βούλπη και η Παλαιοκατούνα Ευρυτανίας» αναφέρεται ότι η συγκεκριμένη οικογένεια είχε καταγωγή από την Ήπειρο και πιο συγκεκριμένα από ένα χωριό της Άρτας. Με την πάροδο του χρόνου λόγω των διωγμών των Τούρκων η οικογένεια, φεύγει από την περιοχή της Άρτας και εγκαταστάθηκε στη Βούλπη γύρω στα μέσα του 18^{ου} αιώνα. Οι επόμενες γενιές κράτησαν αυτό το επώνυμο Βουλπιώτης το οποίο σήμαινε, αυτόν που

²⁰ Η. Παπαστεργιόπουλος, *Η δίκη του Καραϊσκάκη*, Αθήνα 1961, σ. 71-72

²¹ C. P. Gamba, *ό. π.*, σ. 142- 147

²² Α. Δ. Κ. Σταμάτης, *Η δίκη του Καραϊσκάκη και ο Κωνσταντής Βουλπιώτης*, Πρακτικά Ημερίδας, Η βούλπη Ευρυτανίας στη διαδρομή της ιστορίας, Βούλπη 18 Αυγούστου 2007, Αθήνα 2008, σ. 59

κατάγεται από τη Βούλπη. Εκεί στην Περιοχή της Βούλπης η οικογένεια επεκτείνεται , σε αυτήν προστίθενται νέα μέλη. Τα παιδιά της οικογένειας ήταν ο Χρήστος, ο Νικόλας, ο Ζαχαρής, ο Δημήτριος και ο Κωνσταντής και ο Ιωάννης. Η ημερομηνία γεννήσεως τους περίπου στο β' μισό του 18^{ου} αιώνα.

Ο Κωνσταντής είναι ο θείος του Γιαννάκη Ράγκου, ο οποίος ήταν οπλαρχηγός στην περιοχή του Βάλτου και διεκδικούσε και αυτός να πάρει την εξουσία ως αρματολός στα Άγραφα. Συνεργάζεται και αποκτά στενές σχέσεις με τον Αλή Πασά. Μετά την επανάσταση ανταγωνίζονταν τον Καραϊσκάκη για τη λήψη της εξουσίας στη γύρω περιοχή.

Η οικογένεια Βουλπιώτη θα κινδυνεύσει όταν ο Αλή Πασάς θα βγάλει από την εξουσία με μαρτυρικό θάνατο τον αρματολό της περιοχής Κατσαντώνη. Τότε το σπίτι τους θα καταστραφεί ολοσχερώς και λόγω της καταγωγής τους θα οδηγηθούν στα Γιάννενα για να υπηρετούν τον Πασά. Στόχος του Αλή Πασά ήταν όσους είχαν επιρροή στην εξουσία του τόπου μέσα από το αρματολίκι είτε να τους έχει στο πλευρό του , για να τον υπηρετούν είτε να τους καταστρέψει με κάθε μέσο.

Άλλα μέλη της οικογένειας Βουλπιώτη όπως ο αδερφός του Χρήστος παρέμειναν κοντά στον Αλή πασά μέχρι την πολιορκία του Αιτωλικού. Τότε τον απαρνήθηκαν και εντάχθηκαν στις ομάδες των επαναστατών. Ο Γιαννάκης Βουλπιώτης ακόμα γίνεται και αυτός γραμματέας του Αλή Πασά και αργότερα του Ισμαήλ Πασά Πλιάσα. Κοντά στην Οθωμανική διοίκηση για τον τελευταίο αναφέρεται πως είχε μεγάλη περιουσία σε κτήματα στην περιοχή της Άρτας. Αφού επωφελήθηκε από την εύνοια των Τούρκων εγκατέλειψε τις συγκεκριμένες ομάδες και κατέλαβε πολιτικά αξιώματα συμμετέχοντας στην επανάσταση.

Για να εξετάσουμε όμως τη δράση της οικογένειας Βουλπιώτη τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο θα πρέπει να μελετήσουμε προσεκτικά τις ευρύτερες κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες της περιόδου. Η κυριαρχία της περιοχής της Στερεάς Ελλάδας ανήκε στον Αλή Πασά, ο οποίος είχε ένα όραμα μεγαλεπήβολο. Σκόπευε να φτιάξει ένα δικό του κράτος από την Αλβανία, τη Δυτική Μακεδονία έως την Πελοπόννησο, που θα το εξουσιάζει ο ίδιος. Αυτή ήταν και η αιτία που προκάλεσε τον αφανισμό του από τον Σουλτάνο 1822.

Ο Αθανάσιος Διάκος, η οικογένεια Βουλπιώτη, ο Ανδρούτσος υπηρετούσαν τον Αλή Πασά στα Γιάννενα. Είχαν δημιουργήσει το δικό τους κύκλο αποκτώντας στενές σχέσεις με τους Αλβανούς της περιοχής όπως ήταν ο Ομέρ Βρυώνης. Η δημιουργία τέτοιων σχέσεων εκείνη την περίοδο ήταν κάτι απολύτως φυσιολογικό. Έλληνες και Αλβανοί συνεργάζονταν για πολλούς αιώνες, αφού ζούσαν στον ίδιο χώρο. Για τον Αλή οι Έλληνες λόγω των ανεπτυγμένων δεξιοτήτων τους στις τέχνες στα γράμματα αλλά και σε τομείς όπως το εμπόριο και η ναυτιλία ήταν αυτοί που θα τον βοηθούσαν να θεμελιώσει το νέο του κράτος. Χρειάζονταν συνεπώς την πολύτιμη βοήθειά τους.

Οι Έλληνες και οι Αλβανοί συνεργάζονταν μέχρι και τη στιγμή που δολοφονείται ο Αλή Πασάς τότε πολλοί από τους Αλβανούς αυτομολούν στους Τούρκους. Αυτό φαίνεται από το γεγονός πως και η Φιλική Εταιρεία οργάνωνε κάποιου είδους συνεργασία με τον Αλή. Ωστόσο όταν ο Σουλτάνος εναντιώθηκε στην πολιτική του Αλή 1820 οι Έλληνες συνεχίζουν να έχουν σχέσεις με τους Αλβανούς γεγονός που δικαιολογεί τέτοιες ενέργειες όπως αυτή που εξετάζουμε στη δίκη του Καραϊσκάκη.

Σύμφωνα με το Βλαχογιάννη ήδη από το 1823 ο Κωνσταντής Βουλπιώτης βρέθηκε να πρωταγωνιστεί σε αυτή τη μελανή σελίδα της ιστορίας σχετικά με τη δίκη του Καραϊσκάκη. Έχοντας στενές σχέσεις με το συγγενή του τον Ράγκο και έχοντας επιρροή από αυτόν αλλά και από την αποστροφή του Κυβερνήτη Μαυροκορδάτου απέναντι στον Καραϊσκάκη μπλέκει σε μια καλά σχεδιασμένη πολιτική παγίδα.

Πιο συγκεκριμένα ο Παπαστεργιόπουλος αναφέρει στη δίκη του Καραϊσκάκη ότι ο συγγενής του Ράγκος τον προτρέπει τον Δεκέμβριο του 1823 να πάει στην Κεφαλλονιά μαζί με έναν άλλο συντοπίτη του²³. Παράλληλα οι Αγγλικές αρχές είχαν συντάξει μια επιστολή για τον άσχημο χαρακτήρα του Καραϊσκάκη. Επειδή ο οπλαρχηγός είχε ν' αντιμετωπίσει την κακή κατάσταση της υγείας του αρρώστησε βαριά και βρισκόμενος στον Προυσό δεν μπορούσε να υπηρετήσει την πατρίδα. Το τελικό πόρισμα των γιατρών ήταν οι λίγες μέρες ζωής του και τον συμβούλεψαν να αποφεύγει τις μετακινήσεις. Παρ' όλα αυτά εκείνος πηγαίνει λοιπόν στην Κεφαλλονιά για θεραπεία, εκεί καταφθάνει ο Κωνσταντίνος Βουλπιώτης και έχοντας την

²³ Η. Παπαστεργιόπουλος, *Η δίκη του Καραϊσκάκη*, Αθήνα 1961, Αρχείο Μαυροκορδάτου τ. 5, σ. 9

καταγγελία ζητούσε από τους Άγγλους τη παραδειγματική τιμωρία του Καραϊσκάκη μέσω σύλληψης και φυλάκισης.

Ο Καραϊσκάκης εν τέλει δεν συνελήφθη από τις αγγλικές δυνάμεις, αφού θεωρούνταν ετοιμοθάνατος και αφού οι Άγγλοι δεν σέβονταν πολιτικά όσους αντιδρούσαν με επαναστατικό πνεύμα στη διοίκηση του κράτους. Το 1823 ήταν εκπρόσωπος του Ράγκου αλλά και των Αγράφων στη συνέλευση που έγινε στο Μεσολόγγι για τη Δυτική Ελλάδα. Έπειτα το 1824 κατέφθασε στα Άγραφα με μια σειρά από επιστολές που κατηγορούσαν το Μαυροκορδάτο σχετικά με την εκστρατεία του στην Άρτα. Το χειμώνα και κατόπιν εντολής που είχε λάβει από τον Καραϊσκάκη στα Γιάννενα για να συναντήσει τον Ομέρ Βρυώνη όπως κατέθεσε μεταφέρθηκε εκεί προκειμένου να διαπραγματευτεί ιδιωτικές του υποθέσεις πάραυτα δεν αποκλείστηκε το γεγονός να μετέφερε μηνύματα.

Το έτος που συνέβη το γεγονός αυτό με τον Καραϊσκάκη μόλις είχε επιστρέψει από την περιοχή της Ηπείρου. Η σύλληψή του έγινε το ίδιο χρονικό διάστημα που είχε ξεκινήσει η δίκη. Η σύλληψη μάλιστα έγινε γνωστή στα μέσα της εποχής και αφού συλλήφθηκε έγινε η ανάκριση του, ώστε να αποκαλύψει την αιτία που επισκέφθηκε τα Γιάννενα. Στις αρχικές του καταθέσεις δεν αναφέρθηκε στον Καραϊσκάκη. Στη συνέχεια όμως ο Βουλπιώτης δίνει και μια τρίτη κατάθεση που σύμφωνα με τον Κασομούλη²⁴ ίσως να δόθηκε κάτω από συνθήκες πίεσης, βασανισμού και απειλών.

Ήταν μια καλοστημένη παγίδα μέσα σ' ένα πέπλο υποκρισίας και απάτης, με βασική απειλή των τίτλων και της εξουσίας που διέθετε. Αναγκάστηκε λοιπόν να πει ψέματα πως είχε στην κατοχή του αποδείξεις προδοσίας και μυστικών συμφωνιών ανάμεσα στον Καραϊσκάκη και τον Ομέρ Βρυώνη. «Έκαμαν μιαν Κυριακή μονοκκλησιά εις το Ανατολικόν, λειτουργών ο Πορφύριος Άρτας τον οποίον Σπιούνον (Κ. Βουλπιώτην) έφερον παρών του λαού δια να τον αφορέσουν²⁵.»

Μόλις έγιναν γνωστές αυτές οι κατηγορίες, αμέσως ο Καραϊσκάκης διέψευσε τις παραπάνω μαρτυρίες. Κρίθηκε αναγκαίο να εμφανιστεί ο ίδιος ο κ. Βουλπιώτης,

²⁴ Ν. Κασομούλης, *ό. π.*, σ. 120

²⁵ Εφημερίδα Πρωΐα, 18.1.1933

για να καταθέσει στο δικαστήριο, για να επαναδιατυπώσει αυτές τις κατηγορίες μπροστά στον Καραϊσκάκη. Φυσικά και δεν εμφανίστηκε ποτέ ο κατηγορος του Καραϊσκάκη είτε επειδή δεν βρίσκονταν σε καλή κατάσταση από τους βασανισμούς είτε γιατί δέιλιασε και κατάλαβε ότι θα φαίνονταν τα ψεύδη που κατέθετε. Όλα αυτά οδήγησαν στην εξορία του Καραϊσκάκη και στην αφαίρεση όλων των αξιωμάτων του.

Η σημαντικότητα της παραπάνω δίκης φαίνεται από τα συμπεράσματα στα οποία οδηγήθηκαν οι μελετητές της. Παρουσιάζονται λοιπόν διάφορες διατυπώσεις και ερμηνείες σχετικά με τα εμπλεκόμενα πρόσωπα και τις αποφάσεις της. Έρευνα της υπόθεσης αυτής οδήγησε στο συμπέρασμα ότι η σχέση του Βουλπιώτη με τον Ράγκο υποκίνησε πολλές από τις εξελίξεις. Η συγγενική σχέση που τους ένωνε οδήγησε τον Βουλπιώτη να συμμετέχει στη δίκη του Καραϊσκάκη και να αποτελεί τον μοναδικό του κατηγορο. Μάλιστα η οικογένεια Βουλπιώτη είχε μεγάλη υποχρέωση στην οικογένεια του Ράγκου και αυτό επιβεβαιώνεται μέσα από την αλληλογραφία της εποχής²⁶.

Έτσι συμπεραίνουμε ότι ο Βουλπιώτης δεν θα ήταν ένα τόσο έμπιστο άτομο από τον Καραϊσκάκη για να τον χρησιμοποιήσει στις «ραδιουργίες» του όπως ισχυρίστηκαν, άρα θα αποτελούσε για εκείνον την έσχατη επιλογή. Το παραπάνω γεγονός της αθωότητας του Καραϊσκάκη ενισχύει με τη στάση του ο Πορφύριος που δεν δέχεται να προβεί σε αφορισμό του Βουλπιώτη ώστε να καταθέσει τελικώς στη δίκη. Ο τρόπος δράσης του Βουλπιώτη λίγο αργότερα στην υπόθεση θα συγχωρεθεί ,μετά την ομολογία του. Παρ' όλα αυτά ανάλογες υποψίες για προδοτική συμπεριφορά εμφανίζονται και για το πρόσωπο του ανιψιού του Ράγκου. Σε επιστολές που λαμβάνει από την κυβέρνηση Μαυροκορδάτου τον κατηγορεί ότι έχει επικοινωνίες με τους Τούρκους²⁷. Αντιθέτως ,οι επικοινωνίες του Καραϊσκάκη με τον Μαυροκορδάτο δείχνουν ένα είδος συνεργασίας απέναντι στον κοινό εχθρό τον Αλή Πασά. Προσπαθούν να οδηγήσουν τον Αλή σε συμφέρουσες συμφωνίες, μεθοδεύουν τη δράση τους και ανταλλάσσουν απόψεις.

Κατά τον Παπαρηγόπουλο ο οποίος δε φαίνεται να ασπάζεται την άποψη για δολιότητα από πλευράς του Μαυροκορδάτου και ισχυρίζεται ότι λόγω της

²⁶ Ν. Κασομούλης, *ό. π.*, τ. 2, σ. 128

²⁷ Ν. Κασομούλης, *ό. π.*, τ. 2, σ. 122

σημαντικότητας της διοικητικής του θέσης πολλές φορές αναγκάζονταν να υιοθετήσει απόψεις που δίχαζαν τις ομάδες των οπλαρχηγών²⁸. Ακόμη η απόδοση της ποινής αυτής στον Καραϊσκάκη θεωρείται ότι λήφθηκε προκειμένου να αποφορτιστεί το τεταμένο κλίμα ανάμεσα στον πληθυσμό.

Αν και ο Βουλπιώτης προσπάθησε να τον συκοφαντήσει η γενικότερη στάση που κράτησε ο Καραϊσκάκης κατά της διάρκειας της δίκης του δείχνει αφενός μεν την αθωότητα του αλλά και αφετέρου δε την δημοτικότητα του και πόσο αγαπητός ήταν από τους ανθρώπους. Οι κατηγορίες αυτές καταρρέουν από μαρτυρίες και καταγραφές των πηγών της εποχής και μάλιστα του Κασομούλη ο οποίος δεν έγραφε υπέρ του. Σύμφωνα με πληροφορίες όταν έγινε επίθεση από τον πασά Σκόδρα ο Καραϊσκάκης ήταν ο πρώτος που φρόντισε να οργανώσει το στρατό και την επίθεση απέναντι στον εχθρό. Άρα μια τέτοια κατηγορία προφανώς δεν ήταν καθόλου εύστοχη, διότι δεν μπορεί να κατηγορείται με εσχάτη προδοσία αυτός που πολεμάει τον κατακτητή και θυσιάζει τη ίδια του τη ζωή.

Επιπλέον το έγγραφο της ετυμηγορίας που εκδίδεται από την κυβέρνηση Μαυροκορδάτου καλείται να το υπογράψει ο συγγενής του Ράγκος, ο οποίος αρνείται²⁹. Η διάρκεια της δίκης ήταν πολύ μικρή προκειμένου να αποδειχθεί η αθωότητα του κατηγορουμένου γεγονός που καταδεικνύει τη αμηχανία για τις ψευδείς κατηγορίες που του αποδόθηκαν. Αξιοσημείωτες είναι και οι δημοσιεύσεις μέσα από τον τύπο της εποχής. Πιο συγκεκριμένα στα ελληνικά χρονικά και ο φίλος του νόμου προσπάθησαν να κατευθύνουν την κοινή γνώμη. Ιδιαίτερα μετά τη σύλληψη του Βουλπιώτη αφήνουν να εννοηθεί πως ο κατηγορούμενος είναι ένοχος³⁰.

1.3 Η σχέση του Κωνσταντίνου με την κυβέρνηση Αλέξανδρου Μαυροκορδάτου

Οι διαφωνίες για την κατάκτηση της εξουσίας ξεκίνησαν όταν έγινε εμφανές πως η διοίκηση του νέου ελληνικού κράτους έπρεπε να ασκείται από μια συγκεκριμένη ομάδα ανθρώπων. Τότε όλοι εκείνοι που απολάμβαναν τα προνόμια κατά την ελληνική

²⁸ Κ. Παπαρηγόπουλος, *Γεώργιος Καραϊσκάκης*, Αθήνα 1867, σ. 22-23

²⁹ Ι. Ράγκος, *Ηρωικάί σελίδες της ιεράς επανάστασεως. Ο Στρατηγός Ράγκος κατά το 1821. Αι σημαντικότεραι μάχαι αυτού*, Αθήνα 1891, σ. 75

³⁰ *Ελληνικά Χρονικά*, αρ. φ. 27, 2.4.1824, σ. 32

επανάσταση, δηλαδή οι πρόκριτοι και ο κλήρος έκριναν αναγκαία τη συμμετοχή τους στην εκτελεστική εξουσία. Την αξίωση των παραπάνω ενίσχυσε και οι συμμετοχή των μορφωμένων Ελλήνων που κατοικούσαν στην Κωνσταντινούπολη και αποτελούσαν την ελίτ των τεχνών και των γραμμάτων. Ονομάζονταν Φαναριώτες, γιατί ζούσαν στην περιοχή που ονομάζονταν Φανάρι στην Κωνσταντινούπολη. Οι συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα δεδομένου ότι είχε άμεση κοινωνική συναναστροφή με την Οθωμανική αυτοκρατορία διεκδικούσε σημαντικές θέσεις διοίκησης.

Απέναντί τους, βρέθηκαν οι αγωνιστές της επανάστασης, κλέφτες, αρματολοί, που με τη συμβολή τους στην ελληνική επανάσταση διαμόρφωσαν και καθόρισαν τα πράγματα τη συγκεκριμένη εποχή. Οι στόχοι τους ως προς την αξίωμα στην εξουσία που επιθυμούσαν να κατέχουν διέφεραν, άλλοτε επιθυμούσαν απλές θέσεις εξουσίας και άλλοτε υψηλές θέσεις ή και την ίδια την πολιτική εξουσία. Ως προς το κομμάτι των γνώσεων υστερούσαν σε σχέση με τους Φαναριώτες «πολιτικούς» στις πολιτικές γνώσεις αλλά απολάμβαναν τη δημοτικότητα τους, διότι ο λαός τους θεωρούσε αναπόσπαστο κομμάτι του.

Όλα αυτά επέφεραν στην ελληνική κοινωνία συγκρούσεις στα έτη 1823 έως 1825. Πολιτικά λοιπόν η βασική σύγκρουση εξουσιών στη Στερεά Ελλάδα ήταν ανάμεσα στον Μαυροκορδάτο και τον Καραϊσκάκη. Άμεσο επακόλουθό της ήταν η δίκη του Αιτωλικού που έγινε το 1824. Εδώ πρωταγωνιστής αυτής της δίκης είναι καπετάνιος και αγωνιστής της ελληνικής επανάστασης ο Κωνσταντίνος Δ. Βουλπιώτης.

Ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος όντας Φαναριώτης έφτασε στην επαναστατημένη Ελλάδα με σκοπό του να αναλάβει την διοικητική της οργάνωση. Η Δυτική Στερεά Ελλάδα και πιο συγκεκριμένα η περιοχή του Μεσολογγίου, γίνεται το μέρος που επιλέγεται, για να ικανοποιήσει τις φιλοδοξίες του. Μάλιστα όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται αφαιρώντας το τουρκικό τουρμπάνι και την ενδυμασία που φορούσε μέχρι τότε³¹ προσαρμόζει την εμφάνισή του στα ευρωπαϊκά πρότυπα. Η ημέρα που αποβιβάζεται στο Μεσολόγγι είναι η 21 Ιουλίου του 1821.

³¹ Κ. Παπαγιώργης, *ό. π.*, σ. 44

Η υποδοχή του γίνεται μέσα σε ένα θερμό κλίμα πανηγυρικών εκδηλώσεων. Αντιμετωπίζεται ως ο πρίγκιπας και ελευθερωτής του τόπου από τον πλήθος του κόσμου ενώ ταυτόχρονα χαίρει της αποδοχή των προκρίτων. Με τις δηλώσεις του δεν παραλείπει να εκφράσει τη διστακτικότητα του για την ανάληψη της πολιτικής εξουσίας³². Ο Κλήρος και οι απλοί πολίτες εντυπωσιάζονται από αυτή την έλευση γεγονός που δείχνει την ανάγκη των πολιτών για πολιτική σταθερότητα και ασφάλεια μετά το τεταμένο κλίμα της επανάστασης. Επιδιώκεται επομένως μια εξυγίανση της άσκησης της πολιτικής με κάθε τρόπο.

Η επιλογή του τίτλου του πρίγκιπα ίσως δεν ήταν τυχαία και δικαιολογείται από το μέγεθος των πολιτικών του επιδιώξεων. Ίσως ο σεβασμός και εμπιστοσύνη των στερεοελλαδιτών να βασίζονταν στο συσχετισμό με τη μεγάλη προσωπικότητα που πρίγκιπα Υψηλάντη. Παρ' όλα αυτά ο ίδιος δεν επέβαλλε ποτέ τον συγκεκριμένο τίτλο ουσιαστικά αλλά προήλθε σαν ένα φυσικό επακόλουθο της έλευσής του από τον απλό λαό³³.

Η αντιπαλότητα ανάμεσα στα δυο πολιτικά αντίπαλα στρατόπεδα του Καραϊσκάκη και του Μαυροκορδάτου δικαιολογείται από το γεγονός ότι η τοπική διοίκηση του τόπου κατείχε πριν την έλευση του δεύτερου ο αρματολός Γιωργάκης Νικολός Βαρνακιώτης από το Ξηρόμερο. Είχε συγκροτήσει λοιπόν το δικό τοπικό δίκτυο δημιουργώντας σχέσεις με τις πιο ισχυρές οικογένειες του τόπου. Σύμφωνα με μαρτυρίες, η συμβολή του στον αγώνα και η αγάπη του για την πατρίδα ήταν τόσο μεγάλη που σε αυτόν στηρίχθηκε όλη η επανάσταση στην περιοχή³⁴. Ακόμη μια συμβολή του για την οποία δεν μπορεί να υπάρξει αμφισβήτηση είναι η δημιουργία της πρώτης πολιτικής διοίκησης στο Βραχώρι³⁵.

Ο Μαυροκορδάτος πολύ γρήγορα αντιλαμβάνεται πως βασικό εμπόδιο στις επιδιώξεις του βρίσκεται ο Βαρνακιώτης λόγω της επιρροής που έχει. Συντάσσει λοιπόν αμέσως μετά την άφιξή του στο Μεσολόγγι επιστολή για την λήψη της εξουσίας

³² Ε. Πρωτοψάλτης, *Αλέξανδρος Ν. Μαυροκορδάτος. Ο βίος και το έργο του μέχρι και της Καποδιστριακής περιόδου*, Αθήνα 1982, σ. 32

³³ C. P. Gamba, *ό. π.*, σ. 75

³⁴ Κ. Παπαδόπουλος, *Τα κατά Γ. Βαρνακιώτην και Ανάκτησις του Μεσολογγίου*, Μεσολόγγι 1861, σ. 40

³⁵ Κ. Παπαδόπουλος, *ό. π.*, σ. 24, 50

από το Βαρνακιώτη. Μια επιστολή χωρίς ουσιαστικό αποτέλεσμα. Δεν σταματάει η δράση του όμως εκεί. Προσπαθεί να αυξήσει την επιρροή του και να σχηματίσει τον δικό του κύκλο πολιτικής υποστήριξης. Βρίσκει πρόσφορο έδαφος στις ομάδες των Σουλιωτών, οι οποίοι βρίσκονταν σε δυσμενή κατάσταση λόγω της απώλειας των καλλιεργήσιμων εκτάσεών τους. Στη συνέχεια με τη δημιουργία των ισχυρών δεσμών με τις ισχυρές προσωπικότητες του τόπου συντάσσεται έγγραφο, το οποίο τον αναγνωρίζει ως διοικητή της περιοχής³⁶.

Καταφέρνει, να υπερισχύσει ενάντια του Βαρνακιώτη όχι σε προσωπικό επίπεδο αλλά κατά του θεσμού του αρματολού στην περιοχή, ο οποίος είχε τις ρίζες του, στην Οθωμανική αυτοκρατορία³⁷. Η συνέλευση στις 4 Νοεμβρίου του 1821 στο Μεσολόγγι τον αναγνωρίζει ως διοικητή της Δυτικής Στερεάς Ελλάδας. Τα αξιώματά του, ενισχύονται από την τελική απόφαση της Α εθνοσυνέλευσης του 1822 και είναι αυτά του υπουργού και του πρωθυπουργού.

Όταν έγινε η δίκη του Καραϊσκάκη όμως 1824, ο Μαυροκορδάτος φαίνεται ότι χρησιμοποιεί άτομα και εκμεταλλεύεται καταστάσεις για να ασκήσει την επιρροή του πολιτικά και να πάρει όσο το δυνατόν μεγαλύτερο μέρος της εξουσίας μπορεί. Κατανοεί ότι εμπόδιο στα σχέδια του θα φανούν οι αρματολοί του τόπου που κατείχαν βασικές θέσεις εξουσίας. Ένας από αυτούς είναι και ο Καραϊσκάκης. Η σχέση του Μαυροκορδάτου με τον μάρτυρα στη δίκη του Καραϊσκάκη, Κωνσταντίνο Βουλπιώτη γίνεται εμφανής ιδιαίτερα μετά το πέρας της δίκης.

Συμπεράσματα και φημολογίες μετά τη δίκη ήθελαν τον Κωνσταντίνο Βουλπιώτη να έχει συμπράξει με την κυβέρνηση Μαυροκορδάτου και γι' αυτό φτάνει σε σημείο να ενοχοποιήσει τον Καραϊσκάκη. Πιο συγκεκριμένα αυτό το προδίδουν ενέργειες του κατηγορού του οπλαρχηγού. Ο Καραϊσκάκης αποχωρώντας από τη δίκη στο δρόμο της επιστροφής, βρήκε τον Κωνσταντίνο Βουλπιώτη να δειπνεί με αυτούς που τον καταδίκασαν και ξεσπά. Αμέσως κατάλαβε τη δολιότητα πίσω από όλες τις κατηγορίες του στη δίκη που συντέλεσαν στην καταδίκη του, δηλαδή την εξορία του. Το παραπάνω συμβάν δεν είναι τυχαίο, αφού όπως θα δούμε στα επόμενα χρόνια ο

³⁶ Κ. Παπαδόπουλος, *ό. π.*, σ. 51

³⁷ Κ. Παπαδόπουλος, *ό. π.*, σ. 104

Βουλπιώτης χρήζει ιδιαίτερης μεταχείρισης από την κυβέρνηση Μαυροκορδάτου. Το 1824 σύμφωνα με στοιχεία τοπικών εφημερίδων κατόπιν εντολής εντάσσεται στο στρατιωτικό δυναμικό με επικεφαλής τον Δήμο Σκαλτζά. Σκοπός ήταν κατά κάποιον τρόπο να δείξει ένα καλό πρόσωπο και να επανορθώσει για το προηγούμενο φέρσιμό του και τις λασπολογίες εναντίον του Καραϊσκάκη³⁸.

Το χειμώνα του 1825 οι σχέσεις ανάμεσα σε αυτά τα δυο πρόσωπα γίνονται οικονομικής φύσεως όταν ο Μαυροκορδάτος εγκρίνει παροχή στον Κων. Βουλπιώτη σιτάρι, το ίδιο και στον ανιψιό του, τον επονομαζόμενο Γιαννάκη. Το ίδιο έτος λαμβάνει και το αξίωμα του έπαρχου σε μια κρίσιμη στιγμή της ελληνικής επανάστασης, την πολιορκία του Μεσολογγίου.

Δεν είναι τυχαίο που στο αρχείο το οποίο είχε ο Μαυροκορδάτος βρέθηκαν πλήθος επιστολών με τον Κων. Βουλπιώτη οι οποίες έχουν εκτενείς αναφορές στο έτος του 1824. Σε αυτές τις επιστολές διαφαίνεται η άρρηκτη σχέση του Βουλπιώτη με την πολιτική, αφού οι πρόκριτοι των Αγράφων φαίνεται να τον εμπιστεύονται σε πολιτικές υποθέσεις και να τον βάζουν αντιπρόσωπο.

Ακόμη ένα άλλο σημείο στο οποίο φαίνεται η σχέση του με την κυβέρνηση Μαυροκορδάτου είναι οι συνομιλίες με μέλη της οικογενείας του γι' αυτές. Ειδικότερα ο ανιψιός του Ράγκος, ο οποίος μέσα από έγγραφες επιστολές τον προτρέπει να ασχοληθεί με τα θέματα στο Μεσολόγγι, με τα οποία σχετίζονταν η κυβέρνηση Μαυροκορδάτου. Η προαναφερθείσα επιστολή στέλνεται στις 12.1.1824³⁹.

Μάλιστα σε μια άλλη επιστολή από το αρχείο του Μαυροκορδάτου ο ίδιος περιγράφει τα όσα διαδραματίστηκαν πριν και μετά τη δίκη του Καραϊσκάκη. Πιο συγκεκριμένα το έτος του 1824 δίνεται αναφορά στον Μαυροκορδάτο για τις ενέργειες του Βουλπιώτη, οποίος πηγαίνει στην περιοχή του Κάλαμου και προσπαθεί να μέσα από συνομισίες να επηρεάσει τους κατοίκους της περιοχής κατά του Καραϊσκάκη αλλά και του ανιψιού του Ράγκου. Δεν περιορίζεται μόνο σε προσωπικές επιθέσεις αλλά στρατολογεί κόσμο και υποκινεί τα πράγματα.

³⁸ Ελληνικά Χρονικά, αρ.φ. 48, 4.6.1824

³⁹ ΓΑΚ, *Αρχείο Μαυροκορδάτου*, τ. 5, τχ. 4, σ. 318-320

Οι αιτίες της κατηγορίας από ένα τόσο στενό συγγενή του Βουλπιώτη στο Μαυροκορδάτο δεν έγιναν γνωστές μόνο για το συγκεκριμένο συμβάν. Λίγο καιρό αργότερα στέλνεται ξανά επιστολή από το ίδιο πρόσωπο αλλά αυτή τη φορά για άλλους λόγους. Στο γράμμα που συντάσσει δύο μήνες μετά, αναιρεί όσες κατηγορίες είχε παραθέσει σε προηγούμενη επιστολή του και διευκρινίζει ότι επρόκειτο για κακώς κείμενα. Αναφέρεται ταυτόχρονα και στο λόγο επικοινωνίας με το Μαυροκορδάτο με βασικό στόχο του να προστατέψει το θείο του και συγγενή⁴⁰.

Ο Κωνσταντίνος Βουλπιώτης αναφέρεται στο αίσθημα της αδικίας που αισθάνεται από τους κατοίκους του Κάλαμου, οι οποίοι όπως τονίζει έχουν ως άμεσο στόχο τους την εξόντωσή του. Χαρακτηρίζει ψευδείς τις κατηγορίες εις βάρος του και εξηγεί τον απώτερο στόχο των κατηγορών του, ότι δηλαδή προσπαθούσαν με κάθε τρόπο να προσβάλουν την οικογενειακή του γαλήνη δημιουργώντας έριδες⁴¹.

Ακόμη κάνει δηλώσεις που αφορούν τη στενή πολιτική του σχέση με τον Μαυροκορδάτο. Εκφράζει την αφοσίωσή του σε αυτόν και τη μεγάλη ευγνωμοσύνη που τρέφει για το πρόσωπό του, και για τις ευεργεσίες που του έχει προσφέρει. Στο επόμενο χρονικό διάστημα, τον Σεπτέμβριο του 1824⁴², του ανακοινώνει πως «ό,τι και να συμβεί εκείνος θα είναι μαζί του έως τον θάνατο». Επιπλέον τον θεωρεί αναπόσπαστο τμήμα του. Δείγμα της μεγάλης εμπιστοσύνης του στο πρόσωπό του είναι, ότι του εμπιστεύεται ολόκληρη την οικογένειά του και την τύχη της. Απ' ότι συμπεραίνουμε οι σχέσεις τους είναι τόσο στενές που τον υπολογίζει σαν ένα μέλος της οικογένειάς του. Σαν γνήσιο οικογενειακό μέλος οφείλει και εκείνος να κάνει την υποχρέωσή του και να προστατέψει την οικογένεια Βουλπιώτη λόγω της πολιτικής αφοσίωσης του Κωνσταντίνου.

Μετά από αυτές τις επιστολές φαίνεται να διαβεβαιώνεται το «δεξί χέρι» του Μαυροκορδάτου ότι θα υπερασπιστεί τον πολιτικό του προστάτη σε οποιοδήποτε δριμύ κατηγορώ προκύψει από τους πολίτες της Ρούμελης⁴³.

⁴⁰ ΓΑΚ, *Αρχείο Μαυροκορδάτου*, τ. 5, τχ. 1, σ. 519

⁴¹ ΓΑΚ, *Αρχείο Μαυροκορδάτου*, τ. 5, τχ. 4, σ. 795-796

⁴² ΓΑΚ, *Αρχείο Μαυροκορδάτου*, τ. 5, τχ. 4, σ. 944-945

Από όλα τα παραπάνω μαρτυρούν ότι Βουλπιώτης ήταν ένας άνθρωπος οξυδερκής, ο οποίος ταξίδευε πολύ και έτσι είχε γνώση όλων των πολιτικών εξελίξεων στον τόπο του. Ήταν πολύ κοινωνικός και ήξερε να χρησιμοποιεί τις πολιτικές του γνωριμίες για τη δική του επιβίωση και ανέλιξη. Αφού τελείωσε η επανάσταση του 1821 ο υπεύθυνος διοίκησης του Καρπενησίου του ανέθεσε αρμοδιότητες περί της είσπραξης των φόρων της περιοχής. Σε άλλη περίοδο τους θερινούς μήνες τον διατάζει να ανακοινώσει στους στρατιώτες ότι πρέπει να μετακινηθούν από τον Πλάτανο Ναυπακτίας και να μεταφερθούν για να μην ζουν εις βάρος των χωρικών της περιοχής.

Κατόπιν όλων αυτών των εξελίξεων τα αξιώματα που λαμβάνει είναι αυτά του αστυνόμου στο Θέρμο το 1832, επιστάτης τελωνίου στην Άμφισσα και τέλος δασονόμος στην περιοχή της Βόνιτσας. Αν και η ανάμειξή του με την πολιτική τον βοήθησε στην ανέλιξή του, όλα αυτά δεν συνέβησαν από τύχη ή μόνο από τις καλές σχέσεις που είχε συνάψει με τους πολιτικούς ηγέτες. Σίγουρα ο Κωνσταντίνος ήταν ένα πρόσωπο ξεχωριστό και ιδιαίτερα χαρισματικός. Εξαίρεση αποτελεί η δίκη του Καραϊσκάκη, που μάλιστα όπως φαίνεται έδρασε κάτω από συνθήκες πίεσης προκειμένου ικανοποιήσει ταυτόχρονα τις φιλοδοξίες του ανιψιού του στο αρματολίκι στα Άγραφα και του Μαυροκορδάτου για να εκπληρώσει μέσα από αυτό τις δικές του αξιώσεις από την κυβέρνηση του Μαυροκορδάτου.

Ο Κωνσταντίνος Βουλπιώτης λοιπόν δεν συμμετέχει μόνο στις πολεμικές επιχειρήσεις κατά τη διάρκεια της ελληνικής επανάστασης, πρωταγωνιστεί στον πολιτικό στίβο και ιδιαίτερα στα χρόνια που ακολούθησαν της επανάστασης του 1821. Σε οικογενειακό επίπεδο η οικογένεια αυτή έχει ενεργό ρόλο στη διαμόρφωση των κοινωνικών συνθηκών.

Β' Κεφάλαιο

Ιωάννης Βουλπιώτης

2.1 Η γέννηση, η οικογένεια, οι σπουδές του Ιωάννη Βουλπιώτη

Ο Ιωάννης Βουλπιώτης γεννιέται στην Αθήνα το έτος 1902 και πεθαίνει στις 7 Σεπτεμβρίου του 1999 στη Αθήνα⁴⁴. Είναι υιός του Κωνσταντίνου Βουλπιώτη. Ο πατέρας του είναι αξιωματικός του ελληνικού στρατού και η γενέτειρά του είναι η Βούλπη της Ευρυτανίας. Η οικογένεια του πατέρα του θα παίζει καθοριστικό ρόλο για την μετέπειτα εξέλιξή του. Κατάγεται από οικογένεια οπλαρχηγών, οι οποίοι έχουν πρωταγωνιστικό ρόλο στην εξέλιξη της ιστορίας τα προηγούμενα χρόνια. Η μητέρα του ονομάζονταν Θάλεια και ήταν κόρη του Αγγελόπουλου-Αθανάτου, εκδότη του νομικού περιοδικού Θέμις και ταυτόχρονα ιδιοκτήτη της Στοάς των Αθανάτων στην οδό Σοφοκλέους. Η μητέρα του ήταν και αυτή αρκετά μορφωμένη και μάλιστα φρόντιζε να ενημερώνεται για τα πολιτικά δρώμενα του τόπου⁴⁵.

Ο Ιωάννης ήταν παντρεμένος με την κόρη του Γερμανού και ιδιοκτήτη της μεγάλης εταιρείας της SIEMENS τον Καρλ Φρίντιχ Φον Ζήμενς και αποκτά μια κόρη την Αννίτα η οποία ζει μαζί με τον πατέρα της και τη δεύτερη γυναίκα του κατά τη διάρκεια της κατοχής στην Ελλάδα. Χωρίζει με τη γυναίκα του Χέρτα όταν αυτή αρρωσταίνει και νοσηλεύεται σε κλινική της Ελβετίας. Το 1940 παντρεύεται για δεύτερη φορά την Έλεν Ευγενίδη, η οποία ήταν γόνος ευκατάστατης οικογένειας, με καταγωγή από τη Θεσσαλονίκη και αποκτούν δύο κόρες. Η μικρότερη από τις δύο κόρες που αποκτούν είναι η συγγραφέας Ιζαμπέλλα Βουλπιώτη-Παλάσκα⁴⁶.

Είναι εγγόνι του Δημήτριου Βουλπιώτη (1843-1911) . Ο παππούς του λοιπόν κατείχε σημαντικά αξιώματα στην κυβέρνηση του Χαρίλαου Τρικούπη⁴⁷. Επίσης και εκείνος συμμετείχε στις πολιτικοκοινωνικές συνθήκες που διαμορφώθηκαν μετά την

⁴⁴ «Ιωάννης Βουλπιώτης», στην ιστοσελίδα: *Μεταπαιδεία*, 22.2.23, διαθέσιμο στο:

<https://el.metapedia.org/wiki/%CE%99%CF%89%CE%AC%CE%BD%CE%BD%CE%B7%CF%82%CE%92%CE%BF%CF%85%CE%BB%CF%80%CE%B9%CF%8E%CF%84%CE%B7%CF%82>

⁴⁵ Ι. Παλάσκα, *Άγγελος ή δαίμονας- ο αμφιλεγόμενος πατέρας μου*, Αθήνα 2012, σ. 48

⁴⁶ Ι. Παλάσκα, *ό. π.*, σ. 49

⁴⁷ Π. Μαυρέλης, *Η Μπελ Επόκ της Πέμπτης Φάλαγγας: Βουλπιώτης, Χριστοφοράκος, Λογοθετόπουλος και η γερμανική Παροικία*, χ.τ., 2017, σ. 6

επανάσταση. Όπως και όλα τα μέλη της οικογένειας έτσι και ο Δημήτριος Βουλπιώτης λέγεται πως είχε μεγάλο επικοινωνιακό ταλέντο και απήχηση στο ευρύ κοινό των πολιτών, γι' αυτό με την ιδιότητα του ρήτορα βοήθησε στην ανασύσταση του ελληνικού κράτους.

Σχετικά με τις σπουδές του αυτές ολοκληρώνονται στην Αθήνα με καθηγητή του τον Ιωάννη Λιγνό⁴⁸. Αφού τελειώνει τις σπουδές του στην Ελλάδα νέα του πατρίδα γίνεται το Μόναχο, είναι το μέρος που εκεί θα ολοκληρώσει την εκπαίδευσή του μετά το Γυμνάσιο. Σπουδάζει ηλεκτρολογία της μηχανολογίας στο Πολυτεχνείο Technische Universität München. Στη Γερμανία παράλληλα με τις σπουδές του βρίσκει δουλειά ως στέλεχος της εταιρείας AEG-SIEMENS-TELEFUNKEN⁴⁹. Καταξιώνεται τόσο πολύ που στο τέλος καταφέρνει ν' αναλάβει το ερευνητικό τμήμα της εταιρείας αυτής και μάλιστα σε πολύ μικρή ηλικία αυτή των 25 ετών. Φυσικό επακόλουθο ήταν η εκπροσώπηση της εταιρείας του σε διάφορες χώρες. Η SIEMENS λοιπόν μέσω του Ιωάννη Βουλπιώτη μονοπωλεί το ενδιαφέρον εκείνη την περίοδο.

Το έτος 1938 ο Βουλπιώτης επιστρέφει στην Ελλάδα και προβαίνει στην προώθηση συμβάσεων με το Ελληνικό Δημόσιο και στην Κατοχή αναλαμβάνει την διεύθυνση της Ελληνικής ραδιοφωνικής Εταιρείας, η οποία χρησιμοποιείται με τέτοιο τρόπο που εξυπηρετούνται οι επιδιώξεις του των Γερμανών εισβολέων. Μέσω αυτής ως όργανο προπαγάνδας διαδίδονται ιδέες με φιλογερμανική επιρροή⁵⁰, των ενεργειών των κατακτητών και των εγκλημάτων που συντελέστηκαν από αυτούς.

Είναι η εποχή της διδακτορίας του Μεταξά μιας πραγματικότητας που επηρεάζει έντονα όλο το φάσμα του πληθυσμού. Πολιτικοί αξιωματικοί και επιχειρηματίες εναρμονίζονται με το κλίμα και τάσσονται υπέρ της φασιστικής πολιτικής. Οι εργατικοί αγώνες και τα δικαιώματα των πολιτών καταπνίγονται και δημιουργείται το κλίμα για την ανάπτυξη των επενδύσεων. Η Siemens την εποχή αυτή ευνοεί τα σχέδια των Ναζί και γίνεται κατά κάποιο τρόπο «χορηγός» τους. Ο Ιωάννης Βουλπιώτης ως αυθεντικός καπιταλιστής ασχολείται με το εύκολο κέρδος και τις

⁴⁸ Ι. Παλάσκα, *ό. π.*, σ. 49

⁴⁹ Ε. Πασαμιχάλη, «Ιωάννης Βουλπιώτης: Ο Έλληνας της δυναστείας Siemens», στην ιστοσελίδα: *BookBar*, 1.5.2013, διαθέσιμο στο: <http://www.bookbar.gr/ioannis-voulpiotis/cocktails>

⁵⁰ Δ. Κουσουρή, *Δίκες των Δοσιλόγων 1944-1949*, Αθήνα 2014, σ. 60

οικονομικές του συνδιαλλαγές. Προσπαθεί λοιπόν μέσω της διπλωματίας να εξυπηρετήσει τα οικονομικά του οφέλη και διατηρεί καλές κοινωνικές σχέσεις με το καθεστώς του Αδόλφου Χίτλερ.

Σύμφωνα με την κόρη του όταν εκείνη ενημερώθηκε για τις επαφές του πατέρα της με τον επικεφαλής των Ναζί διαπιστώνει ότι οι σχέσεις τους ήταν αρκετά στενές, παρατηρεί διάφορες εκδηλώσεις αυτής της σχέσης και με αφορμή τη χειραψία του πατέρα της με τον Χίτλερ τον ρωτά και εκείνος της απαντά « Δεν μπορείς να καταλάβεις... για μένα ήταν δουλειά».

Συσπειρώνει γύρω του όλη την «ελίτ» της φιλογερμανικής πολιτικής με σπουδαία ονόματα ανάμεσά τους ο Λούβαρης ο Λογοθετόπουλος. Δεδομένου ότι ο Ιωάννης Βουλπιώτης είχε διπλή υπηκοότητα την χρησιμοποιούσε πολλές φορές άλλοτε για να τάσσεται με το πλευρό των Ελλήνων ως Έλληνας και άλλοτε ως Γερμανός όταν ήθελε να υλοποιήσει τα σχέδιά του και να κλείσει τις διαπραγματεύσεις του. Μέσα από αυτή τη δράση του το 1943 η εμπλοκή του στον ΕΔΕΣ των Αθηνών δεν έληξε με τον καλύτερο τρόπο αφού με τις επικοινωνίες του με τους Ναζί θεωρήθηκε προδότης και αποκηρύχθηκε από την οργάνωση⁵¹. Επιστολές της οργάνωσης που στέλνονται προς τα μέλη της φροντίζουν να ενημερώσουν τους πάντες ότι ο Βουλπιώτης είναι «γκεσταμπίτης»⁵². Αυτός που τον αποκήρυξε ήταν ο Ναπολέοντας Ζέρβας ο αρχηγός της οργάνωσης και μέσω της εφημερίδας της οργάνωσης θεωρείται σύνδεσμος της κυβέρνησης του Μεταξά και των Γερμανών.

Εμπόδιο της δράσης του στην κατοχή ήταν το ΕΑΜ όπου εκεί δεν μπορούσε να έχει την ανάλογη επιρροή επομένως υπερασπίστηκε τα τάγματα ασφαλείας των ναζί τα λεγόμενα Ες-Ες⁵³, οργανώνοντας πολλά από τα πιο φριχτά εγκλήματα που συντελέστηκαν εκείνη την περίοδο. Τα τάγματα των Ες-Ες φαίνεται να προστατεύουν τους πολίτες που συγκεντρώνουν την εξουσία στα χέρια τους καθώς και τις επενδύσεις της περιόδου εξυπηρετώντας οικονομικά οφέλη⁵⁴.

⁵¹ Ι. Παπαφλωράτος, *Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδας (1941-1974)*, Αθήνα 2014, σ. 40

⁵² Μ. Χαραλαμπίδης, *Η Εμπειρία της Κατοχής και της αντίστασης στην Αθήνα*, Αθήνα 2012, σ. 230-232

⁵³ Τ. Κωστόπουλος, *Η αυτολογοκριμένη μνήμη. Τα τάγματα ασφαλείας και η μεταπολεμική εθνοφροσύνη*, χ.τ, 2014, σ. 32

⁵⁴ Λένα Παπαδημητρίου, *Ο Έλληνας που συμπάθησε ο Χίτλερ*, Αθήνα 2012, σ. 30

Λίγα χρόνια αργότερα την ίδια πολιτική θα ακολουθήσει και η κυβέρνηση του Ράλλη. Όταν η έκβαση της πολιτικής κατάστασης θα μεταβληθεί τότε θα αλλάξει στάση και θα αναπτύξει σχέσεις σχηματίζοντας ένα φιλοβρετανικό κύκλο προκειμένου να μη χάσει τα προνόμιά του. Το αποτέλεσμα όλων αυτών των ενεργειών του ήταν μετά την περίοδο της Κατοχής να παραπεμφθεί σε δίκη και να του απονεμηθούν βαρύτερες κατηγορίες (1946)⁵⁵.

Κατά τη διάρκεια της δίκης παρουσιάστηκαν άνθρωποι που μιλούσαν με τον καλύτερο τρόπο για τον Ιωάννη Βουλπιώτη. Το αποτέλεσμα της δίκης το οποίο εξαρτήθηκε σε μεγάλο βαθμό από τις μαρτυρίες ήταν υπέρ του κατηγορούμενου, που τελικά αθωώθηκε. Έτσι του επιστράφηκαν τα περιουσιακά του στοιχεία, τα οποία είχαν δεσμευτεί από το κράτος. Οι κατηγορίες προς το πρόσωπο του Βουλπιώτη δε σταμάτησαν με το τέλος της πρώτης δίκης αλλά ακολούθησε και δεύτερη δίκη στην οποία το αποτέλεσμα ήταν παρόμοιο (1948).

Στα επόμενα χρόνια και παρά τη θύελλα αντιδράσεων που προκάλεσε η δράση του με αφορμή την προκήρυξη της κυβέρνησης Παπάγου για διεθνή διαγωνισμό σχετικά με την προμήθεια ραδιοφωνικού και τηλεοπτικού εξοπλισμού φροντίζει να περιπλέξει την κατάσταση. Ισχυρίζεται ότι υπήρξε δέσμευση από την Ελληνική κυβέρνηση, η οποία εκπροσωπούσαν από τον Μαρκεζίνη, ότι θα αναλάμβανε την προμήθεια η SIEMENS. Η αναστάτωση που προκλήθηκε ήταν ανεπανάληπτη και επέφερε πολλές πολιτικές συνέπειες. Αρχικά ο Μαρκεζίνης αποχώρησε από τον κομματικό του συνδυασμό και επακολούθησε η δέσμευση της κυβέρνησης ότι θα τηρούνταν τα όσα υποσχέθηκε στην εταιρεία το ελληνικό δημόσιο.

Στις συζητήσεις που ακολούθησαν για την καλύτερη διαπραγμάτευση των όρων ήρθε σε σύγκρουση με τους πολιτικούς της εποχής και πιο συγκεκριμένα με τον Καραμανλή-υπουργό των δημοσίων έργων και τον Παπακωνσταντίνου-υπουργό συγκοινωνιών. Οι δυο πλευρές βέβαια εξέθεσαν διαφορετικά επιχειρήματα. Ο Βουλπιώτης ισχυρίζονταν ότι ήθελαν υψηλά χρηματικά ανταλλάγματα οι τότε υπουργοί για την υπογραφή των συμβάσεων και από την άλλη οι υπουργοί τόνιζαν τις

⁵⁵ Δ. Κουσούρης, *Οι Δίκες των δοσίλογων*, Αθήνα 2014, σ. 432-433

υπερβολικές απαιτήσεις του Βουλπιώτη, οι οποίες πυροδοτούσαν το κακό κλίμα των μεταξύ τους συνεννοήσεων.

Τα κίνητρα για την ικανοποίηση των αιτημάτων του ήταν προσωπικά , αυτό που επιδίωκε ήταν η πρόσληψή του στον ΟΤΕ με ιδιαίτερα υψηλή αμοιβή σε βάθος δέκα χρόνων ενώ η αντιπρόταση ήταν η απασχόλησή του για πέντε έτη έναντι χαμηλότερης αμοιβής. Όταν αυτά έγιναν γνωστά στην εταιρεία SIEMENS, αναγκάστηκε να αλλάξει τον εκπρόσωπο της προκειμένου να «κλείσει» τις συμφωνίες με το ελληνικό δημόσιο και διαφοροποίησε τη θέση της σε σχέση με τη δράση του Βουλπιώτη (εκπρόσωπος στην Ελλάδα 1938).

Ο Βουλπιώτης οδηγείται σε δίκη για τη την υπόθεση Παπακωνσταντίνου και για τη δυσφήμιση στο πρόσωπο του υπουργού. Το αποτέλεσμα της δίκης κρίνει ένοχο τον Βουλπιώτη και του επιβάλλεται ποινή για 12 μήνες φυλάκισης. Ο Βουλπιώτης εκτείνει τους 9 από τους 12 μήνες της ποινής και επιλέγει να περάσει το υπόλοιπο της ζωής του στην αφάνεια.

συμμαχικών δυνάμεων. Έτσι το 1940 λέει το ΟΧΙ στους Γερμανούς μια στάση που θα υπερασπιστεί μέχρι το τέλος της ζωής του⁵⁶.

Το μέρος του Ναυπλίου γίνεται η περιοχή που ξεκινά να καταγράφει σε ημερολόγιο όλα όσα επρόκειτο να πραγματώσει. Δεν αναφέρεται στις εσωτερικές πολιτικές συγκρούσεις και διαφωνίες όμως καταγράφει και σχολιάζει από την δική του οπτική γωνία τις εξελίξεις στον ελλαδικό χώρο. Βασικός πυρήνας γύρω από τον οποίο δομούνται οι σκέψεις του είναι τα κοινά⁵⁷.

Όταν ξεκίνησε η επίθεση των Ιταλών εναντίον της Ελλάδας, βρίσκονταν σε μια οικονομική ετοιμότητα για την αντιμετώπιση των επερχόμενων καταστάσεων. Οι ενέργειές του δεν επικεντρώνονταν μόνο στην εξασφάλιση του απαραίτητου εξοπλισμού αλλά μερίμνησε και για την συνθήκες διαβίωσης των κατώτερων οικονομικά ομάδων⁵⁸. Κινήθηκε λοιπόν καταλλήλως ώστε να αντιμετωπίσει τα οικονομικά προβλήματα όχι μόνο στο εσωτερικό της χώρας αλλά και σε διεθνή επίπεδο. Τα δάνεια που συμφωνήθηκαν με τις εξωτερικές βρετανικές τράπεζες συμφωνήθηκαν με όρους του και προωθήθηκαν⁵⁹. Στον οικονομικό τομέα επομένως ήθελε μια ισορροπία σε όλες τις κοινωνικές ομάδες.

Ο Ιωάννης Μεταξάς ήταν υπεύθυνος για την εξωτερική πολιτική, έπρεπε λοιπόν να διατηρήσει σταθερές τις εξελίξεις σε αυτόν τον τομέα αλλά και να κάνει τις σωστές διεθνείς σχέσεις για να μπορέσει να συνεχίσει το έργο του στην πολιτική. Μέσα από αυτές τις επαφές του όπως ήταν αργότερα ο Βουλπιώτης μπόρεσε να διαχειριστεί καταστάσεις της ελληνικής πραγματικότητας. Προέβη σε παραγγελίες ζωτικής σημασίας για τον πληθυσμό, ειδικά μετά τον αποκλεισμό από τους συμμάχους. Επίσης σαν κυβέρνηση διαχειρίστηκε προβλήματα όπως την έλλειψη των βασικών αγαθών τη μαύρη αγορά προϊόντων και τη σκόπιμη έλλειψη των βασικών αγαθών με σκοπό την αύξηση του κέρδους μικρών ομάδων.

⁵⁶ Βλ. λήμμα σύνταξης «Δ. Κούκουνας», στο: *Οι Έλληνες Πολιτικοί -Ιστορικό Βιογραφικό Λεξικό*, τ. 2 (1926-1949), σ. 129-131, στο εξής βλ. *ΠΒΑ*

⁵⁷ Γ. Ιωακείμ, *Ιωάννης Μεταξάς. Η ανοδική πορεία του από τη στρατιωτική στην πολιτική δράση*, Αθήνα 2005, σ. 18-19

⁵⁸ Γ. Σ. Πλουμίδης, *Το καθεστώς του Ιωάννη Μεταξά (1936-1941)*, Βασική Ιστορική Βιβλιοθήκη Αθήνα 2016, σ. 103

⁵⁹ Δ. Κούκουνας, *Η ελληνική οικονομία στην κατοχή και η αλήθεια για τα κατοχικά δάνεια*, Θεσσαλονίκη 2012, σ. 22-23

Οι επιδιώξεις του Ιωάννη Μεταξά στηρίζονταν στον παραγκωνισμό του προηγούμενου πολιτικού παρελθόντος. Οι πολιτικές πεποιθήσεις και οι συσπειρώσεις δεν έχουν χώρο για να αναπτυχθούν και να επικρατήσουν μετά τις νέες ανακατατάξεις. Στόχος ήταν η κυβέρνηση να ασκείται αποκλειστικά από τους ίδιους τους Έλληνες αλλά και να αποφύγει τον εσωτερικό διχασμό. Για να συμβούν όμως τα παραπάνω έπρεπε να ταχθεί στο πλευρό των Βενιζελικών οι οποίοι μέχρι τότε ήταν αντίθετοι στην πολιτική του ιδεολογία. Όταν μάλιστα κατέλαβε την εξουσία δεν είχε ούτε τη στήριξη των πολιτών. Οι επιλογές του ήταν είτε να εξασφαλίσει την υποστήριξη του πληθυσμού είτε να προβεί σε μεθόδους επιβολής της εξουσίας του.

Αυτή η τάση για επιβολή συντελεί στη βιαιότητα που ακολούθησε και στην εμφάνιση των όπλων ως μέσου για αλλαγή των καταστάσεων προς όφελος της κυβέρνησής του. Οι πολιτικές εξελίξεις που ακολούθησαν τα επόμενα χρόνια οδήγησαν στη μεταβολή του δημοκρατικού και φιλελεύθερου καθεστώτος και στην επιβολή του καθεστώτος του Μεταξά το οποίο ήταν ανελεύθερο και απολυταρχικό⁶⁰. Ο λόγος που τέθηκε ως αιτία αυτής της μεταβολής ήταν ο κομμουνιστικός κίνδυνος που διέτρεχε η χώρα τη δεδομένη στιγμή. Σε παγκόσμιο επίπεδο οι εξελίξεις ήταν ραγδαίες και φυσικά οι ιδέες του ισπανικού εμφύλιου πολέμου είχαν επηρεάσει και την Ελλάδα. Την 11^η του Αυγούστου δημοσιεύτηκε στον τύπο το διάγγελμα του Ιωάννη Μεταξά.

Οι βασικές χώρες που πρέσβευαν τον Κομμουνισμό σύμφωνα με όσα ανακοινώθηκαν ήταν η Ισπανία και η Ελλάδα. Η πολιτική κατάσταση της χώρας ήταν ρευστή την περίοδο που εξετάζουμε και μια αναμενόμενη μεταβολή του πολιτεύματος. Το καθεστώς του Μεταξά λοιπόν εμφανίστηκε σαν την ιδανική πολιτική λύση που θα λύτρωνε το χώρα από την κατάληψη του κομμουνισμού.

Το 1936 επικρατεί η δικτατορία στη χώρα και ξεκινούν οι ενέργειες για την εγκατάσταση της ραδιοφωνίας, η οποία θα είχε άμεση εξάρτηση με το κράτος και φυσικά θα καθορίζονταν από αυτό σε όλες της ενέργειές της. Με λίγα λόγια ήταν το κατάλληλο μέσο για την επιβολή της εξουσίας ενώ παράλληλα παραγκωνίζονταν ο πρωταρχικός ρόλος της ψυχαγωγίας και της διασκέδασης. Μια τέτοια ενέργεια χρειαζόνταν τις ανάλογες προετοιμασίες και υποδομές για την υλοποίησή της.

⁶⁰ Γ. Κοντογιώργης, *Το Αυταρχικό Φαινόμενο «4η Αυγούστου» 21η Απριλίου*, Αθήνα 2003, σ. 87

Συγκεκριμένα το 1935 στην Ελλάδα η SIEMENS-TELEFUNKEN εκπροσωπείται από τον Ιωάννη Βουλπιώτη και με τις διπλωματικές του ενέργειες καταφέρνει να προωθήσει μια συμφωνία με το δημόσιο. Αυτές οι προθέσεις του φαίνονται μάλιστα στην πρώτη του ακρόαση από τον Μεταξά, τον οποίο εγκωμιάζει ενώ παράλληλα του εκφράζει το θαυμασμό του Χίτλερ⁶¹, κτίζοντας τις ευνοϊκές συγκυρίες για την προώθηση της συμφωνίας τους. Πιο συγκεκριμένα του ανακοίνωσε την παρασημοφόρηση του με την ύψιστη γερμανική διάκριση⁶².

Ενώ λοιπόν όλα έδειχναν ότι θα προχωρούσαν σε μια συμφωνία, η Εθνοσυνέλευση που μεσολάβησε, αποφάσισε την αναθεώρηση του Συντάγματος και δημιούργησε εμπόδιο στις επιδιώξεις του. Όλες αυτές οι εξελίξεις οδηγούν στην επιστροφή του βασιλιά στην εξουσία και το πολίτευμα μετατρέπεται σε προεδρευόμενη δημοκρατία και πρόεδρος ο Αλέξανδρος Ζαΐμης.

Στις εκλογές που ακολούθησαν προκύπτει η κυβέρνηση με τη σύνθεση των τριών κομμάτων και βασικό το πρώτο κόμμα του Π. Τσαλδάρη, το οποίο βγήκε πρώτο στις εκλογές. Το κλίμα της αντιπαράθεσης που επικρατούσε κοινωνικά στη Θεσσαλονίκη έφτασε στο έπακρο με το πραξικόπημα συντελέστηκε στις 20 Ιουλίου. Υφυπουργός των συγκοινωνιών και της ραδιοφωνίας της Νέας κυβέρνησης ορίζεται ο Ν. Κρανιωτάκης.

Μετά το δημοψήφισμα που έγινε το πλήθος αποφασίζει την επιστροφή του βασιλιά. Ο Γεώργιος ο Β' αλλάζει τον υπουργό της συγκοινωνίας. Αρχικά την διεύθυνση του υπουργείου αναλαμβάνει ο Ν. Κανελλόπουλος και έπειτα ο Αγ. Οικονόμου. Αποφασίζονται εκλογές στις 26 Ιανουαρίου του 1936 και η ημερομηνία αυτή γίνεται αφορμή του ξεσπάσματος των εξελίξεων που θα ακολουθήσουν στον πολιτικό κόσμο⁶³.

Ο Μεταξάς με τη συγκάλυψη του Γεωργίου του Β, παρεμβαίνει στο Σύνταγμα και τροποποιεί ορισμένα από τα άρθρα του. Τα άρθρα αυτά σχετίζονταν με την

⁶¹ Λένα Παπαδημητρίου, «Ιωάννης Βουλπιώτης: Ο Έλληνας που συμπάθησε ο Χίτλερ», στην ιστοσελίδα: *BHMAgazino*, 16.04.2013, διαθέσιμο στο:

<https://www.tovima.gr/2013/04/16/vimagazino/iwannis-boylpiwtis-o-ellinas-poy-sympathise-o-xitler/>

⁶² Ι. Παλάσκα, *ό. π.*, σ. 52

⁶³ Γ. Χατζηδάκης, *Ω άγιε αιθέρα...Ιστορία της ελληνικής ραδιοφωνίας*, Αθήνα 2015, σ. 62-63.

ελευθερία του ανθρώπου, να εκφράσει τις αντιλήψεις του αλλά και την ελευθερία στον πολιτικό χώρο και πιο συγκεκριμένα στη λήψη πολιτικών αποφάσεων ή την εκτέλεση πολιτικών δράσεων. Όλη αυτή η καταπίεση συντελεί στην ανάπτυξη της ραδιοφωνίας⁶⁴. Το νέο καθεστώς χρησιμοποιεί το ραδιόφωνο για τα μηνύματά του προς το λαό κατευθύνοντας τον. Για να καταλάβουμε τη σημαντικότητα του ραδιοφώνου εκείνη την εποχή πρέπει να αναλογιστούμε ότι ο πρώτος λόγος που εκφωνήθηκε από τον Ιωάννη Μεταξά ήταν μέσω του ραδιοφώνου το 1936. Σε αυτές τις δηλώσεις του στόχος του ήταν να ξεκαθαρίσει τους λόγους που το καθεστώς του ανέλαβε την εξουσία αλλά και τις επιδιώξεις του στο επόμενο χρονικό διάστημα.

Το επόμενο βήμα ήταν η ψήφιση του νόμου για τη δημιουργία των ραδιοφωνικών εκπομπών. Πλέον στο υπουργείο Συγκοινωνιών είναι ο κ. Νικολόπουλος και το κλίμα είναι θετικό χωρίς εμπόδια για τη δημιουργία των κατάλληλων συνθηκών⁶⁵. Επιπλέον ο ρόλος της κρατικής ραδιοφωνίας εκείνη την εποχή στην οποία έπαιξε καθοριστικό ρόλο ο Βουλπιώτης, ενισχύονταν από συγκεκριμένα άρθρα του συντάγματος και έκαναν ξεκάθαρες τις αρμοδιότητές της.

Η επικράτηση τη δικτατορίας επιδρά καθοριστικά στις επιδιώξεις του Βουλπιώτη, εκείνος καταλαβαίνει ότι πρέπει να σταματήσει όσον αφορά την προώθηση της SIEMENS-TELEFUNKEN. Μέχρι τότε οι ενέργειές του στηρίζονταν στο ότι η εταιρεία Marconi έπρεπε να πάρει την εργολαβία στην ραδιοφωνία και καταρρέουν μία προς μία. Στη συνέχεια ο Ιωάννης Μεταξάς προσκαλεί τον Βουλπιώτη για συμφωνία επί του θέματος της ραδιοφωνίας. Θεωρεί ότι είναι ο μόνος κατάλληλος για να αναλάβει την υπόθεση του εξοπλισμού του κράτους με τα απαραίτητα μέσα για το ραδιοφωνικό σταθμό⁶⁶.

Πλέον είναι ξεκάθαρο ότι το επίκεντρο της Μεταξικής πολιτικής είναι η ίδρυση του ραδιοφωνικού σταθμού. Έτσι λοιπόν δίνεται κατεύθυνση για την επίσπευση όλων των διαδικασιών⁶⁷. Μέσα από το καθεστώς της δικτατορίας ενώ παραγκωνίζονται κάποιοι τομείς ταυτόχρονα δίνεται έμφαση σε άλλους. Επομένως

⁶⁴ Γ. Χατζηδάκης, *ό. π.*, σ. 63

⁶⁵ Γ. Χατζηδάκης, *ο. π.*, σ. 64

⁶⁶ Γ. Χατζηδάκης, *ό. π.*, σ. 66

⁶⁷ Μ. Πετράκη, *Ο μύθος του Μεταξά. Δικτατορία και προπαγάνδα στην Ελλάδα*, Αθήνα 2006, σ. 310,311

σύμφωνα με μαρτυρίες από τα έγγραφα της εποχής ο κρατικός μηχανισμός έδινε έμφαση σε θέματα ελέγχου του κράτους αλλά και τήρηση της τάξης μέσα από την αστυνόμευση.

Στην εφημερίδα Εστία μάλιστα γίνεται αναφορά για την καταγραφή των ραδιοφωνικών αδειών, οι οποίες έφταναν τον αριθμό των 5000. Οι απειλές για δήλωση των ραδιοφωνικών συσκευών καθώς και τα πρόστιμα που ακολούθησαν δεν οδήγησαν την κατάσταση στο αναμενόμενο αποτέλεσμα αλλά μάλλον επέδρασαν αρνητικά στους πολίτες.

Οι δυσκολίες που ανέκυψαν ήταν τόσο σοβαρές, που έκαναν όλους να πιστεύουν, ότι ο ραδιοφωνικός σταθμός δεν θα ξεκινούσε τη λειτουργία του. Τα προβλήματα ήταν περισσότερο πρακτικά αλλά ζωτικής σημασίας για την επίτευξη αυτού του τόσο μεγάλου εγχειρήματος. Ενώ όλα φαίνονταν μάταια αναλαμβάνει δράση ο Ιωάννης Βουλπιώτης ο οποίος όταν ενημερώνεται για την κατάσταση ταξιδεύει για την έδρα της εταιρείας του προκειμένου να βοηθήσει στην εύρεση λύσης. Πολύ γρήγορα επιστρέφει και φέρνει τον κατάλληλο εξοπλισμό για τη λειτουργία του ραδιοφώνου στον Πειραιά⁶⁸.

Οι στόχοι του σε αυτό το κομβικό σημείο, εκμεταλλευόμενος της ευνοϊκής μεταχείρισης που είχε από το καθεστώς αυτό γίνονται ξεκάθαροι. Προσπαθεί μέσα από την γερμανική τεχνολογία που φέρνει στον ελληνικό χώρο να λάβει υπ' ευθύνη του τη συγκρότηση της ραδιοφωνίας. Κάτι τέτοιο τελικώς δεν πετυχαίνει και βρίσκεται μετέωρος στις εξελίξεις. Η αρμοδιότητα που του απομένει τελικώς είναι η προμήθεια των μηχανημάτων, οι τεχνικές συμβουλές από συνεργάτες του καθώς και η παροχή υποδείξεων για τη λειτουργία της κρατικής ραδιοφωνίας.

Στην Ευρώπη οι εξελίξεις αυτές που έγιναν στην Ελλάδα, ακολούθησαν τους ίδιους ρυθμούς στις επικοινωνίες και στο ραδιόφωνο. Λαμβάνοντας υπόψιν τα όσα έγιναν το 1936 ο Ελευθερίου ο υπουργός συγκοινωνιών προτείνει στο Μεταξά⁶⁹ να δαπανήσει χρήματα για τις επικοινωνίες με σκοπό την ίδρυση ραδιοφωνικού σταθμού. Η αφορμή αυτή οδηγεί στο να δοθούν προσφορές από τις εταιρείες Μαρκόνι,

⁶⁸ Γ. Χατζηδάκης, στην: *Ραδιοτηλόραση*, αρ. φ. 1348, 1995, σ. 47

⁶⁹ Γ. Χατζηδάκης, *ό. π.*, σ. 71

TELEFUNKEN, την RCA, SFR, όμως για άλλη μια φορά επικρατεί η προσφορά της εταιρείας του Βουλπιώτη.

Με τη δράση του αυτή ο Βουλπιώτης επηρεάζει την έκβαση των εξελίξεων σε ένα κομβικό τομέα, αυτόν της επικοινωνίας που αρχίζει να αναπτύσσεται τη δεδομένη χρονική στιγμή. Επομένως η διάσταση του θέματος παίρνει εθνικό χαρακτήρα για την ενίσχυση των παραμεθόριων περιοχών και την ενίσχυση της τοπικής συνείδησης. Η επίδραση αυτή θα είναι καθοριστική, αφού πλέον τα μέσα επικοινωνίας έχουν έναν άλλο χαρακτήρα επιδρώντας σε μεγαλύτερο βαθμό στον μέσο πολίτη της εποχής. Η ραδιοφωνική παρέμβαση επί Μεταξά και η συνεργασία του Ιωάννη Βουλπιώτη θα καθορίσει τις εξελίξεις σε κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο.

Το ραδιόφωνο πρώτη φορά εκπέμπει στις 25 Μαρτίου του 1938 με το σύνθημα Εδώ Ραδιοφωνικός Σταθμός Αθηνών. Μέχρι εκείνη την εποχή μουσικά κομμάτια μεταδίδονταν μέσω της ελληνικής εκπομπής ιταλικού σταθμού στο Μπάρι. Οι σχέσεις του Βουλπιώτη και του Μεταξά θα περάσουν από συνεχείς εναλλαγές ειδικά όταν ο πρωθυπουργός θα αμφισβητήσει τις προθέσεις του Βουλπιώτη και θα τον υποπτευτεί ότι σαμποτάρει το πολίτευμα. Θα ακολουθήσει επιστολή του Βουλπιώτη προς τον Μεταξά προκειμένου να τον πείσει για την αφοσίωσή του⁷⁰.

Μετά από την τελευταία τους επικοινωνία οι συνθήκες κάτω από τις οποίες γίνονται οι διαπραγματεύσεις θα χειροτερέψουν κι άλλο, αφού ο Μεταξάς θα τον κατηγορήσει για εκμετάλλευση του ελληνικού συμφέροντος από την εταιρεία που εκπροσωπούσε ο Βουλπιώτης παγώνοντας κάθε διαδικασία.

Πριν το ξέσπασμα του πολέμου 1940 σε ταξίδια του στο Βερολίνο φαίνεται από συζητήσεις που έχει η τάση προς συμπάθεια στην πολιτική του Χίτλερ και φαίνεται να ενοχλείται για την έλλειψη της Μεταξικής συμπάθειας στο πρόσωπό του. Το κλίμα στην Ελλάδα είναι βαρύ.

⁷⁰ Ι. Παλάσκα, *ό. π.*, σ. 96, «Σας έγραψα όσα έκρινα αναγκαία για να γνωρίζετε την πραγματική κατάσταση και κυρίως, τα πραγματικά μου αισθήματα. Δε σας ζητώ να αναθεωρήσετε τις αποφάσεις σας. Αν και αισθάνομαι πικραμένος, δε θα αντιδράσω. Θα προτιμήσω να εγκαταλείψω την Ελλάδα, από την οποία είχα πιστέψει ότι δε θα χρειαζόταν να απομακρυνθώ, αφού διαπιστώνω ότι απέτυχα να προσφέρω τον εαυτό μου στην πατρίδα μου. Παρ' όλα αυτά, κύριε πρόεδρε, παρά τα όποια συναισθήματα με κατακλύζουν καλώς ή κακώς, αισθάνομαι ευτυχής που είχα την τιμή να σας γνωρίσω και να πιστέψω-έστω και για ένα μόνο διάστημα, όχι όμως από υπαιτιότητά μου τόσο σύντομο ότι υπήρξα φίλος σας και θιασώτης στην προσπάθειά σας».

Όταν θα ξεκινήσει η Κατοχή η σταθερότητα στην οικονομία και στους άλλους τομείς θα αλλάξει. Τα γεωργική παραγωγή της χώρας περιορίζεται και τα έσοδα του κράτους θα μειωθούν. Επιπλέον το εμπόριο με χώρες του εξωτερικού εκμηδενίζεται και το τραπεζικό σύστημα φαίνεται να μη λειτουργεί με τους ρυθμούς που ακολουθούσε μέχρι τώρα. Οι καταθέσεις των πολιτών θα δεσμευτούν και το χρηματιστήριο θα πάψει την λειτουργία του⁷¹. Φυσικά όλα αυτά θα γίνουν δυσβάσταχτα για το ελληνικό κράτος, αφού μετά τη συνθήκη της Χάγης 1906 θα κληθεί να αποπληρώσει τα έξοδα για τη συντήρηση των στρατευμάτων της κατοχής.

2.3 Η δράση του Ιωάννη Βουλπιώτη στην κατοχή

Οι πρώτες πράξεις εναντίον των κατακτητών ξεκίνησαν στις 9 Απριλίου με την κατάληψη της Θεσσαλονίκης από τους Γερμανούς ξεκινάει και η δράση⁷² της Εθνικής Αντίστασης. Από το Σανατόριο Ασβεστοχωρίου Θεσσαλονίκης, δραπέτευσαν 12 πολίτες, οι οποίοι είχαν μεταφερθεί εκεί από την Ακροναυπλία επειδή ήταν φυματικοί, τους οποίους είχε συλλάβει πρωτύτερα το καθεστώς της «4^{ης} Αυγούστου». Οι δραπέτες αυτοί οργανώθηκαν και δημιούργησαν τον πρώτο αντιστασιακό πυρήνα στη Θεσσαλονίκη. Την ίδια εκείνη μέρα συνέταξαν και δημοσίευσαν την πρώτη αντιστασιακή προκήρυξη, με την οποία καλούσαν τον Ελληνικό λαό στον αγώνα για την εκδίωξη των κατακτητών από τη χώρα. Ανάμεσα στους πρωτοπόρους αγωνιστές ήταν ο Σπύρος Κωτσάκης, ο Γιάννης Σαλάς, ο Βαγγέλης Βασβανάς, ο Γρηγόρης Κουντουρέλης, ο Αλέκος Ιωαννίδης και ο Τάσος Αναγνωστόπουλος.

Ο Βουλπιώτης ζώντας σε στην πολιτική αναταραχή της εποχής παίρνει την απόφαση από τη Γερμανία να μετακομίσει στην Ελλάδα. Παίρνει μαζί του τα περιουσιακά του στοιχεία και πρώτου του μέλημα είναι να συναντήσει όλους τους πολιτικούς με σκοπό την αύξηση των οικονομικών του κερδών. Όλες αυτές οι συγκυρίες τον οδηγούν στη μετοχική σύνθεση της Ανώνυμης Ελληνικής Τηλεφωνικής Εταιρείας του μετά από χρόνια επονομαζόμενου ΟΤΕ. Το ελληνικό δημόσιο χρωστάει μεγάλα χρηματικά ποσά στη SIEMENS. Συνεπώς οδηγείται στο διαχωρισμό του

⁷¹ Δ. Κούκουνας, *ό. π.*, σ. 25

⁷² Κ. Παπαρηγόπουλος, Π. Καρολίδης, Γ. Αναστασιάδης, Ν. Μουτσόπουλος, *ό. π.*, σ. 243-244

ραδιοφώνου από τις τηλεπικοινωνίες και ιδρύει την αντίστοιχη ΑΕΡΕ (Ανώνυμη Ελληνική Ραδιοφωνική Εταιρεία) με τον ίδιο επικεφαλής. Τα κέρδη του από δω και στο εξής θα προέρχονται από κέρδη προμηθειών υλικών, την κερδοφορία θα του πρόσφεραν οι μετοχές αλλά και κέρδη από την προβολή συγκεκριμένων προσώπων της πολιτικής.

Η φιλοδοξία του ήταν να επικρατήσει στην κοινή γνώμη χρησιμοποιώντας το ραδιόφωνο ως προπαγάνδα και όχι ν' ανατρέψει το μεταξικό καθεστώς μέσα από αυτή. Τα έσοδά του επίσης θα αυξάνονταν από άλλες κρατικές συμβάσεις και προμήθειες εξοπλισμών (π.χ στρατιωτικών) και από φορολογικές ελαφρύνσεις⁷³. Οι σχέσεις του ωστόσο και με άλλα πολιτικά πρόσωπα όπως αυτό του Πάγκαλου ήταν καθοριστική για την εξέλιξη των επιχειρηματικών του σχεδίων στην πολιτική σκηνή. Χαρακτηριστικό σημείο στη γνωριμία ήταν όταν ο τελευταίος τον επισκέφτηκε μετά το κίνημα στο Γουδί με αφορμή τις σχέσεις με τον πατέρα του Κωνσταντίνο Βουλπιώτη.

Το 1900 περίπου ο Κωνσταντίνος Βουλπιώτης πατέρας του Ιωάννη βρέθηκε αντιμέτωπος με τη διαχείριση της υπόθεσης «Βλυσμά». Η υπόθεση αυτή αφορούσε τη χρηματοδότηση της πτητικής μηχανής Βλυσμά που είχε τη δυνατότητα να εξελιχθεί σε εθνική αεροπορική βιομηχανία. Ο Κωνσταντίνος αρνήθηκε τη χρηματοδότηση των 4.500 δραχμών για τα πειράματα που επρόκειτο να πραγματοποιήσει. Το εμπορικό μυαλό του Βουλπιώτη χρόνια μετά αναγνώρισε τη λανθασμένη κίνηση του πατέρα του εξαιτίας της άρνησης για τη χρηματοδότηση του αξιωματικού αυτού, δεδομένου ότι η χώρα έχασα μια τεράστια ευκαιρία για τη δημιουργία εξοπλιστικής βιομηχανίας. Μάλιστα η διορατικότητά του ήταν τόσο μεγάλη που τον αξιοποίησε ως σύμβουλό του δίνοντάς του και τη διοίκηση των επιχειρήσεών του. Από την περίοδο της κατοχής θα συνειδητοποιήσει τη δύναμή του στην επιρροή και στη δημιουργία των συμβάσεων με το ελληνικό δημόσιο.

Τα παιχνίδια της πολιτικής και των διαπραγματεύσεων ήταν αυτά που καθόριζαν τις συμφωνίες που θα κλείνονταν. Μάλιστα η φιλία του με το γιο του Βενιζέλου, τον Κυριάκο Βενιζέλο ήταν η αφορμή για την ανάμειξή του στο σκάνδαλο

⁷³ Ι. Παλάσκα, *Άγγελος Η δαίμονας*, Αθήνα 2012, σ. 43

της Ζίμενς κυριαρχώντας στην πολιτική σκηνή της εποχής με το σύνθημα «κάτω οι κλέφτες», που σηματοδότησε την πτώση του Βενιζέλου. Ακολούθησε η δράση του και η εκπροσώπηση μεγάλων ξένων εργοστασίων παρέχοντας εξοπλισμό και μίξες σε όποιον προχωρούσε τις διαδικασίες.

Σε ταξίδια που κάνει στο Παρίσι έρχεται σε επαφή με Έλληνες και ξένους διανοούμενους, οικονομικά εύπορους ανθρώπους. Κάποιοι από αυτούς βρίσκονταν στο κοντινό περιβάλλον του Χίτλερ, ενώ άλλοι ήταν δημοσιογράφοι και εκδότες. Σημαντικές είναι οι γνωριμίες του επίσης εντός της Ελλάδας με αρχηγούς μυστικών υπηρεσιών όπως ο ναύαρχος Κανάρης.

Μέσα από τις κοινωνικές του γνωριμίες γνώριζε για το ξέσπασμα του πολέμου και διατηρεί τις σχέσεις του με Γερμανούς διπλωμάτες και τεχνικούς διευθυντές που σχετίζονταν με την ΑΕΤΕ. Μέσα από αυτές τις κοινωνικές επαφές θα φέρει σε επικοινωνία τον βασιλιά Παύλο με τις προθέσεις και τα σχέδια του Χίτλερ. Εμπλέκεται σε διπλωματικές ενέργειες και κάνει προτάσεις στη γερμανική πρεσβεία για την διαμόρφωση των πολιτικών πραγμάτων στη χώρα. Μετά τη συζήτηση με τον βασιλιά Παύλο, δειπνεί με τους συνταγματάρχες και στρατιωτικούς γερμανικούς παράγοντες συζητώντας για την τύχη του εγχειρήματος να αναλάβει την εξουσία ο βασιλιάς Παύλος, για λόγους εθνικού συμφέροντος όπως θα πει⁷⁴.

Τα πρώτα χρόνια της κατοχής ξεκίνησαν οι πρώτες κατασκοπευτικές δράσεις στη χώρα και πολλοί κατέφευγαν στον Βουλπιώτη προκειμένου μέσα από τις γνωριμίες του να μεσολαβήσει στη μια ή στην άλλη πλευρά. Είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα της σχέσης του με τους Γερμανούς που όταν θα χρειαστεί να απεγκλωβίσουν μια οικογενειακή φίλη και να τη σώσουν από τους Γερμανούς θα αξιοποιήσει τις γνωριμίες του και θα τα καταφέρει. Βλέπουμε λοιπόν την εκτίμηση και την αναγνώριση που έχαιρε μεταξύ των Γερμανών. Μια εκτίμηση που ήταν αμοιβαία για τον Βουλπιώτη και από την πλευρά των κουμμουνιστών. Συνεχίζει τις επικοινωνίες του με το Ναύαρχο Κανάρη στον οποίο προτείνει ν' αναλάβει την κυβέρνηση στην Ελλάδα.

Την πρωθυπουργία μετά τον Μεταξά αναλαμβάνει η κυβέρνηση Κορυζή και η έκρηξη του γερμανικού πολέμου στις 6 Απριλίου του 1941 κάνει τον Βουλπιώτη να

⁷⁴ Ι. Παλάσκα, *ό. π.*, σ. 163

αντιδρά με μεγάλη ψυχραιμία. Περιορίζεται στην οικία του ενώ ταυτόχρονα δεν μπορεί να λειτουργήσει το γραφείο του. Ακόμα και όταν ενημερώθηκε για την αρνητική στάση των Γερμανών απέναντι στις οικονομικές συμφωνίες που είχαν αποφασιστεί από προηγούμενες κυβερνήσεις μέσω της εφημερίδας της κυβερνήσεως αντιδρά με τον ίδιο τρόπο.

Κατά τη διάρκεια της Κατοχής του γίνεται πρόταση να συμμετέχει στην κυβέρνηση που ετοιμάζονταν να ιδρύσει ο στρατηγός Τσολάκογλου, εκείνος αρνείται να ζητήσει το οτιδήποτε περιμένοντας ότι οι συνθήκες στις συμφωνίες του με το ελληνικό δημόσιο σύντομα θα προωθούνταν. Από αυτή την κυβέρνηση που θα συγκροτηθεί με τον αρχηγό Τσολάκογλου θα αποδεσμευτούν οι επιχειρήσεις του και θα γίνουν ειδικές συμφωνίες για την προώθηση των συμφωνιών. Ο στρατηγός Τσολάκογλου θα αναλάβει την διοίκηση της ΑΕΤΕ της ελληνικής τηλεφωνίας αλλά και της ΑΕΡΕ της ελληνικής ραδιοφωνίας. Οι ελληνικές οφειλές του ελληνικού δημοσίου προς το συγκρότημα SIEMENS μετοχοποιούνται και ο Βουλπιώτης γίνεται κύριος μέτοχος των εταιρειών⁷⁵.

Τον πρώτο μάλιστα μήνα της Κατοχής χρησιμοποιώντας τις γνωριμίες του, γνωρίζει τον Γερμανό πρεσβευτή Γκίντερ Άλντενμπουργκ με τον οποίο ανέπτυξε επικοινωνία για το ελληνικό ζήτημα. Μαζί θα προετοιμάσουν την επιστροφή του Πλαστήρα, αφού το αποφασίζουν τον βρίσκουν στη Νίκαια της Γαλλίας και τον πείθουν να αναλάβει τη διακυβέρνηση. Ο Πλαστήρας εμπιστεύεται τον Βουλπιώτη για την εξέλιξη των πραγμάτων στη χώρα και τον θεωρεί δεξί του χέρι. Κάπως έτσι ιδρύεται ο οργάνωση ΕΔΕΣ.

Στη συνέχεια θα μεσολαβήσει για την απελευθέρωση του Ναυάρχου Κουντουριώτη, επειδή συλλήφθηκε για αντιστασιακή δράση υπέρ των συμμάχων. Μετά την κίνηση αυτή του Βουλπιώτη οι ιταλικές αρχές επικηρύσσουν τον Ζέρβα και εισβάλουν στο γραφείο του Βουλπιώτη συλλαμβάνοντας τη γραμματέα του. Λίγο αργότερα θα του ανακοινωθεί μια απόρρητη πληροφορία ότι κατόπιν διαταγής ο Χίτλερ θα του παρέχει ασυλία σε εκείνον και στην οικογένειά του κατά την οποία θα απαγορευόταν να κατηγορηθεί, να συλληφθεί και να εκδιωχθεί. Σύμφωνα με τα

⁷⁵ Ι. Παλάσκα, *ό. π.*, σ. 187

πληροφορίες τις ενέργειες αυτές είχε προωθήσει ο πεθερός του από τον πρώτο του γάμο, κάτοχος της εταιρείας SIEMENS.

Τον επόμενο καιρό αγωνίζεται για να αποφυλακίσει τους φίλους του συνταγματάρχες, που συμμετείχαν στην οργάνωση ΕΔΕΣ και είχαν συλληφθεί και τον Κουντουριώτη. Επιδιώκει να τους συναντήσει στη φυλακή και καταλαβαίνει ότι μοναδικός τρόπος για να βγουν είναι να παραδώσουν στους Γερμανούς μια ομάδα μελών του ΕΑΜ. Αποφασίζει να συναντήσει επομένως τον Συνταγματάρχη Τσιγάντε που ήταν απεσταλμένος του Συμμαχικού Πρακτορείου Μέσης Ανατολής. Επιζητούσαν την ενοποίηση του ΕΔΕΣ προκειμένου να αντιμετωπιστεί σύμφωνα με τα λεγόμενά τους η δράση του ΕΑΜ.

Η κατάσταση αρχίζει να περιπλέκεται ιδιαίτερα όταν ακολουθώντας τους κανόνες τις διπλωματίας αναγκάζεται να τροποποιεί τα δεδομένα ανάλογα με τις επιδιώξεις και τα συμφέροντα των συνομιλητών του. Έχει ο ρόλο ενός διπλωμάτη που κινείται ανάλογα με τις περιστάσεις γεγονός που τον φοβίζει και του δημιουργεί ανασφάλεια.

Ενώ το σχέδιο του για την ανάδειξη του Πλαστήρα αρχίζει να ναυαγεί ένα άλλο σχέδιο έρχεται στο προσκήνιο. Προτείνει τη δημιουργία ταγμάτων ασφαλείας υπό τη διοίκηση του συνταγματάρχη Ντερτιλή. Σύμφωνα με το σχέδιό του τα τάγματα αυτά δεν θα ήταν τοπικά αλλά αντίθετα θα εξαπλώνονταν σε διάφορες πόλεις με σκοπό την αντιμετώπιση του Κομμουνιστικού κινδύνου. Τα τάγματα που θα ιδρύονταν σύμφωνα με τον Βουλπιώτη θα προστάτευαν τον αστικό πληθυσμό από τις αριστερές παρατάξεις και θα διατηρούσαν την τάξη ,χωρίς παράλληλα να συγκρούονται με τον κατακτητή⁷⁶.

Ηγετική φυσιογνωμία αλλά ταυτόχρονα αόρατος αρχηγός πίσω από αυτό το σχέδιο των Ταγμάτων Ασφαλείας θα ήταν ο Πλαστήρας και ο οπλισμός θα προέρχονταν από τους κατακτητές. Οι αξιωματικοί του 1935 θα μπορούσαν να πάρουν μέρος στα τάγματα , στρατευμένοι επίσης με το ΕΔΕΣ. Η ανακοίνωση της ιδέας έγινε στον Κρίστιαν Κλεμ φον Χόχενμπεργκ όμως η τελική απόφαση θα λαμβάνονταν από τους κατακτητές καθώς έπρεπε να διαθέσουν τον απαραίτητο οπλισμό⁷⁷.

⁷⁶ Ι. Παλάσκα, ό. π., σ. 259

⁷⁷ Ι. Παλάσκα, ό. π., σ. 262

Απαραίτητη προϋπόθεση για την είσοδο στα τάγματα ήταν η έλλειψη πολιτικοποίησης, ειδικά στο πλαίσιο του κομμουνισμού αλλά και η υποστήριξη από την εκάστοτε κατοχική κυβέρνηση. Ενώ οι σχέσεις του Βουλπιώτη με τους κατακτητές ήταν καλύτερες με τη γερμανική πλευρά, τον καλούν εκ μέρους του ύπατου αρμοστή Πελεγκρίνο Γκίτζι προκειμένου να τους τιμήσει με την παρουσία του σε ένα από τα γεύματα στην Ιταλική πρεσβεία. Εκεί ανακοινώθηκαν και τα σχέδιά του για τα τάγματα ενώπιον όλων των φίλων του.

Από τη φιλία με την οικογένεια Λυκουρέζου σε ένα ταξίδι του στην Ελβετία θα λάβει ελβετικά φράγκα για το ισότιμο προμήθειας για τη Ζίμενς αλλά ταυτόχρονα γίνεται πράκτορας της Ιντρέλιτζενς Σερβίς. Επιπλέον ερχόμενος στην Ελλάδα θα προτείνει την κυβέρνηση του Ράλλη ως την πιο ιδανική κυβέρνηση να λάβει την εξουσία της χώρας που βρίσκονταν υπό κατοχή. Η επιρροή αυτή για την πολιτική κατάσταση της χώρας δεν έγινε μόνο από τον Βουλπιώτη αλλά και από τον υπόλοιπο κοινωνικό του περίγυρο. Βασική προϋπόθεση για την ανάληψη της εξουσίας ήταν η αποδοχή από τους Γερμανούς των Ταγμάτων Ασφαλείας και η αντιμετώπιση του κομμουνιστικού κινδύνου. Μια τέτοια κυβέρνηση θα είχε τη στήριξη του Βουλπιώτη, του Πάγκαλου του Γονατά, του Σοφούλη κ.α.

Η επιδίωξη αυτή του Βουλπιώτη είχε προσωπικά βαθύτερα κίνητρα, που δεν ήταν άλλα από την επιβίωσή του μετά το πέρας του πολέμου. Όλες αυτές οι συνθήκες θα ήταν ιδανικές για την ανάπτυξη της επιχειρηματικής του δραστηριότητας. Θα αρνηθεί με βάσει αυτό το όραμά του στην αρχή όταν είναι γενικός ραδιοφωνικός διευθυντής την δημιουργία κομμουνιστικής εκπομπής. Έπειτα θα φροντίσει να εκμεταλλευτεί τους πρεσβευτές των ιδεών αυτών για την αντικομμουνιστική δράση που θα ισχυροποιηθεί από τα τάγματα ασφαλείας⁷⁸.

Το 1943 το αντάρτικο βρίσκεται στην άνοδό του και οι διαμάχες στις πόλεις γίνονται έντονες. Την κατάσταση αυτή εκμεταλλεύονταν οι Εγγλέζοι και οι Γερμανοί. Συνδυετικός κρίκος μεταξύ τους λεγόταν πως ήταν ο Βουλπιώτης ο οποίος μετέφερε πληροφορίες από τη μια πλευρά στην άλλη και ενίσχυε τις συγκρούσεις. Το πρόσχημά του ήταν ότι προσπαθούσε ν' αποφύγει την αιματοχυσία.

⁷⁸ Ι. Παλάσκα, *ό. π.*, σ. 333

Μετά την ορκωμοσία της κυβέρνησης Ράλλη αποφάσισε να έρθει σε επαφή με το γενικό γραμματέα του ΕΑΜ, Δημήτρη Γληνό, τον άλλοτε δάσκαλό του προκειμένου να καταλάβει τις προθέσεις του. Έτσι προτάσσει την σύμπνοια απόψεων ως βασικό άξονα. Μια τέτοια επικοινωνία σαφώς και αντιμετωπίζονταν καχύποπτα από τα υπόλοιπα μέλη του ΕΑΜ με αποτέλεσμα ν' απομακρύνουν τον Γληνό από γενικό γραμματέα και να ιδρυθούν τα τάγματα ασφαλείας. Το πρόβλημα του εξοπλισμού σχετικά με τα Τάγματα Ασφαλείας λύθηκε, ειδικά μετά την ήττα των Ιταλών, οπότε και τα όπλα τους κατασχέθηκαν από τους Γερμανούς και δόθηκαν κατ' επέκταση στα Τάγματα.

Εκλέγει νέο αρχηγό του ΕΔΕΣ τον συνταγματάρχη Απόστολο Παπαγεωργίου στον οποίο είχε άμεση επιρροή ο Βουλπιώτης. Το 1944 κρίνεται απαραίτητη η παρέμβαση του Βουλπιώτη στα ελληνικά πράγματα. Τα στρατεύματα των ΕΣ-ΕΣ εισβάλουν στα Παλιά Ανάκτορα, τα οποία ήταν η έδρα της ελληνικής κυβέρνησης με το πρόσχημα ότι από εκεί μεταδίδονταν εκπομπές. Πράγματι βρίσκεται ο ασύρματος που μετέδιδε από το υπουργείο εθνικής άμυνας. Μετά από αυτές τις εξελίξεις συλλαμβάνεται ο διοικητής των Ταγμάτων ασφαλείας Ντερτιλής και ο υπουργός εσωτερικών Ταβουλάρης.

Σε αυτό το σημείο καλείται ο Βουλπιώτης από τον Ράλλη προκειμένου να μεσολαβήσει στο Βερολίνο χωρίς αποτέλεσμα, αφού μεταφέρθηκαν στο τέλος στη Γερμανία⁷⁹. Ο Βουλπιώτης μετά τις τελευταίες εξελίξεις αρχίζει να φοβάται για τη δική του σύλληψη, δεδομένου ότι αξιωματικοί των Ταγμάτων ασφαλείας τον επισκέπτονται με οικονομικές προφάσεις. Τον τελευταίο καιρό πριν φύγουν οι Γερμανοί τα πράγματα γίνονται πολύ δύσκολα και η εικόνα από νεκρούς σε όλη την πρωτεύουσα από εκτελέσεις είναι γεγονός. Ο Βουλπιώτης την περίοδο αυτή είναι διευθυντής της ραδιοφωνίας. Θα δει τους Γερμανούς να εγκαταλείπουν την Ελλάδα και η ζωή του θα συνεχίσει τις απρόοπτες εξελίξεις και μετά την Κατοχή.

⁷⁹ Ι. Παλάσκα, *ό. π.*, σ. 359

2.4 Ιστορική αναδρομή στην περίοδο της κατοχής

Αντιστασιακές ενέργειες εναντίον των κατακτητών

Στις 15 Μαΐου 1941 στη Θεσσαλονίκη θα ιδρυθεί από στελέχη του Κ.Κ.Ε. και η πρώτη εθνικό-απελευθερωτική οργάνωση στην Ελλάδα με το όνομα «Ελευθερία». Ανάμεσα σ' αυτό που υπέγραψαν το ιδρυτικό της ήταν και ο ιατρός Γιάννης Πασαλίδης, ο δικηγόρος Αθανάσιος Φείδας και ο απότακτος συνταγματάρχης Δημήτριος Ψαρρός μαζί με τον Ε. Ευθυμιάδη. Η πρωτοπόρα αυτή οργάνωση ανέπτυξε μεγάλη αντιστασιακή δράση και μάλιστα εξέδωσε και παράνομη εφημερίδα με το όνομα «Ελευθερία». Ταυτόχρονα στην ύπαιθρο με πρωτοβουλία το Ψαρρού συγκροτήθηκαν τα πρώτα ένοπλα τμήματα Εθνικής Αντίστασης.

Την νύχτα της 30^{ης} προς 31^η Μαΐου 1941 συνέβη ένα από τα πιο ηρωικά κατορθώματα⁸⁰ της Εθνικής Αντίστασης που δείχνει στους κατακτητές πως η παρουσία τους στην Ελλάδα δεν θα είναι καθόλου εύκολη. Δυο νεαροί φοιτητές και πατριώτες ο Μανόλης Γλέζος της Ανωτάτης Σχολής Οικονομικών και Εμπορικών Επιστημών και ο Απόστολος Σάντας της Νομικής Σχολής, μετά από μια δύσκολη επιχείρηση κατορθώνουν να βγάλουν από τον ιστό της τη γερμανική σημαία που κυμάτιζε στον ιερό βράχο της Ακρόπολης, δίνοντας έτσι στους κατακτητές την αγωνιστική διάθεση του ελληνικού λαού. Αποτέλεσμα αυτής της ενέργειας ήταν να εκδοθεί απειλητικό ανακοινωθέν από τις Δυνάμεις κατοχής και να εξαπολυθεί εκτεταμένη έρευνα από την Γκεστάπο χωρίς κανένα βέβαια αποτέλεσμα. Το γεγονός αυτό πήρε μεγάλες διαστάσεις από τον τύπο και τα ραδιόφωνα των συμμάχων στην Ευρώπη και την Αμερική. Η κυβέρνηση Τσολάκογλου επικήρυξε τους δράστες, ενώ το γερμανικό Φρουραρχείο της Αθήνας τους καταδίκασε σε θάνατο ερήμην. Παρ' όλους τους κινδύνους όμως ο Γλέζος και ο Σάντας συνέχισαν την δράση τους με την ένταξή τους στο Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο (Ε.Α.Μ.).

Παράλληλα με όλα αυτά εμφανίζονται στην Ελλάδα και οι πρώτες μικρές τοπικές αντιστασιακές οργανώσεις. Στη Δυτική Θράκη έχουμε τον «Ιερό Λόχο», στην

⁸⁰ Κ. Παπαρηγόπουλος, Π. Καρολίδης, Γ. Αναστασιάδης, Ν. Μουτσόπουλος, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, Θεσσαλονίκη 1994, σ. 246-248

Καρδίτσα το «Εθνικό Μέτωπο» του Νίκου Αθανασίου, στην Ελασσόνα έχουμε την οργάνωση η «Απελευθέρωσις της Ελλάδος» του Χρήστου Βελέντζα, στη Λάρισα υπάρχει η «Φιλική Εταιρεία» με ιδρυτές τον πολιτικό Ευάγγελο Αβέρωφ και τον έμπορο Νικόλαο Ράπτη, στην Παρνασσίδα ιδρύεται ο «Ελληνικός Απελευθερωτικός Στρατός» του λοχαγού Αθανάσιου Κούτρα και των υπολοχαγών Γεώργιου Καϊμάρα και Γεώργιου Ντούρου και στην Καλαμάτα και Λακωνία έχουμε την «Νέα Φιλική Εταιρεία».

Στην Αθήνα έχουμε την ίδρυση πολλών αντιστασιακών οργανώσεων, όπως για παράδειγμα την αντιστασιακή οργάνωση των ιατρών με το όνομα «Δημοκράτης» του Σπύρου Κωτσάκη, την αντιστασιακή οργάνωση αξιωματικών του στρατού «Φίλοι του Λαού» του Δαμιανού Μάθηση, την οργάνωση «Τρία Άλφα» (Αγώνας Απελευθέρωση Αποκατάσταση ή Ανώτατο Αρχηγείο Αγώνα) με τη συμμετοχή πολιτικών και ανώτατων αξιωματικών του στρατού και τέλος, την οργάνωση «Εθνική Αλληλεγγύη» (Ε.Α.) με ιδρυτή τον Παντελή Καραγκίτσο. Τέλος στην Κρήτη έχουμε την οργάνωση «Ανώτατη Επιτροπή Αγώνος Κρήτης» (Α.Ε.Α.Κ.) στα Χανιά, τη «Φιλική Εταιρεία» στο Λασιθί, την «Εθνική Απελευθερωτική Δράση» στα Ανώγεια, την «Εθνική Απελευθερωτική Επιτροπή» στη Βιάννο και άλλες.

Χαρακτηριστική υπήρξε και μια μαζική εκδήλωση Αντίστασης⁸¹ που εκδηλώθηκε εναντίον των κατακτητών στην Αθήνα στις 16 Ιουλίου 1941. Την ημέρα εκείνη πολλές χιλιάδες Κρήτες, οι οποίοι είχαν αποκοπεί από το νησί και τις οικογένειές τους εξαιτίας των πολεμικών γεγονότων, διαδηλώνουν μπροστά από το Υπουργείο Στρατιωτικών ζητώντας να τους επιτραπεί να επιστρέψουν σπίτια τους. Σύντομα η συγκέντρωση αυτή μετατρέπεται σε διαδήλωση εναντίον των κατακτητών και εισβολέων, με αποτέλεσμα να επέμβουν οι Γερμανοί και να προβούν σε 1.100 συλλήψεις. Οι Γερμανοί οδήγησαν τους Έλληνες στη φυλακή τη Λάρισας σιδηροδρόσιους. Από τους πατριώτες αυτούς 500 θα πεθάνουν στη συνέχεια από τις κακουχίες, τις αρρώστιες και την πείνα.

⁸¹ Κ. Παπαρηγόπουλος, Π. Καρολίδης, Γ. Αναστασιάδης, Ν. Μουτσόπουλος, *ό. π.*, σ. 250

Η ίδρυση του «Εθνικού Απελευθερωτικού Μετώπου» (Ε.Α.Μ.)

Ύστερα από αλλεπάλληλες μυστικές επαφές και συζητήσεις με εκπροσώπους όλων των κομμάτων από τα μέσα Ιουλίου 1941, με πρωτοβουλία του Κ.Κ.Ε. ιδρύεται⁸² στις 27 Σεπτεμβρίου στην Αθήνα το «Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο» (Ε.Α.Μ.). Σε ένα μικρό σπίτι στο τέρμα της Οδού Ιπποκράτους ο Λευτέρης Αποστόλου από το Κομμουνιστικό Κόμμα, ο Γιώργος Οικονόμου από το «Σοσιαλιστικό Κόμμα Ελλάδος»(ΣΚΕ), ο Σταύρος Κανελλόπουλος από την «Ένωση Λαϊκής Δημοκρατίας» (ΕΛΔ) και ο Απόστολος Βογιατζής από το «Αγροτικό Κόμμα Ελλάδος» (ΑΚΕ), υπέγραψαν στις 28 Σεπτεμβρίου το ιδρυτικό έγγραφο του ΕΑΜ που καθόριζε τους στόχους και σκοπούς του Μετώπου. Αργότερα, στους κόλπους του ΕΑΜ εντάχθηκαν και άλλα μικρά κόμματα και σχηματισμοί, όπως η «Σοσιαλιστική Ένωση», οι «Σοσιαλιστές Δημοκράτες», το «Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα» (ΣΕΚ) και η «Δημοκρατική Ένωση» (Δ.Ε.) αμέσως με την ίδρυσή του εντάχθηκαν στον ΕΑΜ το «Εργατικό Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο» (ΕΕΑΜ) που είχε ιδρύσει η ΓΣΣΕ, και η «Εθνική Αλληλεγγύη» (ΕΑ). Τις οργανώσεις αυτές τις είχαν φτιάξει τους πρώτους μήνες της Κατοχής εξόριστοι Κομμουνιστές για παροχή βοήθειας σε αγωνιστές της αντίστασης. Τα μεγάλα αστικά κόμματα όμως και οι αντιστασιακές οργανώσεις των αξιωματικών του στρατού δεν συνέπραξαν στην ίδρυση του ΕΑΜ προτιμώντας να έχουν επαφές και συνεργασία με την εξόριστη Ελληνική Κυβέρνηση και το Βρετανικό Στρατηγείο Μέσης Ανατολής (Σ.Μ.Α.). Το ΕΑΜ δεν είχε πρόεδρο ή αρχηγό αλλά Κεντρική Επιτροπή απαρτιζόμενη από αντιπροσώπους των 4 ιδρυτικών κομμάτων που στη συνέχεια διευρύνθηκε.

Το ΕΑΜ έκανε τη πρώτη του εμφάνιση στις 10 Οκτωβρίου 1941 με προκηρύξεις και συνθήματα στους τοίχους της Αθήνας. Το ΕΑΜ σύντομα απλώθηκε σε ολόκληρη την κατεχόμενη⁸³ Ελλάδα με την ίδρυση εαμικών οργανώσεων στις οποίες εν συνεχεία εντάχθηκαν οι διάφορες μικρές τοπικές αντιστασιακές οργανώσεις. Αυτό είχε σαν άμεσο αποτέλεσμα να προσχωρήσουν στο ΕΑΜ πλατιά λαϊκά στρώματα από κάθε κοινωνική τάξη και να καταστεί η Οργάνωση πανίσχυρη, καθώς

⁸² Κ. Παπαρηγόπουλος, Π. Καρολίδης, Γ. Αναστασιάδης, Ν. Μουτσόπουλος, *ό. π.*, σ. 253

⁸³ Κ. Παπαρηγόπουλος, Π. Καρολίδης, Γ. Αναστασιάδης, Ν. Μουτσόπουλος, *ό. π.*, σ. 254-256

εκπροσωπούσε το μεγαλύτερο μέρος του Ελληνικού λαού που ένωνε πάνω από κομματικές- πολιτικές διαφορές ο κοινός πόθος της Ελευθερίας.

Η ίδρυση του «Εθνικού Δημοκρατικού Ελληνικού Συνδέσμου» (Ε.Δ.Ε.Σ.)

Εκτός από το ΕΑΜ κορυφαία υπήρξε και μια άλλη Αντιστασιακή Οργάνωση που προσέφερε σημαντική δράση και αγώνες στην Εθνική Αντίσταση. Πρόκειται για τον «Εθνικό Δημοκρατικό Ελληνικό Σύνδεσμο» (Ε.Δ.Ε.Σ.). Η οργάνωση αυτή ιδρύθηκε την ίδια εποχή περίπου με τον ΕΑΜ. Ιδρυτές της Οργάνωσης αυτής ήταν ο απόστρατος συνταγματάρχης Ναπολέον Ζέρβας, ο απόστρατος συνταγματάρχης Λεωνίδας Σπαής και ο δικηγόρος Ηλίας Σταματόπουλος μετά από συνεννοήσεις που έγιναν με τον Κομνηνό Πυρομάγλου, ο οποίος ήταν εκπρόσωπος του στρατηγού Νικόλαου Πλαστήρα στην Ελλάδα. Τη συγκέντρωση όλων αυτών των πολιτικών και στρατιωτικών είχε πραγματοποιήσει στην οικία του ο Βουλπιώτης προκειμένου να βοηθήσει τον Πλαστήρα στην επάνοδό του στην εξουσία.

Η ιδέα ίδρυσης του ΕΔΕΣ φαίνεται πως άνηκε στον Πλαστήρα, ο οποίος τα χρόνια της Κατοχής ήταν εξόριστος στην Νίκαια της Γαλλίας από την εποχή ήδη της δικτατορίας του Μεταξά. Ο Πλαστήρας εξουσιοδότησε τον επίσης εξόριστο Κομνηνό Πυρομάγλου να μετέβη στην Αθήνα και να έρθει σε συνεννοήσεις με τα κόμματα του αστικού χώρου για την δημιουργία Αντιστασιακής οργάνωσης. Φαίνεται όμως πως οι επαφές του Πυρομάγλου δεν είχαν σοβαρά αποτελέσματα, γεγονός που τον ανάγκασε να περιορίσει τις επιλογές του στο Ζέρβα και στους προσωπικούς φίλους τους Πλαστήρα Στυλιανό Γονατά, Ηλία Σταματόπουλο, και άλλους.

Αρχηγός του Συνδέσμου ορίστηκε ο στρατηγός Νικόλαος Πλαστήρας, ο οποίος ήταν και παρέμεινε στην Γαλλία, ενώ την διοίκηση της οργάνωσης ανέλαβε μια τριμελής Κεντρική Διοικούσα Επιτροπή(Κ.Δ.Ε.), η οποία μάλιστα διευρύνθηκε αργότερα. Όταν στα μέσα Οκτωβρίου 1941 εμφανίστηκε δημόσια ο ΕΔΕΣ, είχε Διοικούσα Επιτροπή αποτελούμενη από τους Β. Πετρόπουλο ως Πρόεδρο, Κ. Πυρομάγλου ως Γενικό Γραμματέα, Θ. Κουντουριώτη, Ι. Δημάκη και Ν. Ζέρβα ως μέλη.

Η ίδρυση του ΕΔΕΣ δεν έτυχε θερμής υποδοχής από τα μεγάλα κόμματα και τους πολιτικούς αρχηγούς, ενώ πολλοί θεώρησαν την οργάνωση «αντίβαρο» του ΕΑΜ. Όμως είναι η αλήθεια ότι ο Ζέρβας, ο οποίος ήταν ο πραγματικός αρχηγός, κατόρθωσε να συνεργαστεί με πολλούς βενιζελικούς στρατιωτικούς και πολίτες και παρά το ασαφές περιεχόμενο των στόχων της Οργάνωσης να δημιουργήσει έναν αποτελεσματικό αντιστασιακό φορέα Πανελληνίας εμβέλειας με έμφαση στο χώρο της Δυτικής Ελλάδας.

Πέρα από τις δύο μεγάλες οργανώσεις (ΕΑΜ και ΕΔΕΣ) συγκροτήθηκαν από διάφορες κοινωνικές και πολιτικές δυνάμεις και άλλες μικρές πατριωτικές⁸⁴ οργανώσεις, οι οποίες παρά το μικρό τους μέγεθος, είχαν σημαντική συνεισφορά στον αγώνα. Υπήρξαν βέβαια και προσπάθειες χωρίς να επιτευχθεί ο σκοπός λόγω οργανωτικών δυσκολιών ή και λόγω συγκεχυμένου ιδεολογικού προσανατολισμού και στόχων. Ακόμα υπήρξαν και σχηματισμοί ομάδων και οργανώσεων μ αντιδραστικού και φασιστικού στόχους που τέθηκαν υπό την εξουσία των κατακτητών. Οι οργανώσεις αυτές ήταν ελάχιστες και με μικτό αριθμό μελών, χωρίς όμως να σημαίνει αυτό ότι η δράση τους δεν ήταν επιζήμια για τα εθνικά συμφέροντα και τον αγώνα των Ελλήνων για Ελευθερία.

Συγκρούσεις ΕΑΜ-ΕΛΑΣ

Η αλήθεια είναι ότι η ένοπλη σύγκρουση⁸⁵ μεταξύ δύο τμημάτων που ανήκουν στο ίδιο Έθνος δεν είναι παρά του αποτελέσμα πολύπλοκων πολιτικοκοινωνικών διεργασιών που γίνονται στους κόλπους του Έθνους. Σ' αυτές τις διεργασίες επισέργονται και παράγοντες που βρίσκονται οργανικά έξω από το Έθνος, αλλά που καταφέρνουν εν τέλει να επηρεάσουν, ακόμα κάποιες φορές, και να κατευθύνουν τις διεργασίες γιατί και οι ιστορικές συνθήκες τους το επέτρεψαν.

Στις 21 Ιουνίου τμήματα του Ε.Δ.Ε.Σ., πλαισιωμένα από Άγγλους αξιωματικούς, μπήκαν στις περιοχές Γότιστας και Καλαμά- Φιλιατών που ελέγχονταν από τον Ε.Λ.Α.Σ., και άρχισαν να σκοτώνουν, να βασανίζουν και να τρομοκρατούν τα

⁸⁴ Κ. Παπαρηγόπουλος, Π. Καρολίδης, Γ. Αναστασιάδης, Ν. Μουτσόπουλος, ό. π., σ. 256

⁸⁵ Κ. Παπαρηγόπουλος, Π. Καρολίδης, Γ. Αναστασιάδης, Ν. Μουτσόπουλος, ό. π., σ. 367-368

μέλη του Ε.Α.Μ. Ήταν φανερό λοιπόν, ότι οι Άγγλοι και ο Ζέρβας ήθελαν να επεκτείνουν την επιρροή τους σ' όλη την Ήπειρο για πολιτικούς σκοπούς. Ο Ε.Λ.Α.Σ. διαμαρτυρήθηκε στον Κρις κι στον αντισυνταγματάρχη Γκικόπουλο του Ε.Δ.Ε.Σ. Τόσο ο Έντυ, όσο και ο Κρις, μπροστά στην αποκάλυψη των σχεδίων τους, αναγκάστηκαν να διατάξουν υποχώρηση των ανταρτών του Ε.Δ.Ε.Σ.

Στις 5 Ιουλίου οι αντιπρόσωποι του Ε.Α.Μ., Ε.Λ.Α.Σ. υπέγραψαν το ακόλουθο συμφωνητικό:

«Το Γενικόν Στρατηγείον Μέσης Ανατολής των συμμάχων, δια του εξουσιοδοτημένου αντιπροσώπου του αφ' ενός και αφ' ετέρου αι Κεντρικάί επιτροπαί του Εθνικού Απελευθερωτικού Μετώπου (Ε.Α.Μ). και της οργανώσεως Ελληνικού λαϊκού απελευθερωτικού στρατού (Ε.Λ.Α.Σ.), στρατιωτικού τμήματος του (Ε.Α.Μ.), δια των εξουσιοδοτημένων παρ' αυτών αντιπροσώπων των συνεφωνήθησαν τα κάτωθι:

1) Όλαι αι ανταρτικάί ομάδες να είναι γνωσταί δια στρατιωτικούς λόγους ως εθνικάί ανταρτικάί ομάδες της Ελλάδος, τίτλος ο οποίος θα είνε ο μόνος τον οποίον το Γενικόν συμμαχικον Στρατηγείον Μέσης Ανατολής θα χρησιμοποιεί. Οίκοθεν νοείται ότι εκάστη ανταρτική οργάνωσις θα διατηρήση εις την εν Ελλάδι εμφάνισίν της και την διοικητικήν της διάρθρωσιν.

2) Η Ελλάς θα είναι υποδιηρημένη εις στρατιωτικάς περιφερείας καθορισμένας κατά αυτοτελή εδαφικά διαμερίσματα. Εάν εις μίαν τοιαύτην περιφέρειαν υπάρχουν ανταρτικάί ομάδες μιας μόνος οργανώσεως, όλαι αι στρατιωτικάί αποφάσεις θα λαμβάνονται παρά του αρχηγείου αυτής, συμφώνως προς τας διαταγάς του Κοινού γενικού στρατηγείου των ανταρτών. Εάν εις μίαν περιφέρειαν υπάρχουν περισσότεραι τη μιας οργανώσεις, αι μονάδες των θα συνεργάζονται απολύτως εις πάσαν στρατιωτικήν δράσιν, είτε υπό κοινήν διοίκησιν οριζομένην υπό των συμπραττουσών μονάδων, είτε υπό διοικητήν οριζόμενον υπό του Κοινού γενικού στρατηγείου, επί τη βάσει των συμβουλευτικών εισηγήσεων των υπευθύνων αρχηγών των συμπραττουσών μονάδων και εκείνων του άγγλου συνδέσμου. Το Κοινόν γενικόν στρατηγείον εις ειδικάς περιπτώσεις δύναται μόνον του να ορίση τον διοικητήν μιας

μόνον επιχειρήσεως εις εκτέλεσιν διαταγής του Γενικού στρατηγείου Μέσης Ανατολής.

3) Αι μονάδες μιας περιφέρειας δέον να μη εισέρχονται εις άλλην εκτός εις περιπτώσεις ανωτέρας βίας ή κατόπιν αμοιβαίας συμφωνίας των αντιστοίχων καθοδηγητικών οργάνων ή και κατόπιν εντολής του Κοινού γενικού στρατηγείου ήτις θα είνε σύμφωνος με τας στρατιωτικές απαιτήσεις του Γενικού στρατηγείου Μέσης Ανατολής. Η παράγραφος αυτή αποβλέπει εις της εξασφάλισιν της διαρθρώσεως της ολικής δυνάμεως κατά τρόπον ανταποκρινόμενον προς τας στρατιωτικές ανάγκας.

4) Όλοι οι αντάρται μιας εθνικής οργανώσεως δέον όπως αναγνωρίζουν τους αντάρτας άλλων εθνικών οργανώσεων. Έκαστος αντάρτης είνε ελεύθερος να διακηρύττει δημοσία τας αρχάς και κατευθύνσεις του υπό την προϋπόθεσιν ότι δεν θα κατηγορή και δεν θα ομιλή εναντίον των άλλων ανταρτικών ομάδων, των αρχών των, των ιδεών των, ή εναντίον οποιουδήποτε μέλους ή οργανώσεως.

5) Οιαιδήποτε οργανώσεις και πρόσωπα είνε ελεύθερα να δημιουργήσουν ανταρτικές ομάδας εις οιανδήποτε περιφέρειαν θέλουσιν, εφ' όσον αυτά δέχονται του όρους του παρόντος συμφωνητικού και τάσσονται υπό τας διαταγάς του Κοινού γενικού στρατηγείου. Όλοι οι αντάρται της αυτής περιφέρειας θα έχουν ίσα δικαιώματα. Αι τύχουσαι μεταξύ των δύο ομάδων διαφοραί θα τακτοποιούνται δια κοινής συμφωνίας των ανωτέρων καθοδηγήσεων ή εν ανάγκη υπό του Κοινού γενικού στρατηγείου.

6) Αι ανταρτικάί ομάδες των πεδινών περιοχών υποχρεούνται να διευκολύνουν τον εις τρόφιμα εφοδιασμόν των ανταρτικών μονάδων καθώς και του πληθυσμού των ορεινών περιοχών. Το Γενικόν στρατηγείον επιφυλάσσει εις εαυτό το δικαίωμα να επέμβη ρυθμιστικώς εις περιπτώσεις μη επαρκείας των τροφίμων, επιτυγάνων την αμοιβαίαν συμφωνίαν μεταξύ των διαφόρων οργανώσεων.

7) Αι ανταρτικάί ομάδες μια περιοχής προσφέρουν εν περιπτώσει αγώνος κατά των κατακτητών το ανώτατον όριον βοηθείας εις τας τοιαύτας άλλης όταν προσκαλούνται υπό του ενδιαφερομένου διοικητού, η και αυθορμήτως όταν η κατάστασις τον επιβάλλει. Εις περίπτωσιν γενικωτέρας δράσεως καθοριζομένης υπό

του Κοινού γενικού στρατηγείου, η σχετική διαταγή θα καθορίζει και το ποσόν της δοθησομένης ενισχύσεως.

8) Δέον να μην γίνονται βαρβαρότητες εναντίον ουδενός παρά των μελών οιασδήποτε ανταρτικής ομάδας. Ουδεμία μόνιμος φυλάκισις επιτρέπεται άνευ δικαίας κρίσεως και άνευ τελείας αποδείξεως των γεγονότων.

9) Οιοσδήποτε Έλλην αντάρτης όστις μέχρι της ημερομηνίας της υπογραφής του παρόντος συμφωνητικού έχει μεταβή εις άλλην οργάνωσιν, θα τύχη απολύτου αμνηστείας παρά των κατά το παρελθόν ηγετών. Όλοι οι Έλληνες υπήρξαν και είνε απολύτως ελεύθεροι να καταταγούν εις ομάδας της προσωπικής τους αρεσκείας.

10) Τα στρατιωτικά είδη τα αποστελλόμενα νυν εις Ελλάδα πρέπει να γίνονται δεκτά ως ενδείξεις από μέρους των Ηνωμένων εθνών της πλήρους κατανοήσεως των ηρωικών αγώνων και προσπαθειών των γινομένων υπό των Ελλήνων συμμάχων προς αντίστασιν και συντριβήν του άξονος. Η κατανομή τούτων θα γίνεται παρά του Κοινού Γενικού στρατηγείου. Των υλικών τούτων στερείται οιαδήποτε περιοχή παραβή τους όρους του συμφωνητικού τούτου.

11) Δια την καλύτεραν διεύθυνσιν του όλου αγώνος και τον συντονισμόν των ενεργειών συγκροτείται Γενικόν στρατηγείον αποτελούμενον από αντιπροσώπους ανταρτικών μονάδων έχουσών πανελλαδικήν ή ευρείαν περιφέρειαν (έκτασιν) καθώς και αντιπρόσωπον του Γενικού στρατηγείου Μέσης Ανατολής των συμμάχων. Ανάλογον κοινόν αρχηγείον δύναται να συγκροτηθή κατά περιοχάς ή περιφερείας αναλόγως τη δυνάμεως των διαφόρων ομάδων. Πάσαι αι μικρότεραι ανταρτικάί ομάδες δύναται ν' αποτελούν στρατιωτικούς συνδέσμους προς το κοινόν στρατηγείον.

12) Ο ρόλος των εις τα κοινά αρχηγεία αποσπασθησομένων βρετανών αξιωματικών θα είνε τοιούτος συνδέσμων του Γενικού στρατηγείου Μέσης Ανατολής των συμμάχων. Εν περιπτώσει δε προστριβών μεταξύ των συμπραττουσών μονάδων, προστριβών αίτινες δυνατόν να επηρεάσουν τας στρατιωτικάς επιχειρήσεις, ο πλησιέστερος άγγλος σύνδεσμος θα λαμβάνη γνώσιν αυτών.

Εν Καστανιά 5 Ιουλίου 1943

Δια το ΣΜΑ

Δια το ΕΑΜ

Δια το ΕΛΑΣ

Ταξίαρχος Έντο

Β. Σαμαρινιώτης

Σ. Σαράφης, Άρης Βελουχιώτης

Παρ' όλες τις διαβεβαιώσεις⁸⁶ του Έντο και παρά το συμφωνητικό που υπογράφηκε, τα τμήματα του Ε.Δ.Ε.Σ. που είχαν εισβάλει στην περιοχή Φιλιατών-Καλαμά δεν αποσύρθηκαν. Έτσι προχωράει το σχέδιο του Ε.Δ.Ε.Σ. και των Άγγλων. Αλλού με τη βία, αλλού με την προπαγάνδα, με όλα τα μέσα προσπαθούν να πετύχουν τους αντικειμενικούς σκοπούς τους.

Μια τέτοια προσπάθεια έγινε και κατά την ίδρυση του Κοινού Γενικού στρατηγείου. Ο Ζέρβας δεν ήταν καθόλου ευχαριστημένος⁸⁷ με τον σχηματισμό το Γενικού Στρατηγείου Ανταρτών. Από την άλλη όμως δεν ήθελε να βρεθεί αντιμέτωπος με τις διαταγές του Στρατηγείου Μέσης Ανατολής. Για να δείξει όλη τη δυσαρέσκειά του και προ πάντως για να διατηρήσει την πολιτική του πρωτοβουλία, προτίμησε να ορίσει επικεφαλής της μονίμου αντιπροσωπείας, αξιωματικούς χωρίς τις απαιτούμενες ικανότητες.

Αλλά και ο πολιτικός καθοδηγητής του Έντο, ταγματάρχης Ουάλας, δεν ήταν υπέρ της ίδρυσης του Κοινού Γενικού Στρατηγείου Ανταρτών. Τη θεωρούσε βασικό εμπόδιο έναντι της ελευθερίας που επιθυμούσε να κρατήσει το Λονδίνο ως προς τις βλέψεις που είχε για την Ελλάδα.

Στο τέλος του Ιουλίου του 1943 έφτασε στο Περούλι αντιπροσωπεία⁸⁸ του Ε.Δ.Ε.Σ. υπό τον συνταγματάρχη πεζικού Μαυρομάτη και τον ταγματάρχη πεζικού Γκικόπουλο. Ύστερα από λίγες μέρες έφτασε και ο συνταγματάρχης πεζικού Ζέρβας και ο Πυρομάγλου με σκοπό να τεθεί σε εφαρμογή το συμφωνητικό που υπογράφηκε και να προσχωρήσουν στην ίδρυση του Κοινού Γενικού Στρατηγείου Ανταρτών. Το προσωπικό των αντιπροσωπειών θεωρούνταν φιλοξενούμενη του Ε.Λ.Α.Σ. Στις 29 Ιουλίου έγινε η πρώτη συνεδρίαση στο οίκημα της αγγλικής αποστολής.

⁸⁶ Π. Λάγδας, *Άρης Βελουχιώτης, ο Πρώτος του Αγώνα*, Αθήνα 1965, σ. 372

⁸⁷ Κ. Πυρομάγλου, *Δούρειος Ίππος*, Αθήνα 2013, σ. 102

⁸⁸ Στρατηγός Σ. Σαράφης, *ο Ε.Λ.Α.Σ.*, Αθήνα 1946, σ. 164,165

Έγινε συζήτηση πάνω στο συμφωνητικό, στον τρόπο συγκρότησης του κοινού στρατηγείου και μετά των κοινών στρατηγείων περιοχών ή αρχηγείων εφ' όσον σε κάθε περιοχή υπήρχαν ή συγκροτούνταν ομάδες περισσότερων οργανώσεων, στον τρόπο συγκρότησης των νέων οργανώσεων στις περιοχές των ήδη υπάρχουσών και τέλος το ζήτημα των επιθέσεων του Ε.Δ.Ε.Σ. στην Ήπειρο και την ανασυγκρότηση της ομάδας Παπαϊωάννου στην Τριχωνία. Πάνω σε αυτά τα θέματα πάρθηκαν οι πρώτες αποφάσεις του Κοινού γενικού στρατηγείου.

Σύμφωνα μ' αυτές, για τη συγκρότηση των νέων μονάδων επιτρεπόταν να μπει σε κάθε επαρχία που δεν υπήρχαν οργανώσεις του Ε.Δ.Ε.Σ. μια διμοιρία με δύναμη τριάντα άντρες το πολύ, να γυρίσει την επαρχία ν' αναπτύξει το πρόγραμμα της οργάνωσης, να κατατάξει αντάρτες εθελοντές, να συγκροτήσει την ομάδα της επαρχίας και ν' αποσυρθεί στη βάση της. Ορίστηκε προθεσμία δύο μηνών για όποιον αντάρτη ήθελε να καταταγεί από την μία οργάνωση σε μία άλλη.

Για τη συντήρηση των ανταρτών και όλα τα γενικά έξοδα αποφασίστηκε να χορηγείται από τα Σ.Μ.Α. μια λίρα σε κάθε αντάρτη. Αυτό αφορούσε τους μόνιμους αντάρτες και όχι τους εφεδρικούς που έμεναν στα χωριά τους. Επίσης αποφασίστηκε, για το ζήτημα της Ηπείρου, να ενεργηθεί μια προκαταρκτική επιτροπή από έναν Άγγλο αξιωματικό, έναν του Ε.Λ.Α.Σ. και έναν του Ε.Δ.Ε.Σ. να πάει στην περιοχή Φιλιάτες-Καλαμά και να ενεργήσει ανάκριση για την κατάσταση που δημιούργησε ο Ε.Δ.Ε.Σ. Κατόπιν να υποβάλει πόρισμα στην κρίση επιτροπής υπό τον ταξίαρχο Έντυ, τον Άρη και τον Ζέρβα.

Τέλος αποφασίστηκε η ανασύσταση της ομάδας του Παπαϊωάννου σε γειτονική περιοχή και αφού ανασυγκροτηθεί να μπει στην Τριχωνία. Επίσης, θα δίνονταν στην ομάδα αυτή από τους Άγγλους εκατό ογδόντα όπλα με τα ανάλογα αυτόματα και πυρομαχικά.

Κατά τα μέσα Αυγούστου ο Άρης πήγε⁸⁹ το Βουλγαρέλι, όπου συναντήθηκε με τον Ζέρβα και έκαναν μαζί περιοδεία στα χωριά της Ηπείρου. Έβγαζαν λόγους μαζί

⁸⁹ Π. Λάγδας, *ό. π.*, σ. 381

στο λαό και μιλούσαν για τη συμφωνία και την φιλία μεταξύ των οργανώσεων, πέρασαν στα Άγναντα⁹⁰ και κατέληξαν στο Μέτσοβο.

Παρά όμως το ταξίδι⁹¹ που έκανε ο Άρης μαζί με το Ζέρβα, η φιλία ανάμεσα στις δύο οργανώσεις ήταν εντελώς επιφανειακή. Απεναντίας δημιουργούταν συνεχώς προστριβές, οι οποίες οφείλονταν κυρίως στον Ε.Δ.Ε.Σ. που ήθελε να κυριαρχήσει στην Ήπειρο και να φτιάξει σοβαρές ομάδες στη Ρούμελη, τη Θεσσαλία και τη Μακεδονία.

Οι αξιωματικοί που στάλθηκαν, με σκοπό να δημιουργήσουν τις καινούριες ομάδες του Ε.Δ.Ε.Σ. στη Ρούμελη και τη Θεσσαλία, αντί ν' αναπτύξουν ελεύθερα το πρόγραμμά τους και να μην καταφέρονται εναντίον των άλλων οργανώσεων με βάση το συμφωνητικό, προσπάθησαν να διαιρέσουν και όχι να ενώσουν τους αντάρτες. Ξεκίνησαν μια συκοφαντική εκστρατεία εναντίον του Ε.Α.Μ. και του Ε.Λ.Α.Σ. Το χαρακτήριζαν ως κομμουνιστικό, αναρχικό και αντεθνικό. Έδιναν οδηγίες στους πληθυσμούς να μην συνεισφέρουν, να μην βοηθούν την Εθνική αλληλεγγύη, να δίνουν τα ζώα τους για τις μεταφορές, να χορηγούν στους Ιταλούς και τους Γερμανούς τρόφιμα για να αποφύγουν τα αντίποινα και να μεταχειρίζονται τον Ε.Α.Μ.-Ε.Λ.Α.Σ., όπως ακριβώς τους Γερμανούς.

Από την άλλη ο Ε.Λ.Α.Σ. τηρούσε με απόλυτη ειλικρίνεια το συμφωνητικό, το οποίο είχε υπογράψει. Έδωσε διαταγές για την πιστή εφαρμογή του και έπαιρνε μέτρα κατά των στελεχών που δεν συμμορφώνονταν. Ο Ε.Λ.Α.Σ. προσπαθούσε να αναπτυχθούν φιλικές σχέσεις μεταξύ των δύο οργανώσεων. Στις παραβάσεις που έκανε ο Ε.Δ.Ε.Σ., ο Ε.Λ.Α.Σ. δεν απαντούσε με τον ίδιο τρόπο, αλλά έφερνε τη συζήτηση στο Κοινό γενικό στρατηγείο.

Στις 10 Οκτωβρίου 1943 ο Ε.Λ.Α.Σ. ξεκίνησε την ένοπλη⁹² επίθεση εναντίον του Ε.Δ.Ε.Σ. Πρόσχημα ήταν οι προστριβές που είχαν αναπτυχθεί ανάμεσα στις δύο οργανώσεις στις περιοχές Γοτίστας και Φιλιατών, τις οποίες είχαν αποφεύγει να

⁹⁰ Δ. Χαριτόπουλος, *Άρης ο Αρχηγός των Ατάκτων*, Αθήνα 1997, σ. 470, «Στον Άγναντα ο Ζέρβας ξεπερνάει τον εαυτό του και εντυπωσιάζει τους πάντες. Υπερθεματίζει ως σοσιαλιστής, κατακεραυνώνει τους πλουτοκράτες εκμεταλλευτές του λαού και τους ανίκανους πολιτικούς, και αποκαλεί τον Άρη δημοσίως αδερφό του».

⁹¹ Στρατηγός Σ. Σαράφης, ό. π., σ. 184-186

⁹² ΓΑΚ, *Ιστορικών Αρχείων Εθνικής Αντιστάσεως*, Κ. Πυρομάγλου, τχ. 10, σ. 1

συζητήσουν στην κοινή περιοδεία τους Άρης και Ζέρβας. Την πρωτοβουλία αλλά και την απόφαση για επίθεση πήραν από κοινού Άρης και Σαμαρινιώτης.

Ο βαθύτερος όμως λόγος⁹³ αυτού του εμφυλίου σπαραγμού, κατά τη διάρκεια της κατοχής και της εθνικής αντίστασης, ήταν η απόφαση του Βρετανού πρωθυπουργού Τσώρτσιλ να εμπλακεί η Αγγλία δυναμικά. Η απόφαση αυτή είχε παρθεί πριν εκδηλωθεί η επίθεση του Ε.Λ.Α.Σ. εναντίον του Ε.Δ.Ε.Σ. και στη συνέχεια εναντίον της ΕΚΚΑ. Σε τηλεγράφημά του ο Τσώρτσιλ προς τον Ήντεν στις 19 Αυγούστου 1943 τον συμβούλευε να συμμετάσχουν ίσως αριθμός Βασιλοφρόνων και Δημοκρατικών στην Ελληνική Κυβέρνηση. Όμως το τρίτο δεκαήμερο του Σεπτεμβρίου η Αγγλική εμπλοκή στην Ελλάδα είχε ήδη αποφασιστεί.

Σε τηλεγράφημά του ο Τσώρτσιλ στον στρατηγό Ισμαΐη γράφει τα ακόλουθα⁹⁴:

« Συμφωνώ πλήρως με τον Υπουργό επί των Εξωτερικών πάνω σ' αυτό το ουσιωδώς πολιτικό ζήτημα. Εφ' όσον οι Γερμανοί εκκενώσουν την Ελλάδα θα πρέπει ορισμένως να είμαστε εις θέσιν να στείλουμε 5.000 Βρετανικά στρατεύματα, με θωρακισμένα αυτοκίνητα και μηχανοκίνητα πολυβόλα Μπρέν, στις Αθήνας. Δεν χρειάζονται μεταφορικά και πυροβολικό. Τα Ελληνικά στρατεύματα της Αιγύπτου θα τα ακολουθήσουν. Το καθήκον των θα είναι να υποστηρίξουν, εις το κέντρον, την επιστρέφουσα νόμιμη Ελληνική Κυβέρνηση. Οι Έλληνες δε θα πρέπει να γνωρίζουν πόσοι έρχονται πίσω των.....»

Επομένως οι Άγγλοι έπρεπε να βρουν⁹⁵ κάποιον να εξασθενήσει τους αντάρτες στα βουνά ώστε να επέμβουν με μεγαλύτερη ευκολία αργότερα στα Ελληνικά πράγματα. Ο Ε.Λ.Α.Σ. δεν προσφερόταν γι' αυτήν την δουλεία. Ο Ζέρβας όμως προσφερόταν να γίνει όργανο των επιδιώξεων των Άγγλων. Και αρκετοί από του αξιωματικούς ήταν πρόθυμοι να παίξουν το παιχνίδι των Άγγλων.

Ο Ζέρβας και κατά τη διάρκεια ακόμα των συγκρούσεων⁹⁶ φαίνεται πως πίστευε ή έδειχνε πως πίστευε στη δυνατότητα επιτυχίας του εναντίον του Ε.Λ.Α.Σ.

⁹³ Κ. Πυρομάγλου, *Δούρειος Ίππος*, ό. π., σ. 189-190

⁹⁴ Ο. Τσώρτσιλ, *Ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος*, τ. 5, σ. 475

⁹⁵ Π. Λάγδας, ό. π., σ. 386

⁹⁶ Π. Λάγδας, ό. π., σ. 389-390

Ήταν αποφασισμένος ως το τέλος να παίξει το παιχνίδι των Άγγλων. Οι Άγγλοι βέβαια ξέρουν μέχρι πιο σημείο θέλουν να φτάσουν. Δε θέλουν να εκμηδενίσουν τον Ζέρβα χωρίς να πάθει ουσιαστική ζημιά ο Ε.Λ.Α.Σ. Έτσι λοιπόν, ο Ε.Λ.Α.Σ. αποφάσισε να βάλει φραγμό στα σχέδια των Άγγλων και του Ζέρβα και ν' αντεπιτεθεί.

Οπότε δόθηκε διαταγή⁹⁷ από τον Άρη και τον Σαμαρινιώτη στις 9 Οκτωβρίου να κινηθούν εναντίον των σωμάτων του Ε.Δ.Ε.Σ. υπό τον Νταούλη. Επίσης, έδωσαν διαταγή να εκκενώσουν όλη τη Στερεά από τα τμήματα του Ε.Δ.Ε.Σ. Ο Άρης ανέλαβε τη γενική διεύθυνση των επιχειρήσεων. Οι ενέργειες του Ε.Λ.Α.Σ. ήταν κεραυνοβόλες. Ο Κρασιάς στην Γκιώνα εκμηδενίστηκε, το ίδιο και το τμήμα του Ε.Δ.Ε.Σ. στην Ευρυτανία. Στην Τριχωνίδα διέλυσε το τμήμα Παπαϊωάννου. Το ίδιο συνέβη σε Ξηρόμερο και Μεσολόγγι. Τέλος ο Άρης συγκρότησε το Εκστρατευτικό Σώμα Ηπείρου με επικεφαλής τον Παπασταματιάδη και το Λευτεριά και αναλαμβάνει προσωπικά την αρχηγεία.

Οι Άγγλοι με την αρχή των επιχειρήσεων⁹⁸ του Ε.Λ.Α.Σ. σε ανακοίνωσή τους έλεγαν ότι θα διακόψουν τις ρίψεις πολεμοφοδίων και στον Ε.Δ.Ε.Σ. αμέσως. Όμως ο Πυρομάγλου ομολογεί πως οι ρίψεις των Άγγλων σταμάτησαν κάπου στα μέσα Δεκεμβρη. Δηλαδή σταμάτησαν δύο μήνες μετά να ρίχνουν στον Ε.Δ.Ε.Σ.

Παρ' ότι οι δυνάμεις του Ε.Λ.Α.Σ ήταν μικρότερες κατάφεραν να συντρίψουν αυτές του Ζέρβα. Έπιασαν αιχμάλωτο το συνταγματάρχη Παντελίδη και τον συνταγματάρχη Κωνσταντινίδη. Έτσι ο Ζέρβας αναγκάστηκε να φύγει δυτικά του Αράχθου. Οι δυνάμεις του Ε.Λ.Α.Σ. που βρίσκονταν κάτω από τις άμεσες διαταγές του Άρη δέχτηκε στην περιοχή Βουλγαρέλι- Μελισσουργοί επίθεση από γερμανικά τμήματα και αναγκάστηκε να συμπυκωθεί. Ούτε όμως η επίθεση των Γερμανών κατάφερε να σώσει τότε τον Ε.Δ.Ε.Σ. (και ο Ε.Δ.Ε.Σ. όμως είχε κάποιες συγκρούσεις με γερμανικά στρατεύματα, οπότε δε φαίνεται να συνεργαζόταν εκείνη τη στιγμή μαζί τους).

Στις 23 Δεκεμβρη συμμαχική⁹⁹ αποστολή ζήτησε να γίνει ανακωχή μεταξύ Ε.Λ.Α.Σ. και Ε.Δ.Ε.Σ. με την ευκαιρία των γιορτών. Αυτή την εποχή οι επιχειρήσεις

⁹⁷ Δ. Χαριτόπουλος, *ό. π.*, τ. 2, σ. 208

⁹⁸ Π. Λάγδας, *ό. π.*, σ. 394-395

⁹⁹ Π. Λάγδας, *ό. π.*, σ. 399

γίνονταν για την εκκαθάριση της Ανατολικά του Αράχθου περιοχής από αποκομμένα τμήματα του Ε.Δ.Ε.Σ.

Την 1^η Ιανουαρίου 1944 η Αγγλική αποστολή κάλεσε σε γεύμα τον Σαράφη και του ζήτησε την άμεση σύναψη ανακωχής γιατί έπρεπε να αρχίσει η άμεση εφαρμογή του σχεδίου «Κιβωτός» που είχε προγραμματιστεί από το Σ.Μ.Α. Οι Άγγλοι υποσχέθηκαν πως θα ξαναρχίσουν τον εφοδιασμό του Ε.Λ.Α.Σ. όλες αυτές οι συζητήσεις είχαν σαν σκοπό την αναδιοργάνωση του στρατού του Ζέρβα που είχε διαλυθεί. Και ο σκοπός επιτευχθεί

Πάνω σ' αυτό το ζήτημα ο Άρης είχε διαφορετική άποψη. Υποστήριζε πως έπρεπε να δοθεί το τελειωτικό χτύπημα στον Ε.Δ.Ε.Σ. Ο στρατός του Ζέρβα έπρεπε να πάψει να υπάρχει, αφού αποτελούσε μαχαίρι στην πλάτη του Ε.Λ.Α.Σ. και δεν του επέτρεπε να δοθεί ολοκληρωτικά στον πόλεμο εναντίον των Γερμανών. Τόνιζε πως οι Άγγλοι θα αναδιοργάνωναν τον στρατό του Ε.Δ.Ε.Σ. και θα τον εξαπέλυαν ξανά εναντίον του Ε.Λ.Α.Σ.

Οι απόψεις του όμως δεν εισακούστηκαν. Ενώ ο Ζέρβας είχε ουσιαστικά διαλυθεί και δεν χρειάζονταν παρά λίγα πράγματα για να εξαφανιστεί, η Κεντρική Επιτροπή δεν ενίσχυσε το Εκστρατευτικό Σώμα Ηπείρου, ούτε επέτρεψε στον Άρη να περάσει τον Αραχθο. Ήταν μια ακόμα απόδειξη ότι η ηγεσία παρέπαια και δεν μπορούσε να πάρει σωστές αποφάσεις

Οι Άγγλοι και ο Ζέρβας κατάφεραν εν τέλει να κάνουν τη δουλειά τους. Με συνεχείς ρίψεις εφοδίων, με ξόδεμα άφθονων λιρών, μ' όλα τα μέσα που μπορούσαν να διαθέσουν οι Βρετανοί ανασυγκρότησαν τον Ε.Δ.Ε.Σ. Έτσι στις 4 Ιανουαρίου ο Ε.Δ.Ε.Σ. εξαπέλυσε αιφνιδιαστική επίθεση.

Με την επίθεση¹⁰⁰ αυτή του Ζέρβα φαντάζονταν πως ο Ε.Λ.Α.Σ θα δεχόταν την ανακωχή και την παραμονή του Ζέρβα στη γραμμή Αχελώου. Ο Ε.Λ.Α.Σ όμως απάντησε πως δεν μπορούσε να δεχτεί την ανακωχή αν ο Ζέρβας δεν επέστρεφε στην θέση που ήταν πριν εκδηλώσει την επίθεσή του, πίσω δηλαδή από τον Αραχθο. Τα ραδιόφωνα, όμως, από το Λονδίνο, το Κάϊρο, ο Τσουδερός και άλλοι, ασκούσαν φοβερή πίεση στον Ε.Λ.Α.Σ. για την σύναψη ανακωχής.

¹⁰⁰ Στρατηγός Σ. Σαράφης, *ό. π.*, σ. 241-244

Στις 23 Ιανουαρίου ο Σιάντος, ο οποίος γύριζε από την Αθήνα, τηλεφώνησε στο Γενικό στρατηγείο με σκοπό να σταματήσουν η επιστράτευση και η συγκέντρωση περισσότερων δυνάμεων στην Ήπειρο. Εξάλλου η Κεντρική Επιτροπή τόσο του Ε.Α.Μ., όσο και του Ε.Λ.Α.Σ. ήταν της άποψη να γίνει ανακωχή και συζητήσεις για ενοποίηση.

Μόλις οι Άγγλοι έμαθαν τα τεκταινόμενα πήγε, στο στρατηγείο του Ε.Λ.Α.Σ, η συμμαχική αποστολή και ζήτησε να γίνει ανακωχή. Οι Άγγλοι ήθελαν να σώσουν τον Ζέρβα που κινδύνευε να διαλυθεί. Τότε ο Ε.Λ.Α.Σ απάντησε πως ήταν έτοιμος να κάνει ανακωχή με τους ακόλουθους όρους¹⁰¹: 1) Ο Ζέρβας με δήλωσή του να αποκηρύξει όλα τα μέλη του Ε.Δ.Ε.Σ. που συνεργάστηκα ή συνεργάζονται με τους Γερμανούς ή την Κυβέρνηση Ράλλη, 2) τα τμήματα θα παρέμεναν στις θέσεις που κατείχαν κατά τη σύναψη τη ανακωχής, 3) θα γίνει διάσκεψη των αντιπροσώπων των οργανώσεων και της συμμαχικής αποστολής κάπου στην ελεύθερη Ελλάδα για να επιτευχθεί συμφωνία για τη δημιουργία ενιαίου στρατού και κυβέρνησης εθνικής ενότητας.

Η ανακωχή¹⁰² τελικά κλείστηκε τη νύχτα 3-4 Φεβρουαρίου 1944 και προέβλεπε συνομιλίες ανάμεσα στους αντιπροσώπους του Ε.Λ.Α.Σ., του Ε.Δ.Ε.Σ. και της ΕΚΚΑ. Στις συνομιλίες αυτές θα έπαιρνε μέρος και ο Κρις ως εκπρόσωπος της Ανωτάτης Ελληνικής Ηγεσίας Καΐρου και ως εκπρόσωπος του Σ.Μ.Α. μαζί με τον Αμερικάνο ταγματάρχη Ουάινς. Την αποστολή του Ε.Λ.Α.Σ. αποτελούσαν ο Σαράφης και ο Πέτρος Ρούσος. Οι οδηγίες τους από την Κεντρική Επιτροπή ήταν να η αποκατάσταση της ενότητας των εθνικών δυνάμεων στον αγώνα για την απελευθέρωση.

Οι εκπρόσωποι¹⁰³ του Ε.Δ.Ε.Σ. και της ΕΚΚΑ πλήρως συντονισμένοι με τον Γουντχάουζ, κάνουν δήθεν συζητήσεις, με σκοπό να κερδίσουν χρόνο. Η οργάνωση της ΕΚΚΑ είχε γυρίσει την πλάτη της στον Ε.Α.Μ., παρ' όλο που ο Καρτάλης και ο Ψαρρός είχαν δηλώσει ρητώς στον Σιάντο ότι θα ακολουθούσαν την τακτική του Ε.Α.Μ. στο Μυρόφυλλο, υπό την προστασία του Γουντχάουζ αλλάζουν στρατόπεδο.

¹⁰¹ Γ. Χατζηπαναγιώτου, *Η πολιτική διαθήκη του Άρη Βελουχιώτη*, σ. 350-351

¹⁰² Π. Λάγδας, *ό. π.*, σ. 406

¹⁰³ Δ. Χαριτόπουλος, *ό. π.*, σ. 243

Μάλιστα ο προεδρεύων της σύσκεψης, Καρτάλης, γίνεται αρνητικός πρωταγωνιστής με τα πολιτικά τερτίπια που κάνει.

Η κατάσταση είχε φτάσει σε πλήρες αδιέξοδο¹⁰⁴ κατά τις συνομιλίες. Ο Ε.Δ.Ε.Σ. είχε ευθυγραμμιστεί πλήρως με τις οδηγίες που είχε πάρει από το Κάιρο και δεν ήταν δυνατόν να επιτευχθεί κάποια συμφωνία. Η σύσκεψη επρόκειτο να διαλυθεί, αλλά τότε έφτασε στο Μυρόφυλλο ο Άρης. Η αντιπροσωπεία του Ε.Δ.Ε.Σ. ζήτησε να δει τον Άρη. Συναντήθηκαν και ο Πυρομάγλου πρότεινε να γίνει μια συνάντηση Άρη Ζέρβα. Βρήκαν τον τρόπο αυτό ώστε να σταματήσει η σύσκεψη χωρίς να πετύχει κάτι. Έπρεπε όμως η διάσκεψη να αποδείξει ότι πέτυχε κάτι. Απόδειξη ήταν ότι μόλις ο Ε.Λ.Α.Σ. δέχτηκε τη συνάντηση, επενέβη ο Κρις και ζήτησε να πάρουν μέρος στη συνάντηση και οι άλλες αντιπροσωπείες, ώστε αν επιτευχθεί συμφωνία σε μερικά σημεία να την υπογράψουν όλοι. Ο Ε.Λ.Α.Σ. παρ' όλο που έβλεπε α κίνητρα όλων των πλευρών, δέχτηκε και ορίστηκε τόπος διάσκεψης η Πλάκα στην ανατολική όχθη του Αράχθου.

Σ' αυτήν ο Ζέρβας έκανε την εμφάνισή του με κουστωδία. Η υπόθεση της ενότητας βέβαια δεν προχώρησε ούτε βήμα. Σ' αυτό βοήθησε και η αντιπροσωπεία της ΕΚΚΑ που δεν τήρησε τις συμφωνίες που είχε κάνει με την Κεντρική Επιτροπή του Ε.Λ.Α.Σ. στην Πλάκα. Έπαιξε και αυτή με τον τρόπο της το παιχνίδι των Άγγλων. Και νέες προτάσεις που ήταν φανερά σε βάρος του δεν έλυσαν τ' αδιέξοδο. Τότε πάλι με πρόταση του Ε.Λ.Α.Σ. στις 29 Φεβρουαρίου, υπέγραψαν πρωτόκολλο, σύμφωνα με το οποίο η ανακωχή μετατρέπεται σε κατάπαυση των εχθροπραξιών μεταξύ Ε.Λ.Α.Σ. και Ε.Δ.Ε.Σ. Ακολουθώς το κείμενο του πρωτοκόλλου:

« ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ

Προς απερίσπαστον καταπολέμησιν των κατακτητών και των οργάνων του και δημιουργίαν όρων διευκολυνόντων την προσπάθειαν ενοποιήσεως του ανταρτικού στρατού Ελλάδος δια την απελευθέρωσιν της χώρας και την κατωχύρωσιν των λαϊκών ελευθεριών, οι κάτωθι υπογεγραμμένοι εντεταλμένοι εκπρόσωποι εις τας διαπραγματεύσεις δια την ελληνικήν ενότητα αποφασίζουν:

¹⁰⁴ Δ. Χαριτόπουλος, *ό. π.*, σ. 413

1) Δέχονται την πρόταση του Ε.Α.Μ.- Ε.Λ.Α.Σ. περί τελειωτικής καταπαύσεως των εχθροπραξιών μεταξύ των δυνάμεων Ε.Λ.Α.Σ.- Ε.Δ.Ε.Σ.

2) Τα τμήματα του Ε.Α.Μ.- Ε.Λ.Α.Σ. και του Ε.Δ.Ε.Σ. θα παραμείνουν εις τας σήμερον θέσεις των

3) Αι οργανώσεις Ε.Α.Μ.- Ε.Λ.Α.Σ. και Ε.Δ.Ε.Σ. αναλαμβάνουν την υποχρέωσιν να δράσουν δι' όλων των δυνάμεων των εναντίον των κατακτητών και των συνεργαζόμενων με αυτούς είτε αυτοτελώς, εκάστη εν τη περιοχή της είτε από κοινού κατόπιν προηγουμένης συνεννοήσεως.

4) Δια την καλύτεραν αντιμετώπισιν του κατακτητού αι ανώτεραι διοικήσεις των εν Ηπείρω δυνάμεων των δυο οργανώσεων Ε.Α.Μ. και Ε.Δ.Ε.Σ. θέλουν το ταχύτερον εκπονήσει κοινόν σχέδιον ενεργείας επιθετικής ή αμυντικής, καθορίζον και τον τρόπο ενδεχομένου ελιγμού των μονάδων εκάστης οργανώσεως υφιστάμενης πίεσιν του εχθρού εις την περιοχή της ετέρας, εφόσον τούτο επιβάλλεται υπό λόγων στρατιωτικής ανάγκης.

5) Εάν τμήματα μιας οργανώσεως αποσυρθούν εκ θέσεων τινών λόγω εισβολής των Γερμανών ή των συμπραττόντων με αυτούς, ταύτα θέλουσιν επανέλθω εις τας θέσεις των άμα τη εκδιώξει ή αποχωρήσει τούτων.

6) Μικτή στρατιωτική επιτροπή εξ αντιπροσώπων του Ε.Λ.Α.Σ. και Ε.Δ.Ε.Σ. και ενδεχομένως της ΕΚΚΑ θέλει εποπτεύει την τήρησιν της παρούσης συμφωνίας και λύει τας τυχόν αναφουομένας διαφοράς.

7) Η Συμμαχική στρατιωτική αποστολή παρακαλείται να μεριμνήση όπως το Στρατηγείον Μέσης Ανατολής εξασφαλίση τον ισότιμον εφοδιασμόν των εν Ηπείρω δυνάμεων των δυο οργανώσεων, αναλόγως των πραγματικών αναγκών του πολέμου.

8) Εκφράζεται η πανελλήνιος ευχή όπως οι παθόντες τόσον εκ της εισβολής των Γερμανών όσον και εκ της συγκρούσεως των οργανώσεων, τύχουν της αμερίστου ενισχύσεως όλων των οργανώσεων. Ιδιαίτέρως παρακαλείται το συμμαχικόν στρατηγείον όπως έλθω εις άμεσον επικουρίαν προς αυτούς.

9) Από της υπογραφής του παρόντος αφίενται ελεύθεροι όλοι οι αμοιβαίως κρατούμενοι ως αιχμάλωτοι ή όμηροι δια λόγους πολιτικών διαφορών

διευκολυνόμενοι να μεταβούν εις τον τόπο της προτιμήσεώς των. Εξαιρούνται οι βαρυνόμενοι με πράξεις εθνικής προδοσίας ή βαρείας πράξης ποινικού δικαίου.

10) Η ισχύς του παρόντος άρχεται αμέσως.

Κάπου εις την Ελλάδα, 29 Φεβρουαρίου 1944.

Η Αντιπροσωπεία Ε.Α.Μ.- Ε.Λ.Α.Σ. Στεφ. Σαράφης, στρατηγός, Νικόλας(Π. Ρούσος)

Η Αντιπροσωπεία Ε.Δ.Ε.Σ. Κομν. Πυρομάγλου, Π. Νικολόπουλος (αντισυνταγματάρχης).

Η Αντιπροσωπεία ΕΚΚΑ Γ. Καρτάλης

Η Συμμαχική Στρατιωτική Αποστολή: Κρις, συνταγματάρχης Βρετανός, Ουάινς, ταγματάρχης Η.Π.Α.

Η Αντιπροσωπεία Ελληνικής Στρατιωτικής Διοικήσεως Καΐρου: Κρις συνταγματάρχης.

Η σύσκεψη¹⁰⁵ στην Πλάκα, λοιπόν, είχε γίνει. Οι Γερμανοί τότε χτυπούν στην Καλεντίνη. Ο Άρης σπεύδει αμέσως εκεί και αναλαμβάνει την διεύθυνση των επιχειρήσεων. Οι αντάρτες ως εκείνη την ώρα υποχωρούσαν μαχόμενοι σκληρά. Ο Άρης εξετάζει την κατάσταση και αποφασίζει αλλαγή τακτικής. Τα τμήματα έπρεπε να σταματήσουν την υποχώρηση. Διαλέγει τις κατάλληλες θέσεις για να προβάλει αποτελεσματική άμυνα και πραγματοποιεί ελιγμό και πλευροκοπεί του Γερμανούς, οι οποίοι είχαν μεγάλες απώλειες. Είχε μπει ο Μάρτης. Στις 8 άρχισε η εφαρμογή της συμφωνίας. Στις 11 του Μάρτη σχηματίστηκε η Π.Ε.Ε.Α στη Βίνιανη Ευρυτανίας. Ο ιερέας του χωριού¹⁰⁶, ορκίζει τα μέλη της Π.Ε.Ε.Α. πρόεδρος ο Μπακιρτζής της ΕΚΚΑ και γραμματείς ο Σιάντος του Κ.Κ.Ε., ο στρατηγός Μάντακας, ο Ηλίας Τσιριμώκος της ΕΛΔ και ο Γαβριηλίδης του Αγροτικού Κόμματος. Η ακριβής¹⁰⁷ ιεραρχία είναι η εξής: ο Αλέξανδρος Σβάλος, καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών παίρνει την προεδρία. Ο Μπακιρτζής γίνεται αντιπρόεδρος και υπουργός εφοδιασμού. Ο Ηλίας Τσιριμώκος υπουργός Δικαιοσύνης. Ο Σιάντος υπουργός Εσωτερικών. Ο Μάντακας υπουργός Αμύνης, ο Άγγελος Αγγελόπουλος υπουργός Οικονομικών και ο Πέτρος

¹⁰⁵ Π. Λάγδας, *ό. π.*, σ. 418

¹⁰⁶ Δ. Χαριτόπουλος, *ό. π.*, σ. 249

¹⁰⁷ Dominiq ue Eudes, *Οι Καπεταναίοι, ο Ελληνικός Εμφύλιο Πόλεμος 1943-1949*, Αθήνα 1975, σ. 163

Κόκκαλης υπουργός Υγιεινής. Ο Νίκος Ασκούτης υπουργός Επικοινωνιών. Ο Κώστας Γαβριηλίδης υπουργός Γεωργίας και ο Σταμάτης Χατζήμπεης Εθνικής Οικονομίας.

Η Σοβιετική Ένωση δεν αναγνώρισε¹⁰⁸ την Π.Ε.Ε.Α. ούτε καν απάντησε στο τηλεγράφημα του πρώτου προέδρου της Μπακιρτζή, ο οποίος ανήγγειλε στους Συμμάχους την ίδρυσή της. Αντιθέτως η Σοβιετική Ένωση είχε χαιρετίσει θερμά την δημιουργία την αντίστοιχη επιτροπή Απελευθέρωσης της Γιουγκοσλαβίας και ακόμα περισσότερο της Πολωνίας.

2.5 Οι κατηγορίες για προδοσία μετά την απελευθέρωση

Αξιοσημείωτη είναι επίσης η σχέση του Βουλπιώτη με το στρατηγό Πλαστήρα όπως αυτή αφηγείται μέσα από την κόρη του. Ο Βουλπιώτης είχε έρθει σε επαφή με τον Πλαστήρα όσο ήταν στην Γαλλία, περίπου δηλαδή στην αρχή της Κατοχής¹⁰⁹. Ο στρατηγός έρχεται για να λάβει μέρος στη διοίκηση και είχε την εκτίμηση του Βουλπιώτη σε αντίθεση με τον Παπανδρέου που δεν «εκτίμησε» τη βοήθειά του και είχε φυλακίσει τον Πάγκαλο με την κατηγορία του δοσίλογου. Μέχρι τότε άλλο ένα πρόσωπο για το οποίο έτρεφε συμπάθεια ήταν ο Θεμιστοκλής Σοφούλης με τον οποίο οι πεποιθήσεις τους ήταν απολύτως ταιριαστές και είχαν ήδη δράσει μέσω έγκρισης για την ίδρυση των ταγμάτων ασφαλείας. Ο Σοφούλης αρνείται την εξουσία και ο στρατηγός πλαστήρας είναι ο επόμενος που θα προταθεί, αφού μάλιστα ήταν αγαπητός και από την αριστερά και από τη δεξιά. Τελικώς θα διαδεχθεί τον Παπανδρέου στην εξουσία και θα οδηγηθεί το ελληνικό κράτος στη συνθήκη της Βάρκιζας (12 Φεβρουαρίου 1945¹¹⁰). Αυτή η συνθήκη υπογράφεται ανάμεσα στην κυβέρνηση του Πλαστήρα και μέλη του ΕΑΜ με τις βρετανικές δυνάμεις και σε αυτήν οι δυνάμεις του ΕΛΑΣ υποχρεώθηκαν να ελευθερώσουν την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη. Οι πολιτικοί κύκλοι θα αναφέρουν το όνομα του Βουλπιώτη με κατηγορίες ενώ αυτός τηρεί σιγή ιχθύος και επιμένουν στη σύλληψή του. Παράλληλα υπάρχει έντονη ανησυχία εκ μέρους του γιατί ενώ συνήθιζε να είναι μέσα στα πολιτικά

¹⁰⁸ Δ. Χαριτόπουλος, *ό. π.*, σ. 265

¹⁰⁹ Ι. Παλάσκα, *ό. π.*, σ. 36

¹¹⁰ Εφημερίδα *Έθνος*, αρ. φ. 12.2.1945, «*Επήλθε συμφωνία με το ΕΑΜ. Αι συνομιλίες τερματίστηκαν ετερματίσθησαν σήμερα την 4^η πρωινή*»

πράγματα τώρα απέχει αλλά και ο καλός του φίλος Πλαστήρας δεν έχει επιδιώξει να τον συναντήσει γεγονός που τον προβληματίζει.

Θα ακολουθήσει η σύλληψη του τις επόμενες μέρες όταν έρχεται ο καλός του φίλος Έβερτ στο σπίτι γι' αυτό το σκοπό εκτελώντας τις εντολές της υπηρεσίας του όπως χαρακτηριστικά θα του πει¹¹¹. Ο Βουλπιώτης συλλαμβάνεται ως ένοχος δοσιλογισμού και προπαγάνδας είναι η πρώτη του σύλληψη και όπως θα δούμε σε αυτή προσπαθεί μέσω των κοντινών του ανθρώπων να αξιοποιήσει τις γνωριμίες του στον πολιτικό χώρο. Εύκολά προκύπτει πως μετά την κατοχική του δράση ο Βουλπιώτης, ήταν ανεπιθύμητος τόσο στην Ελλάδα όσο και στη Γερμανία. Οι τραπεζικοί του λογαριασμοί στην Ελβετία διέθεταν μεγάλα χρηματικά ποσά τα οποία είχε εξασφαλίσει με τις δοσοληψίες του το χρονικό αυτό διάστημα¹¹². Φυσικά ακόμη και όταν κρίθηκε προφυλακιστέος φρόντιζε να επισημαίνει με κάθε τρόπο την αθωότητα του.

Η δράση του Βουλπιώτη ήταν τόσο έντονη και η συναναστροφή του με πλήθος κόσμου τον καθιστούσε δημοφιλή πρόσωπο. Ακόμα και στις φυλακές πάντα θα έβρισκε έναν παλιό του γνώριμο που είχε ευεργετήσει ή που του είχε ζητήσει βοήθεια τον δύσκολο καιρό της Κατοχής. Παρά τις γνωριμίες του οι συνθήκες κράτησής του δεν διαφοροποιούνταν από αυτές των υπόλοιπων κρατούμενων. Άξιο λόγου είναι ότι ανάμεσα στους συγκρατούμενους του βρίσκονταν και πρόσωπα επιφανή για εκείνη την εποχή στρατηγοί, αστυνόμοι, βιομήχανοι, γιατροί, μηχανικοί κ.α. Ήταν δηλαδή συνδαιτημόνες του στα προπολεμικά χρόνια. Ο χαρακτηρισμός του «δοσίλογου» τον ακολουθούσε και ήταν στενά συνδεδεμένος με το όνομά του στις φυλακές της Καλλιθέας, όπου κρατούνταν.

Στην πρώτη οργανωμένη κίνηση για απόδραση από τις φυλακές όπου κρατούνταν ο ίδιος δε θα συμμετάσχει. Θα παραμείνει ακλόνητος παρατηρώντας τις εξελίξεις και εμμένοντας στην αθωότητά του. Το κράτος βρίσκεται σε πλήρη αποδιοργάνωση και δε φαίνεται να υπάρχει η ανάληψη ευθύνης. Η συνθήκη αυτή θα μπορούσε εύλογα να γίνει αντικείμενο εκμετάλλευσής από οποιαδήποτε κοινωνική ομάδα. Κατά τη διάρκεια της πρώτης σύλληψής του προκύπτουν κατηγορίες, οι οποίες

¹¹¹ Ι. Παλάσκα, *ό. π.*, σ. 42

¹¹² Ι. Παλάσκα, *ό. π.*, σ. 51

όπως διαπιστώνουμε υποχωρούν βαθμιαία και προβάλλονται ως αντικείμενο συκοφαντίας.

Η δημοτικότητα του με αφορμή τη διάδοση των νέων στο ξένο τύπο ενισχύεται. Τα νέα της φυλάκισης του αποτελούν κεντρικό θέμα της εποχής. Ξένοι διπλωμάτες και δημοσιογράφοι μεσολαβούν για να βγει από τη φυλακή και να οργανώσει την υπεράσπισή του. Κανένας από τους πολιτικούς της βενιζελικής παράταξης δε προσφέρθηκε να συνδράμει στη δύσκολη περίοδο της ζωής του αλλά αντίθετα αποστασιοποιήθηκαν από την υπόθεση του Βουλπιώτη κρατώντας ουδέτερη στάση.

Σε όλο αυτό το χρονικό διάστημα είχε δράσει παρασκηνακά, είχε βοηθήσει ανθρώπους, είχε επηρεάσει πολιτικές εξελίξεις. Οι επαφές που δημιούργησε με τον Άγγλο διπλωμάτη Μπαλφούρ, είχαν τόσο μεγάλη σημαντικότητα ώστε να αποδείξει την αθωότητά του αλλά και να αποκαταστήσει την κοινωνική επιφάνεια που διέθετε. Η έκρηξη όμως που συντελείται στην πρεσβεία λίγο πριν τη δίκη του τον φέρνει αντιμέτωπο με τον Έβερτ ο οποίος σε μια προσπάθειά του να κατηγορήσει τον Βουλπιώτη για την πυρκαγιά ανακαλύπτει τις μεγάλες διασυνδέσεις του και τη φιλία του με διπλωματικούς παράγοντες.

Οι δικηγόροι του που είχαν αναλάβει την υπεράσπισή του προσπαθώντας να βρουν αξιόπιστους μάρτυρες που θα μπορούσαν να καταθέσουν στη δίκη έρχονται αντιμέτωποι με τον εθνικό διχασμό. Ανάμεσα στους δεξιούς και αριστερούς επικρατεί αναστάτωση και φοβούνται την κατάθεση από ομάδες της αντίθετης παράταξης. Έχοντας στην παρούσα φάση εχθρό τον δημοσιογράφο και εκδότη γνωστής αθηναϊκής εφημερίδας του είναι δύσκολο να διαχειριστεί την παρούσα κατάσταση.

Για να μπορέσει να ασκήσει τη μεγάλη του αυτή επιρροή και να εμπλακεί στις οικονομικές εξελίξεις της εποχής, όπως θα εξομολογηθεί ο ίδιος στον Ναύαρχο Ευγένιο Βασαλάκη διέθετε ένα μοναδικό εφόδιο που δεν ήταν άλλο από τη γνώση της ψυχολογίας και τη ψυχανάλυση. Αυτή τη γνώση θα χρησιμοποιήσει σε μεγάλους οργανισμούς και υψηλόβαθμα στελέχη και πολιτικούς, όταν τους έπειθε να προσφέρουν προμήθεια στη SIEMENS.

Όταν ξεκίνησε η δίκη του Βουλπιώτη για δοσιλογισμό ο βασικός του κατηγορος ο εκδότης της εφημερίδας Εστίας Αχιλλέας Κύρου, που κατέθετε μια συνεχόμενη μέρα¹¹³ χωρίς να χρησιμοποιεί συγκεκριμένα στοιχεία ή αποδείξεις. Κατέθεσαν πολλοί επιφανείς άνθρωποι που γνώριζε ο Βουλπιώτης στρατηγοί, ναύαρχοι, καθηγητές πολιτικοί, υπουργοί, δημοσιογράφοι όπως ο Γονατάς και ο Πάγκαλος.

Όλες οι εφημερίδες έγραφαν ότι ο Βουλπιώτης κατά τη διάρκεια της Κατοχής πρόσφερε σημαντική βοήθεια στο έθνος και μόνο ευεργετήματα ειδικά μέσα από τη ραδιοφωνία. Εκτιμήθηκε ότι οι προσπάθειές του, είχαν ως στόχο την αποφυγή της αιματοχυσίας των Ελλήνων και θα οδηγούσαν στην εθνική ενότητα. Οι καταθέσεις ως επί το πλείστον αποδείκνυαν ότι ο Βουλπιώτης δεν είχε καμία συνεργασία και οφέλη από τους κατακτητές, αλλά αντίθετα οι Έλληνες οφείλουν τη ζωή τους και την ελευθερία τους στον συμπατριώτη τους.

Κατά την απολογία του τονίζει, ότι στα πλαίσια της δράσης του για την οποία κατηγορείται μόνο ένας άνθρωπος έχει στραφεί εναντίον του και έφτασε στο σημείο να καταθέσει ενώπιον του ακροατηρίου. Κάνει επίκληση στο συναίσθημα των δικαστών, κρατώντας χαμηλό προφίλ, χωρίς να τονίζει τις ευεργεσίες του. Ακόμη μίλησε για την περιουσία που διέθετε πριν την Κατοχή, την ανάγκη για τη ρευστοποίηση της περιουσίας του εξαιτίας των δύσκολων συνθηκών αλλά και για την αποχή του από την εμπορική δραστηριότητα τα δύσκολα χρόνια του ελληνισμού. Επικαλούμενος τις οικονομικές έρευνες που έγιναν για το πρόσωπό του εξηγεί πως δεν προέκυψε καμιά κατηγορία για οικονομικά σκάνδαλα ή κάποιου άλλου είδους οικονομική δραστηριότητα.

Ο Βουλπιώτης στην τελική απόφαση του δικαστηρίου θα αθωωθεί και τα έξοδα της δίκης θα επιβαρύνουν το δημόσιο. Οι πανηγυρισμοί που θα ακολουθήσουν θα ανατραπούν όταν ανακοινώθηκε πως ο δικαστής ήθελε την αναθεώρηση της δίκης. Ωστόσο μόλις μαθαίνονται τα ευχάριστα όλο και περισσότεροι τον συγχαίρουν για την κατάληξη της δίκης, ανάμεσά τους και ο βουλευτής Αντωνόπουλος.

¹¹³ Ι. Παλάσκα, *ό. π.*, σ. 189

Με πρωτοβουλία του δικαστή της δίκης θέλοντας να ερευνήσει περισσότερο την υπόθεση γίνεται νέα δίκη, αφού ενημερώνεται γι' αυτή την έκβαση ο υπουργός Δικαιοσύνης Χρήστος Λαδάς. Ο δικαστής θεωρεί τον Βουλπιώτη «συνεργάτη του εχθρού». Ο δικαστής της υπόθεσης ήταν βέβαιος για την ενοχή του Βουλπιώτη σε τέτοιο βαθμό που επικεντρώθηκε εξ ολοκλήρου σε αυτή την υπόθεση παραμερίζοντας όλες τις άλλες που είχε αναλάβει.

Μέσα σε αυτό το κλίμα βρίσκονται νέοι μάρτυρες και αρχίζουν να δημιουργούνται οι συνθήκες για τη δίκη. Κατά τη διάρκεια της δεύτερης δίκης άλλοι μάρτυρες δεν είχαν παρευρεθεί στο δικαστήριο στο και άλλοι έσπευδαν να κατηγορήσουν τον Βουλπιώτη. Με αναφορά στην χρόνια της Κατοχής ένας μάρτυρας μάλιστα αναφέρθηκε στη εταιρία TELEFUNKEN, η οποία ζητούσε την ενεργοποίηση της σύμβασης επί Μεταξά (1938).

Εκτός από τη σύναψη των συμβάσεων σχετικά με την κατηγορία του δοσιλογισμού κατηγορούσε ότι οργάνωσε προπαγάνδα μέσω φυλλαδίων που καλούσε τους Έλληνες που είχαν ενταχθεί στο ΕΑΜ σε συνεργασία με τους Γερμανούς. Επίσης κατηγορήθηκε για την ανέλιξη του στην εξουσία η οποία συνέπεσε χρονικά με το διάστημα που κυβερνούσαν οι Γερμανοί. Οι κατηγορίες εκτοξεύονται η μία μετά την άλλη αλλά χωρίς να είναι βάσιμες.

Στη νέα δίκη οι μάρτυρες της υπεράσπισης είναι περισσότεροι από της διαμαρτυρίας και μετά από τρεις μέρες αθώθηκε παμψηφεί¹¹⁴. Ενώ ο Βουλπιώτης αθώνεται η πολιτική και κοινωνική ανισότητα και οι διαμάχες δε σταματούν. Οι εκρήξεις από βόμβες που εκρήγνυνται σκορπούν τον τρόμο στην κοινωνία της εποχής ως απόρροια του εμφυλίου που δε λέει να κοπάσει. Ο ίδιος αμέσως μετά την αποφυλάκισή του θα γίνει μάρτυρας ενός τέτοιου τραγικού γεγονότος στο δρόμο της Βουκουρεστίου και πιο συγκεκριμένα στο κτίριο του Μεγάρου του Μετοχικού Ταμείου Στρατού.

¹¹⁴ Ι. Παλάσκα, *ό. π.*, σ. 199

2.6 Η πορεία του Ιωάννη Βουλπιώτη τη μεταπολεμική περίοδο

Μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο άμεσο επακόλουθο ήταν το ξέσπασμα του εμφύλιου πολέμου που προαναφέρθηκε. Κατά τη διάρκεια αυτών των ετών εκτυλίσσονται ένοπλες μάχες ανάμεσα στον ελληνικό στρατό και τις αντάρτικες δυνάμεις του Κουμμουνιστικού Κόμματος Ελλάδος (ΚΚΕ)¹¹⁵. Οι μεν που ανήκαν στα κόμματα της δεξιάς και του κέντρου χαρακτήρισαν αυτές τις συγκρούσεις, ως συγκρούσεις του κράτους με ένοπλα σώματα του ΚΚΕ. Οι δε που εκπροσωπούσαν ωστόσο το Κουμμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας χαρακτήρισαν τον αγώνα αυτόν ως αγώνα απελευθέρωσης από τους Αμερικανούς και Άγγλους. Η αναγνώριση του πολέμου αυτού ως εμφύλιου δεν έγινε αμέσως αλλά ακολούθησαν 40 χρόνια για να θεσπιστεί από την ελληνική Βουλή¹¹⁶.

Οι ένοπλες ενέργειες που πρωταγωνίστησαν το 1944 έχουν γίνει αντικείμενο μελέτης των επιστημόνων τα επόμενα χρόνια στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Αυτές οι ένοπλες συγκρούσεις ονομάστηκαν Δεκεμβριανά και έλαβαν χώρα από τις 3 Δεκεμβρίου του 1944 έως τις 5-6 Ιανουαρίου του 1945 και ήταν ανάμεσα στις δυνάμεις του ΕΑΜ-ΕΛΛΑΣ και της κυβέρνησης του Παπανδρέου. Τα Δεκεμβριανά τελειώνουν με την ήττα του ΕΛΛΑΣ και με τη σύναψη της συμφωνίας της Βάρκιζας όπου έθετε τους αυστηρούς και ξεκάθαρους όρους για την ύπαρξη του μεταπολεμικού καθεστώτος.

Οι εξελίξεις αυτές βρίσκουν τον Ιωάννη Βουλπιώτη να έχει ήδη προσαρμοστεί σε αυτό το κλίμα των συγκρούσεων. Εμφανίζεται συνεχώς ανήσυχος και κοιτάζει από τα παράθυρα του σπιτιού του προκειμένου να εκτιμήσει την επικινδυνότητα. Η αστυνόμευση την περίοδο αυτή ειδικά της πρωθυπουργικής κατοικίας στο κέντρο της Αθήνας γίνεται εύκολα αντιληπτή. Τα αγγλικά τεθωρακισμένα έκαναν συχνά την εμφάνισή τους και τα στρατιωτικά φορτηγά προκαλούσαν θόρυβο στους έρημους δρόμους¹¹⁷. Οι Γερμανικές δυνάμεις είχαν αποχωρήσει πριν από 6 εβδομάδες από την 3^η Δεκεμβρίου και χαρακτηριστικό γνώρισμα της περιόδου ήταν οι συνεχόμενες

¹¹⁵ Μ. Λυμπεράτος, *Στα πρόθυρα του εμφύλιου πολέμου*, Αθήνα 2006, σ. 25

¹¹⁶ Ν. Σ. Καλύβας & Ν. Μαρατζίδης, *Εμφύλια Πάθη*, Αθήνα 2016, σ. 40

¹¹⁷ Ι. Παλάσκα, *Τα χρόνια της Θύελλας*, Αθήνα 2014, σ. 16, στο εξής βλ. Ιζαμπέλα Παλάσκα, *Τα χρόνια της Θύελλας*

διαδηλώσεις σε κεντρικούς δρόμους. Ο Βουλπιώτης μένει απέναντι από την κατοικία του πρωθυπουργού και αυτό του δίνει άμεση πρόσβαση στις πολιτικές εξελίξεις .

Πλέον μετά την υπογραφή της συνθήκης της Καζέρτας (26 Σεπτεμβρίου 1944) η αριστερά είναι αναγκασμένη να τηρήσει τους όρους της συμφωνίας. Η συνθήκη αυτή είχε υπογραφεί στην πόλη Καζέρτα της Ιταλίας και αποσκοπούσε στη λήψη μέτρων για τον περιορισμό της δράσης των ενόπλων δυνάμεων που δρούσαν στην κατοχή με σκοπό η χώρα να οδηγηθεί σε μια σταθερή και ομαλή πορεία.

Στο εξωτερικό με τη συμμετοχή του Τσόρτσιλ και την έγκριση του Στάλιν είχε αποφασιστεί η τύχη της Ελλάδας και η σφαίρα επιρροής που θα ανήκε στη Βρετανική σφαίρα επιρροής. Με τη χρήση των όπλων αλλά και την υποστήριξη του λαού διεκδικούν την εξουσία. Τα τάγματα ασφαλείας που είχαν κάνει την εμφάνιση τους τη περίοδο της κατοχής και η επιβολή της εξουσίας τους, στάθηκε εμπόδιο στις επιδιώξεις τους. Ο περιορισμός του ΕΛΑΣ ενισχύθηκε ιδιαίτερα από την κυβέρνηση Παπανδρέου¹¹⁸ και η κατάσταση οδηγείται στα άκρα. Οι γνωριμίες και επισκέψεις στο σπίτι του από την εποχή που ασχολούνταν με τη ραδιοφωνία συνεχίζονται. Τον επισκέπτονται γνωστοί του και φροντίζουν αν τον ενημερώνουν με κάθε ευκαιρία για τις πολιτικές εξελίξεις. Από αυτό καταλαβαίνουμε τη πολιτική δύναμη που διέθετε συγκεντρωμένη ο Βουλπιώτης, ιδιαίτερα όταν αυτοί είχαν την πεποίθηση ότι μπορούσε να επηρεάσει μέσα από τις γνωριμίες του τα πράγματα στον τόπο. Είχαν δει άλλωστε και είχαν αναγνωρίσει την επιρροή του.

Πότε θα συνεργαστεί με τους Γερμανούς και πότε θα βοηθήσει στη διάσωση Εβραίων. Έτσι κατανοούμε το λόγο που είχε αποτελέσει στόχο για τους πρεσβευτές των Κομμουνιστικών ιδεών. Όταν η κατάσταση ξέφυγε και έγιναν πολεμικές συγκρούσεις με χειροβομβίδες, πυροβολισμούς και τραυματίες ο Βουλπιώτης ήταν αυτόπτης μάρτυρας. Φοβισμένος και μέσα σε αυτό το κλίμα ταραχής αναγκάζεται σύντομα ν' αλλάξει σπίτι με τη γυναίκα του Έλεν και να μετακομίσουν στην πεθερά του. Παίρνει μαζί του τα πιο πολύτιμα πράγματά του, δηλαδή αρχείο με τα έγγραφα του, τα οποία είχαν μεγάλη σημαντικότητα¹¹⁹. Στη συνέχεια θα μεσολαβήσει για να

¹¹⁸ Ι. Παλάσκα, *ό. π.*, σ. 17

¹¹⁹ Ι. Παλάσκα, *ό. π.*, σ. 21

σωθεί ο Παπανδρέου από τους Γερμανούς και θα έρθει αντιμέτωπος με την ανέχεια που θα ακολουθήσει.

Μάθαινε τις ειδήσεις από το ραδιόφωνο προηγμένης τεχνολογίας που είχε προμηθευτεί από την TELEFUNKEN και πιο συγκεκριμένα συνδέονταν σε ξένους σταθμούς, καθώς ήθελε οι πηγές του να είναι έγκυρες και έτσι καταλαβαίνουμε την έκταση που είχαν πάρει τα γεγονότα σε διεθνή επίπεδο. Το σημαντικότερο πρόβλημά του ήταν η επιβίωσή του εξασφαλίζοντας τα απαραίτητα και το πως να μη γίνει εύκολα αντιληπτός. Το ραδιόφωνο στην Ελλάδα εξακολουθεί να είναι προπαγανδιστικό όργανο και να μεταδίδει εσκεμμένα πληροφορίες. Ο σταθμός όπου μεταδίδονται τα νέα του κουμμουνιστικού κόμματος ονομάζεται «Ελεύθερη Ελλάδα¹²⁰».

Όλο και περισσότεροι εντάσσονται στο ΕΑΜ αλλά ο Βουλπιώτης κρατά σταθερή τη στάση του σε τέτοιου είδους ζητήματα. Λίγο αργότερα θα τον αναζητήσει ο υπουργός Γαρουφαλιάς να θέσει σε λειτουργία τον ραδιοφωνικό σταθμό. Άτομα που ανήκαν στην αριστερή παράταξη έβγαλαν εκτός λειτουργία τον πομπό και πήραν τις λυχνίες. Επιλέγει να απέχει και τον συμβουλεύει αναζητήσει κάποιον έμπειρο και ικανό να μεριμνήσει επί του θέματος. Το ηλεκτρικό ρεύμα κόβεται και σταματάει και η ενημέρωση του λαού με εφημερίδες και με το ραδιόφωνο. Έλλειψη χαρτιού και ρεύματος είναι οι δυο βασικές αιτίες.

Είναι η εποχή μετά τις 31 Μαρτίου του 1946 που είχε αναλάβει η προσωρινή κυβέρνηση του Κ. Τσαλδάρη από την πολιτική κατεύθυνση της δεξιάς στην οποία είχαν καταφύγει συντηρητικοί πολιτικοί παράγοντες που κατηγορούνταν για συνεργασία με τους Γερμανούς. Οι αυστηροί περιορισμοί και οι επιθέσεις ενάντια στους αριστερούς από παρακρατικούς παράγοντες εντείνονται. Γρήγορα αυτό οδηγεί σε μια κατάσταση διχασμού ανάμεσα σε «δεξιούς» και «αριστερούς». Ιδεολογικά η δεξιά παράταξη υποστηρίζει και πρεσβεύει τις αντιλήψεις των δυνάμεων της δύσης. Από την άλλη η αριστερή παράταξη που βρίσκεται σε ένα κύμα διωγμού και πολιτικού περιορισμού στηρίζει τις αντάρτικες δυνάμεις στο Βορρά¹²¹. Αυτές θα εξαπλωθούν στα

¹²⁰ Ι. Παλάσκα, *ό. π.*, σ. 29

¹²¹ Τ. Βουρνάς, *Η Ιστορία της νεότερης και σύγχρονης Ελλάδας*, τ. 4, Αθήνα 2013, σ. 67

βόρεια σύνορα του κράτους και θα συσπειρώσει και άλλους Έλληνες ομοϊδεάτες αντίθετους στο κυβερνητικό καθεστώς.

Η περίοδος αυτή του εμφυλίου είναι μια μελανή σελίδα για τη μεταπολεμική ιστορία της Ελλάδας καθώς συντέλεσε στο να χάσει τη ζωή του ο μεγαλύτερος αριθμός του ελληνικού πληθυσμού χωρίς να υπάρχει προηγούμενο και η χώρα να βυθιστεί σε πένθος. Φυσικά ένα τέτοιο γεγονός δε θα μπορούσε να μην επηρεάσει ριζικά την μετέπειτα ιστορία της χώρας μας γι' αυτό και αυτή διαφοροποιείται σε σχέση με τα υπόλοιπα κράτη που βρίσκονται υπό ξένη κατοχή .

Επομένως μπορούμε να πούμε ότι οι αντιφασιστικές μνήμες έχουν επισκιαστεί από τα γεγονότα που μεσολάβησαν και λειτούργησαν καταλυτικά και την διαμόρφωση των συνθηκών της αστάθειας και της έλλειψης οργάνωσης στη μεταπολεμική ιστορική περίοδο. Οι συνέπειες του εμφυλίου έχουν αφήσει τις μνήμες και τις πληγές ανοιχτές και πλέον η χώρα προσπαθεί να ορθοποδήσει.

Το μέλλον της Ελλάδας μετά τον εμφύλιο ήταν πολύ άσχημο ο αριθμός των νεκρών ήταν περισσότερος από κάθε άλλη φορά. Πόλεις και χωριά καταστράφηκαν και κατά συνέπεια παρατηρείται το φαινόμενο της αστικοποίησης . Οι άνθρωποι για να εξασφαλίσουν τα προς το ζην τους καταφεύγουν στις πόλεις. Αιχμάλωτοι εμφυλίου πολέμου εξακολουθούν να υπάρχουν σε διάφορες περιοχές (λ.χ. Γαύδος). Τα επόμενα χρόνια η Ελλάδα θα επωμιστεί τις οικονομικές συνέπειες όλων αυτών των πολέμων κατά τα έτη 1950 -1970 και εντάσσεται στο ΝΑΤΟ.

Σταδιακά βέβαια η χώρα ανακάμπτει γρήγορα οι οικονομική δραστηριότητα των Ελλήνων ειδικά τη δεκαετία του 60 αυξάνεται , ειδικά μετά την ήττα της αριστερής παράταξης. Βιομηχανικοί τομείς οικονομικής ανάπτυξης οδηγούν στην ευημερία. Η Ελλάδα κινείται στα πρότυπα των δυτικών και ανεπτυγμένων χωρών. Παρ' όλα αυτά η δημοκρατία δεν έχει το χαρακτήρα που θα έπρεπε να έχει και υστερούσε σε αρκετά σημεία. Είναι ένα είδος ισχνής δημοκρατίας που πάσχει σε όλα τα επίπεδα¹²². Ενώ λοιπόν θα έπρεπε ο λαός να αποφασίσει και να συμμετέχει στην άσκηση της εξουσίας αυτή γίνεται από το θρόνο και φυσικά από οποιοδήποτε αντικομμουνιστικό καθεστώς.

¹²² Γ. Π. Νικολόπουλος, *Κράτος Ποινική εξουσία και Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση*, Αθήνα 2001

Φυσικά η τάση αυτή για αλλαγή επηρεάζει τα δικαιώματα των πολιτών αφού η ελευθερία του λόγου, η δυνατότητα συνάθροισης και ανταλλαγής απόψεων αποτελούσαν προνόμια όσων ήταν σύμφωνοι με την τακτική του κράτους και με μη κομμουνιστικές αντιλήψεις. Ξεκινούν λοιπόν οι περιορισμοί με διάφορες μορφές αρχικά εκδίδοντας πιστοποιητικά για τα κοινωνικά πιστεύω του κάθε πολίτη και στη συνέχεια με διάφορους περιορισμούς στις καθημερινές τους δραστηριότητες. Τα φαινόμενα αυτά ήταν συχνά στις μεγαλουπόλεις αλλά κάνουν πιο έντονη την εμφάνισή τους στις επαρχίες¹²³.

Ο διχασμός που ακολούθησε επηρέασε σε μεγάλο βαθμό την κοινωνία γενικότερα αφού η έλλειψη χρημάτων και αγαθών οδήγησε στον παραγκωνισμό του κοινού καλού. Από δω και στο εξής η κάθε οικογένεια οφείλει να προστατέψει τα μέλη της και της ιδιωτικές της υποθέσεις. Ολοένα και λιγότεροι πόροι διατίθενται για το κοινό καλό και η διάκρισή τους γίνονταν με κομματικά κριτήρια και ευνοϊκή μεταχείριση που έχαιραν όσοι είχαν δΟΣΟΛΗΨΙΕΣ με το εκάστοτε κόμμα.

Προσπαθούσαν με κάθε τρόπο να εξασφαλίσουν την εμπιστοσύνη του λαού με διάφορες πρακτικές όπως τη χορήγηση δανείων, επιδοτήσεις, χορήγηση αδειών κ.α. προκειμένου να εξασφαλίσουν την υποστήριξη του λαού αλλά και περισσότερες οικονομικές επενδύσεις. Επιπλέον οι νόμοι που καθόριζαν την αστυνόμευση και τη τήρηση της καθορισμένης από το κράτος τάξης οδηγούσαν στον περιορισμό των ελευθεριών.

Η κεντρική σφαίρα επιρροής κοινωνικά γίνονται τα κόμματα. Η επίδραση που ασκούν στο μέσο άνθρωπο είναι τέτοια που καθορίζουν τη ζωή τους σε όλους τους τομείς. Η οικονομία μέσα από αυτό το σύστημα συγκεντρώνεται στα χέρια των λίγων. Κυριαρχεί ένα είδος οικονομικής ολιγαρχίας. Ο ανταγωνισμός αυτός μεταφέρεται σε άλλο επίπεδο. Κίνητρο δεν αποτελεί ο πλουτισμός αλλά οι καλύτερη δυνατή ανάμειξη και παρέμβαση στο πολιτικό σύστημα από τους πολίτες.

Οι βασικές αιτίες για την κατάσταση που είχε δημιουργηθεί ήταν αφενός μεν η μεικτή οικονομία¹²⁴ η οποία ενίσχυε τη συγκέντρωση του πλουτισμού σε

¹²³ Ν. Μουζέλης & Γ. Παγουλάτος, *Κοινωνία των Πολιτών και η ιδιότητα του πολίτη στη μεταπολεμική Ελλάδα*, Δεκέμβριος, Αθήνα 2003, σ. 10

¹²⁴ Ν. Μουζέλης, *Κοινοβουλευτισμός και Εκβιομηχάνιση στην ημι-περιφέρεια*, Αθήνα 1987, σ. 37

συγκεκριμένη μερίδα του πληθυσμού. Αφετέρου δε η μη εύρυθμη λειτουργία των δημοκρατικών θεσμών δεδομένου ότι λειτουργούσαν πέρα από τις καθορισμένες διατάξεις του συντάγματος. Ο τρόπος που ασκούνταν η εξουσία οδήγησε σε μια κοινωνική παθογένεια η οποία επηρεάστηκε εμφανώς από τις πολυπληθείς μάζες του πληθυσμού κάτω από την έλλειψη εκπαίδευσης και την ενασχόληση τους με τις αγροτικές εργασίες. Σε μια κατάσταση ρευστότητας ήταν δεδομένο ότι ο κάθε πολίτης έπρεπε με κάθε τρόπο να διασφαλίσει τις οικονομίες του και τα κεκτημένα του.

Μέσα σε αυτές τις συνθήκες της κοινωνικής αστάθειας ο Βουλπιώτης μετά την ανακοίνωση της αθωότητας του ανασυγκροτεί τις δυνάμεις του και σχεδιάζει τις επόμενες κινήσεις του. Αν και η επιτυχημένη επιχειρηματική του δραστηριότητα σταματά με την έλευση των Γερμανών 1941 και κλείνει την εταιρεία του στην Ελλάδα την Τελεπόλ για λόγους επιβίωσης. Οι οικονομικές συνθήκες ήταν αρκετά δύσκολες που έπρεπε να μεριμνήσει για την επιβίωση της οικογένειά του. Θέτει ισχυρές βάσεις για τα δύσκολα χρόνια που έρχονταν.

Παρά την επιτυχημένη δράση του στον επιχειρηματικό κόσμο και τις προτάσεις μέσα από τις διασυνδέσεις του για πολιτική εξουσία αρνείται να συμμετάσχει σε οποιοδήποτε αξίωμα ειδικά τα χρόνια της κατοχικής Ελλάδας. Από το έτος 1948 ξεκινάει τις επικοινωνίες του με τα γραφεία της SIEMENS και Τελεφούνκεν προγραμματίζοντας το ταξίδι του για τη Γερμανία με σκοπό την επάνοδό του στα πράγματα. Η οικονομία όμως στη Γερμανία όπως αυτή είχε διαμορφωθεί επιδρούσε στις διεθνείς συνθήκες και περιελάμβανε μια ενιαία ευρωπαϊκή κοινότητα οικονομικά εξαρτώμενη. Αυτό σήμαινε ότι η Γερμανία θα αξιοποιούσε τον ευρωπαϊκό πλούτο για πολεμικούς σκοπούς γεγονός που θα είχε αντίκτυπο στην οικονομία των Ευρωπαϊκών κρατών. Αυτές τις συνέπειες θα καλείται τώρα να αντιμετωπίσει.

Τα μεταπολεμικά χρόνια ο Βουλπιώτης τα περνάει με ταξίδια στη Γερμανία και τη Ζυρίχη εκεί μαθαίνει πληροφορίες για τη δράση των αριστερών και ανασυγκροτείται οικονομικά μέσα από ποικίλες επαφές. Μέσα από δοσοληψίες και φυγαδεύσεις καταφέρνει να κλείσει μεγάλες εμπορικές συμφωνίες και να μάθει κρατικά μυστικά. Ταξιδεύει μέχρι το Άγιο όρος για να επιτύχει τους σκοπούς του. Η οικονομική δυσχέρεια της Κατοχής στα μεταπολεμικά χρόνια είχε ως αποτέλεσμα

περιουσίες να χαθούν και ευνόησε το θεσμό των Μαυραγοριτών. Μπροστά σε μια τέτοια διαμαρτυρία βρέθηκε ο Βουλπιώτης περνώντας από το σπίτι του Υπουργού Δικαιοσύνης Λαδά¹²⁵, ο οποίος και δολοφονήθηκε το 1948.

Ο ίδιος ο υπουργός κατά τη διάρκεια της θητείας του στην κυβέρνηση συνεργασίας Λαϊκών και Φιλελεύθερων με πρωθυπουργό τον Θεμιστοκλή Σοφούλη υπό την πλήρη συγκατάθεση των Αμερικανών θα αποφασίσει την καταστολή του κινήματος των κουμμουνιστών. Με την εφαρμογή του δόγματος Τρούμαν που αφορούσε την προσφορά στρατιωτικής και οικονομικής δύναμης στην Ελλάδα από τις ΗΠΑ σχεδιάζεται η οργάνωση του κράτους. Ο Σοφούλης θα καλέσει τους Αντάρτες να παραδοθούν με σκοπό η κυβέρνηση να δώσει αμνηστία. Όπως θα γίνει σαφές βρίσκονταν μπροστά σε ένα δυσεπίλυτο ζήτημα το οποίο όμως είχε φτάσει στο τέλος του γι' αυτό ήταν αναγκαία η πολιτική λύση.

Ο Νόμος είναι αυτός που θα έπρεπε να παρέχει όπως και με τα υπόλοιπα κοινωνικά θέματα την ασφάλεια και την εμπιστοσύνη του κράτους¹²⁶. Σε συνέντευξη που παραχωρεί μάλιστα στην εφημερίδα Ελευθερία ανέφερε τη σημαντικότητα του σεβασμού των εσωτερικών θεμάτων κάθε χώρας ώστε να υπάρξει ειρήνη στη Βαλκανική Χερσόνησο με βάση τις αρχές του ΟΗΕ.

Ο Βουλπιώτης κάνει τις επαφές του με Ελληνοαμερικανούς επιχειρηματίες και προσπαθεί να θέσει τις βάσεις για νέες επιχειρηματικές δραστηριότητες λιγνίτη εκμεταλλεόμενος τους ελληνικούς πόρους. Δεν περιορίστηκε εκεί αλλά κινούσε και όλες τις διαδικασίες για την διαχείριση πετρελαίου και άλλων μέσων που θα του εξασφάλιζαν την οικονομική επιτυχία που επιζητούσε. Εξάλλου ήδη από τα χρόνια της δικτατορίας σε συνεργασία με το Μεταξικό καθεστώς είχε συμμετάσχει για την έκδοση ειδικών αδειών που θα ευνοούσαν τη γεώτρηση στο Κατάκολο¹²⁷.

Οι επιδιώξεις του ήταν να δημιουργήσει ένα μεγάλο «οικονομικό συγκρότημα» στην Ελλάδα, κυριαρχώντας στις πλουτοπαραγωγικές πηγές. Σκοπός του ήταν μετά την ανάκαμψη της χώρας να επεκτείνει τη δράση του με τη εξαγωγή

¹²⁵ Ι. Παλάσκα, *ό. π.*, σ. 253

¹²⁶ Επίσημα Πρακτικά των Συνεδριάσεων της Βουλής των Ελλήνων (στο εξής: ΕΠΣΒΕ), περίοδος 21 Απριλίου–13 Σεπτεμβρίου 1947 (Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο, 1947), τ. 4, σ. 1102-1104 (24.4.1947).

¹²⁷ Ι. Παλάσκα, *ό. π.*, σ. 265

πετρελαίων και σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες. Αυτά τα μεγαλεπήβολα σχέδια του τον οδήγησαν στην οικονομική καταστροφή.

Το 1952 βιώνει την κατάρρευση ό,τι έχει δημιουργήσει γκρεμίζεται η φήμη του τα υπάρχοντά του ακόμη και η μητέρα εταιρεία του χάνει τη διεθνή φήμη και αναγνώριση που διέθετε. Γρήγορα όμως θα επιστρατεύσει ξανά την ευρηματικότητα του και θα πλησιάσει το πρωθυπουργό Πλαστήρα προκειμένου να αποσπάσει νέες παραγγελίες από το ελληνικό δημόσιο. Με σκοπό την προώθηση των νέων τεχνολογιών και έχοντας ως αφορμή την ανασυγκρότηση του κράτους ζητάει από τον Πλαστήρα την ανανέωση των υποδομών της επικοινωνίας. Η ανανέωση αυτή θα συμπαρέσυρε και το ραδιόφωνο στο οποίο δεν είχε αλλάξει τίποτα μετά την τελευταία παρέμβαση του Βουλπιώτη επί Κατοχής.

Η συνεργασία όμως με τον Πλαστήρα δεν έχει αποτέλεσμα σε αντίθεση με την αντίπαλη κυβέρνηση Παπάγου. Όταν παίρνει την εξουσία υπό τη δυναμική προσωπικότητα του Μαρκεζίνη, ζητά τη βοήθεια του Βουλπιώτη. Στόχος ήταν η εταιρεία TELEFUNKEN να παρέχει τις ανάλογες πιστώσεις στο ελληνικό δημόσιο με στόχο την βελτίωση των σχέσεων ανάμεσα στις δυο χώρες (Γερμανία και Ελλάδα). Κατόπιν διαβεβαιώσεων από τον Μαρκεζίνη έθεσαν τις βάσεις για το κλείσιμο της συμφωνίας.

Στο θέμα των πιστώσεων ενώ ο Μαρκεζίνη είχε ζητήσει 50 δισεκατομμύρια ο Βουλπιώτης θα έφερνε εκατό αξιοποιώντας τις γνωριμίες του με τη στήριξη του Γερμανικού κράτους. Παρ' όλα αυτά ο πολιτικός κόσμος μόλις έμαθε τις ραγδαίες αυτές εξελίξεις κινητοποιήθηκε διεκδικώντας τις δικές τους οικονομικές απολαβές από το κλείσιμο της συμφωνίας. Οι πιστώσεις των Γερμανών είχαν μεγάλη σημασία για την ελληνική οικονομία, αφού μόλις μαθαίνονταν θα ακολουθούσαν και οι Αμερικάνοι και οι Γάλλοι. Ακολουθεί το ταξίδι του Παπάγου στη Γερμανία για χάρη των δημοσίων σχέσεων.

Πολιτικές αντιπαλότητες και έλλειψη της εμπιστοσύνης από πλευράς της κυβέρνησης με τη μορφή απαίτησης δωροδοκιών, προκαλούσαν εμπόδια στη διαδικασία. Πιο συγκεκριμένα οι μίζες δίνονταν σε ρευστό ή μάλιστα σε

συνάλλαγμα¹²⁸ ειδικά σε αυτούς που εκπροσωπούσαν βουλευτές ή παράγοντες του πολιτικού συστήματος. Με παρέμβαση του Παπάγου οι μίζες σταματούν, θέτει προτεραιότητες στοχεύοντας στην βελτίωση της οικονομία και στον εκσυγχρονισμό της Ελλάδας.

Ο ίδιος ο Ζίμενς φτάνει στην Ελλάδα μετά την επιδείνωση της υγείας του Παπάγου και συζητούν σε άκρα μυστικότητα για την πορεία των συμβάσεων, χωρίς να αποκαλυφθεί το παραμικρό στον τύπο της εποχής. Φυσικά ο Βουλπιώτης θα ήταν αυτός που θα ωφελούνταν από τα τεράστια ποσά των συμβάσεων ως αντιπρόσωπος στην Ελλάδα.

2.7 Το τέλος του Ιωάννη Βουλπιώτη

Με αφορμή το Κυπριακό ζήτημα και την έναρξη του ένοπλου αγώνα η κυβέρνηση Παπάγου συγκρούεται με τους Άγγλους και τους Αμερικανούς, στην εποχή του ψυχρού πολέμου η Αμερική δείχνει τη διάθεση για παρέμβαση στα ελληνικά πράγματα.

Η υγεία του Παπάγου χειροτερεύει και εμφανίζεται στο προσκήνιο Καραμανλής. Ενώ λοιπόν το ζήτημα των συμβάσεων της SIEMENS έχει πάρει την τελική ευθεία η σύμβαση της Τελεφούνκεν έχει παραμείνει μετέωρη, χωρίς υπογραφή. Η έλλειψη της πολιτικής σταθερότητας καθιστούσε αδύνατον να υλοποιήσει τα σχέδιά του σε συνδυασμό με την αχαλίνωτη φιλοδοξία για χρηματισμό του πολιτικού κόσμου.

Το όνομά του το επόμενο χρονικό διάστημα θα πρωταγωνιστήσει με την κατηγορία για απόπειρα δωροδοκίας υπουργού κατά ανάμειξη του υπουργού Καραμανλή και Στεφανόπουλου. Θα οδηγηθεί σε νέες δικαστικές περιπέτειες. Μπλέκεται σε ένα κυκεώνα πολιτικών ζητημάτων ενώ η πορεία της δεύτερης δίκης του δε φαίνεται να έχει την ευτυχή κατάληξη της πρώτης. Αξιοσημείωτη είναι και η έκφραση όπως αυτή παρατίθεται από την κόρη του από μέρος του εισαγγελέα. Μια φράση που παραπέμπει ταυτόχρονα στη δίκη του Καραϊσκάκη ο οποίος θα πει «Όποτε θέλω γίνομαι άγγελος και όποτε θέλω δαίμονας¹²⁹».

¹²⁸ Ι. Παλάσκα, *ό. π.*, σ. 279

¹²⁹ Ι. Παλάσκα, *ό. π.*, σ. 304

Στη δίκη αυτή ο Βουλπιώτης θα κριθεί ένοχος για συκοφαντική δυσφήμιση και ο Καραμανλής αναλαμβάνει την κυβέρνηση , αφού μάλιστα ήταν και αγαπητός στους Αμερικάνους. Μετά την ποινή του ο Βουλπιώτης θα καταφύγει στην Ιταλία μοιράζοντας τη ζωή του ανάμεσα στο Κάπρι και τη Ρώμη. Στο εξωτερικό θα ασχοληθεί επίσης με επιχειρήσεις μαζί με Ιταλό φίλο του και θα παρακολουθεί τις πολιτικές εξελίξεις στον τόπο εξ' αποστάσεως όντας πάντα ενημερωμένος . Η απέχθειά του για την πολιτική συνέχιζε να υπάρχει μέσα του ακόμα και τα χρόνια που ζούσε μακριά από την πατρίδα του, νιώθοντας προδομένος από το πολιτικό σύστημα.

Η σημαντικότερη επιχειρηματική του δραστηριότητα ήταν μια κατασκευαστική εταιρεία στην Νάπολη χωρίς να χάνει τον παλιό καλό του εαυτό του διπλωμάτη και κοινωνικού Βουλπιώτη που έβρισκε τον τρόπο να δικτυώνεται και να έχει επιρροή και λόγο σε όλα τα κρίσιμα ζητήματα. Μετά από καιρό βέβαια δεν μπορούσε να χάσει ούτε την μεγάλη του αγάπη για την Ελλάδα. Αποφασίζει να επιστρέψει και να μείνει σε ένα διαμέρισμα δίπλα από τα ανάκτορα, βρίσκει τον κοινωνικό του κύκλο που είχε αφήσει πίσω του.

Μέχρι και την εξέγερση του Πολυτεχνείου 1973 βρίσκονταν στον τόπο του και σαν ανήσυχο πνεύμα προσπαθούσε να συλλέξει στοιχεία για να διαμορφώσει τη δική του προσωπική άποψη. Αναζητούσε τις αιτίες για οτιδήποτε συνέβαινε έτσι και τώρα με βάση τα προσωπικά του βιώματα θα διαπιστώσει ότι αυτός που βρίσκονταν στο υπουργείο δικαιοσύνης ου στρατιωτικού νόμου ήταν αυτός που τον έκρινε ένοχο στη δίκη.

Ο Ιωάννης Βουλπιώτης θα ζήσει ακριβοθώρητος τα υπόλοιπα χρόνια της ζωής του και θα φύγει σε ηλικία 97 ετών το 1999.

Επίλογος

Η συνολική μελέτη αυτών των δυο προσώπων φέρνει στην επιφάνεια αρκετές κοινές πτυχές του χαρακτήρα τους. Παρά τα χρόνια που τους χωρίζουν οι ικανότητες τους και ο τρόπος δράσης τους αν και σε διαφορετικές εποχές είναι άξιος σχολιασμού και παρατήρησης. Το πολιτικό τους έργο, λοιπόν ξεδιπλώνεται σε μια συνέχεια μέσα στο χρόνο. Οι δυο τους αποτελούν βασικά πολιτικά πρόσωπα, καθώς επιδρούν σε όλες τις πολιτικές εξελίξεις με θετικό ή αρνητικό αποτέλεσμα. Η διπλωματία από την οποία διακατέχονται τους βοηθάει να ανελιχθούν στην επικαιρότητα και να καθορίσουν την τελική έκβαση των πραγμάτων. Συνεπώς δημιουργούν όπως είναι αναμενόμενο φιλίες αλλά καλούνται ν' αντιμετωπίσουν και εχθρικές συμπεριφορές.

Κοινοί στόχοι και των δυο προσώπων ήταν τα οικονομικά κίνητρα και η κοινωνική ανέλιξη με οποιοδήποτε κόστος. Ζουν σε κρίσιμες χρονικές περιόδους για την χώρα και μέσω των πολιτικών τους διασυνδέσεων ωφελούνται και ωφελούν. Εμπλέκονται ο καθένας με τον δικό του τρόπο σε δικαστικές διαμάχες ενώ η οξύνουια που τους διακατέχει στον τομέα των επενδύσεων και τη συγκέντρωση του κεφαλαίου στα χέρια τους, τους μετατρέπει σε οικονομικά εύπορους. Γίνονται αντικείμενο σχολιασμού και προκαλούν αίσθηση στον τύπο της εποχής τους ενώ κατευθύνουν την κοινή γνώμη.

Πρόκειται για δυο πολύ δυναμικές περιπτώσεις ανθρώπων που έδρασαν στον ελληνικό χώρο και αναμφίβολα επηρέασαν ιστορικά τα δεδομένα μέχρι το τέλος της ζωής τους. Τέλος η σύνδεση που πραγματοποιείται ανάμεσα τους είναι μια ευρύτερη σύνδεση της ιστορικής πραγματικότητας, αφού μέσα από τους χαρακτήρες αυτούς γνωρίζουμε καλύτερα το ιστορικό μας παρελθόν, τις διακυμάνσεις στην πορεία της χώρας μας αλλά και την ανάμειξη του κοινωνικού συνόλου σε οποιαδήποτε αλλαγή συντελέστηκε.

Πηγές και Βιβλιογραφία

A. Πηγές

1. Εφημερίδες

Βλαχογιάννης Γ., Καραϊσκάκης. «*Η δίκη του περί προδοσίας*», στην: Πρωΐα, αρ. φ. 15.01.1933.

Εφημερίδα Έθνος, αρ. φ. 12.2.1945, «*Επήλθε συμφωνία με το ΕΑΜ. Αι συνομιλίες τερματίστηκαν ετερματίσθησαν σήμερα την 4^η πρωινήν*».

Πυρομάγλου Κ., «*Το Βήμα ανοίγει τον μεγάλο φάκελο της Εθνικής Αντιστάσεως*», στο: *Το Βήμα*, αρ. φ. 13.5.78.

2. Περιοδικά

Πυρομάγλου Κ., «*Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Αντιστάσεως*», στη: Νέα Εστία, τχ. 10, τ. 1857 (2013).

3. Δημοσιευμένα τεκμήρια

Βουλή των Ελλήνων, Επίσημα Πρακτικά των Συνεδριάσεων (ΕΠΣΒΕ), 21.4 – 13.9.1947 (Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο, 1947), τ. 4.

4. Λεξικά

Κούκουνας Δ., «*Οι Έλληνες Πολιτικοί*», στο: Ιστορικό Βιογραφικό Λεξικό, τ. 2 (1926-1949).

5. Διαδικτυακές Πηγές

«*Ιωάννης Βουλπιώτης*», στην ιστοσελίδα: Μεταπαιδεία, 22.2.23, διαθέσιμο

στο:

https://el.metapedia.org/wiki/%CE%99%CF%89%CE%AC%CE%BD%CE%BD%CE%B7%CF%82_%CE%92%CE%BF%CF%85%CE%BB%CF%80%CE%B9%CF%8E%CF%84%CE%B7%CF%82

Παπαδημητρίου Λ., «Ιωάννης Βουλπιώτης: Ο Έλληνας που συμπάθησε ο Χίτλερ», στην ιστοσελίδα: ΒΗΜΑgazino, 16.04.2013, διαθέσιμο στο: <https://www.tovima.gr/2013/04/16/vimagazino/iwannis-boylpiwtis-o-ellinas-poy-sympathise-o-xitler/>

Πασαμιχάλη Ε., «Ιωάννης Βουλπιώτης: Ο Έλληνας της δυναστείας Siemens», στην ιστοσελίδα: BookBar, 1.5.2013, διαθέσιμο στο: <http://www.bookbar.gr/ioannis-voulpiotis/cocktails>

Β. Βιβλιογραφία

Αραβαντινός Σ. Π., *Ιστορία Αλή Πασά του Τεπενλή*, Αθήνα, 1895.

Βουρνάς Τ., *Η Ιστορία της νεότερης και σύγχρονης Ελλάδας*, Αθήνα 2013, τ. 4.

Ιωακείμ Γ., *Ιωάννης Μεταξάς. Η ανοδική πορεία του από τη στρατιωτική στην πολιτική δράση 1871-1922*, Αθήνα 2005.

Καλύβας Ν. Σ. & Μαρατζίδης Ν., *Εμφύλια πάθη*, Αθήνα 2016.

Κασομούλης Ν., *Ενθυμήματα Στρατιωτικά της Επανάστασεως των Ελλήνων 1821-1833*, Αθήνα 2005, τ. 2.

Κοντογιώργης Γ., *Το Αυταρχικό Φαινόμενο «4η Αυγούστου» 21η Απριλίου*, Αθήνα 2003.

Κούκουνας Δ., *Η ελληνική οικονομία στην κατοχή και η αλήθεια για τα κατοχικά δάνεια*, Θεσσαλονίκη 2012.

Κουσούρης Δ., *Οι Δίκες των Δοσιλόγων. Δικαιοσύνη συνέχεια του κράτους και εθνική μνήμη 1944-1949*, Αθήνα 2014.

Κωστόπουλος Τ., *Η αυτολογοκριμένη μνήμη: Τα τάγματα ασφαλείας και η μεταπολεμική εθνοφροσύνη*, Αθήνα 2014.

Λυμπεράτος Μ., *Στα πρόθυρα του εμφύλιου πολέμου. Κοινωνική πόλωση στη μεταπολεμική Ελλάδα: Από τα Δεκεμβριανά στις εκλογές του 1946*, Αθήνα 2006.

Μάγερ Ι., *Ελληνικά χρονικά “Μεσολογγίου” 1824*, τ. 1, Αθήνα 1958.

Μαυρέλης Π., *Η Μπελ Επόκ της Πέμπτης Φάλαγγας: Βουλπιώτης, Χριστοφοράκος, Λογοθετόπουλος και η γερμανική Παροικία*, Αθήνα 2017.

Μιχαηλίδης Ι. (επιμ.), Φλάισερ Χ. (επιμ.), *Εχθρός εντός των τειχών. Όψεις του δωσιλογισμού στην Ελλάδα της Κατοχής*, Αθήνα 2006.

Μουζέλης Ν. & Παγουλάτος Γ., *Κοινωνία των Πολιτών και η ιδιότητα του πολίτη στη μεταπολεμική Ελλάδα. Ελληνική επιθεώρηση πολιτικής επιστήμης*, Δεκέμβριος 2003.

Μουζέλης Ν., *Κοινοβουλευτισμός και Εκβιομηχάνιση στην ημι-περιφέρεια. Ελλάδα, Βαλκάνια, Λατινική Αμερική*, Αθήνα 1987.

Νικολόπουλος Γ. Π., *Κράτος Ποινική εξουσία και Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Μια εγκληματολογική προσέγγιση*, Αθήνα 2001.

Παλάσκα Ι., *Άγγελος ή δαίμονας - ο αμφιλεγόμενος πατέρας μου*, Αθήνα 2012.

Πάνου Β., *Ρουμελιώτες Αγωνιστές στην εποποιΐα του εικοσιένα*, Αθήνα 1970.

Παπαγιώργης Κ., *Τα καπάκια. Βαρνακιώτης, Καραϊσκάκης, Ανδρούτσος*, Αθήνα 2014.

Παπαδάκης Κ. Δ., *Ο κόσμος των Ενόπλων στη συγκυρία της Επανάστασης: Γιάννης Γκούρας (1791-1826)*, Καλαμάτα 2020.

Παπαδημητρίου Λ., *Ο Έλληνας που συμπάθησε ο Χίτλερ*, Αθήνα 2012.

Παπαδόπουλος Κ., *Τα κατά Γ. Βαρνακιώτην και ανάκτησις του Μεσολογγίου*, Μεσολόγγι 1861.

Παπαρηγόπουλος Κ., *Γεώργιος Καραϊσκάκης: κατά τους πρότερους βιογράφους, τα επίσημα έγγραφα και άλλας αξιόπιστους ειδήσεις*, Αθήνα 1867.

Παπαρηγόπουλος Κ., Π. Καρολίδης, Γ. Αναστασιάδης, Ν. Μουτσόπουλος, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, Θεσσαλονίκη 1994.

Παπασταύρος Α., *Αλή Πασάς από λήσταρχος ηγεμόνας*, Αθήνα, 2013, τ. 1.

Παπαστεργιόπουλος Η., *Η Δίκη του Καραϊσκάκη* 3^η έκδοση, Αθήνα 1961.

Παπαφλωράτος Ι., *Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδας (1941-1974). Ιουλιανά 1965: Η αρχή του τέλους*, Αθήνα 2014.

Πετράκη Μ., *Ο μύθος του Μεταξά. Δικτατορία και προπαγάνδα στην Ελλάδα*, Αθήνα 2006.

Πιζάνιας Ν., *Ο κόσμος της Θάλασσας των βουνών. Ο αρματολός από τον 16 αι. έως το 1821.*

Πλουμίδης Γ. Σ., *Το καθεστώς του Ιωάννη Μεταζά (1936-1941)*, Βασική Ιστορική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2016.

Πρωτοψάλτης Ε., Α. Ν. Μαυροκορδάτος, *Ο βίος και το έργο του μέχρι και της Καποδιστριακής περιόδου*, Αθήνα 1982.

Ράγκος Ι., *Ηρωικά σελίδες της ιεράς επανάστασεως, ο Στρατηγός Ράγκος κατά το 1821. Αι σημαντικότεραι μάχαι αυτού*, Αθήνα 1891.

Σαράφης Σ., *ο Ε.Λ.Α.Σ*, Αθήνα 1946.

Σταμάτης Α. Δ., *Η δίκη του Καραϊσκάκη και ο Κωνσταντής Βουλπιώτης*, Πρακτικά Ημερίδας Η Βούλπη Ευρυτανίας στη διαδρομή της ιστορίας, Βούλπη 18 Αυγούστου 2007.

Σταμέλου Σ., ΔΜΕ, *Ο Γεώργιος Καραϊσκάκης και η δίκη του (1824). Αφορμές, πρωταγωνιστές και ετυμολογία*, Καλαμάτα 2022.

Τσώρτσιλ Ο., *Ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος. Η αλληλογραφία Στάλιν-Τσώρτσιλ- Ρούζβελτ-Τρούμαν*, Αθήνα 2010.

Χαραλαμπίδης Μ., *Η Εμπειρία της Κατοχής και της Αντίστασης στην Αθήνα*, Αθήνα 2012.

Χαριτόπουλος Δ., *Άρης ο αρχηγός των ατάκτων*, Αθήνα 1997.

Χατζηδάκης Γ., *Ω άγιε αιθέρα... Ιστορία της ελληνικής ραδιοφωνίας*, Αθήνα 2015.

Χατζηπαναγιώτου Γ., *Η πολιτική διαθήκη του Άρη Βελουχιώτη*, Αθήνα 1997.

Χρήστου Θ., *Ο ρόλος των Νέων στο Μέτωπο, την Κατοχή και την Αντίσταση (1940-1944). Τα πολιστρατιωτικά τεκμήρια*, Αθήνα 2016, τ. 1.

Χρήστου Θ., *Ο ρόλος των Νέων στο Μέτωπο, την Κατοχή και την Αντίσταση (1940-1944). Τα διπλωματικά τεκμήρια*, Αθήνα 2017, τ. 2.

Χρήστου Θ., *Πέτρος Σωκράτους Κόκκαλης (1896-1962). Ο αστός επαναστάτης ιατρός από τον Αντιβενιζελισμό στο Λενισμό*, Αθήνα 2019.

Eudes Dominique, *Οι Καπεταναίοι, ο Ελληνικός Εμφύλιος Πόλεμος 1943-1949*, Αθήνα 1975.

Gamba C. P., *Ο Λόρδος Βύρων στην Ελλάδα*, Αθήνα 2007.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Επιστολές της οικογένειας Βουλπιώτη στον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο

1. Επιστολή Ράγκου προς Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο, 7 Απριλίου 1824

Αριθ. 1190

Σεβαστή Διοίκησις

Ο Καραϊσκάκης ευρέθη να έχη ανταπόκρισιν με τον Ομέρ Πασάν και να μελετά προδοσίαν. Ενώ ενεργούσε τον ολέθριον τούτον σκοπόν του, συνέβη να κτυπήσωσιν εις μίαν φιλονεικίαν τον ανεψιόν του εις Μεσολόγγιον και να του σχίσωσι το κεφάλι. Τούτο έκαμε τον Καραϊσκάκην να μη κρατηθή και να φανή παράκαιρα η επιβουλή του. Ενώ η Διοίκησις προσπάθει να εύρη και να τιμωρήση τους ενόχους, αυτός έστειλε στρατιώτας εις ταύτην την πόλιν, οι οποίοι την νύκτα κρυφίως και ανέλπιστα συνέλαβον και έστειλαν εις Αιτωλικόν δύο από τους πρωτίστους και την αυτήν νύκτα έστειλεν ακόμη και έπιασε το Βασιλάδι εις καιρόν οπού ήσαν έξω απ' αυτό και εχθρικά καράβια. Αυτά μας εξύπνησαν και ελάβαμε όλα τα μέτρα διά να τον αναγκάσωμεν να ελευθερώση τους δύο προκρίτους Μεσολογγίτας και επήραμεν και το Βασιλάδι από τας χείρας του. Εις τον αυτόν καιρόν εκρατήθη και ο Κωνσταντής Βουλπιώτης, όστις πρό ολίγου είχεν επιστρέψει από Ιωάννινα, όπου είχεν υπάγει προλαβόντως. Από τας μαρτυρίας αυτού και από τα ευρεθέντα επάνω του γράμματα εφάνη καθαρά η επιβουλή του. Από τα εσώκλειστα των πέντε εγγράφων των αφορώντων αυτήν την υπόθεσιν πληροφορείται η Σεβαστή Διοίκησις ακριβώς περί του πράγματος. Το διά την εκστρατείαν της Άρτας διωρισμένον στράτευμα, το οποίον ευρίσκετο ακόμη εις Ξηρόμερον εξ αιτίας τινών δυσκολιών προτεινομένων διά των ραδιουργιών του Καρ., ήλθε και τούτο εις Ανατωλικόν ευθύς καθώς ειδοποιήθη περί των κινημάτων αυτού. Με όλον ότι έγινε φανερά η προδοσία του και κατεδικάσθη, δεν εκρίθη όμως εύλογον να συλληφθή, διότι οι άνθρωποί του, φιλοδωρημένοι πλουσιώς από αυτόν, του έμεναν πιστοί και δεν τον παρέδιδον εις τας χείρας της Επιτροπής. Έπρεπε λοιπόν να καταντήση το πράγμα εις τα άρματα και τότε το Ανατωλικόν

εκινδύνευε και το αποβησόμενον ήτον αβέβαιον. Διά τούτο εκρίθη ωφελιμώτερον να προσταχθή να εκβή από το Ανατωλικόν και να δημοσιευθή εν ταυτώ και η απόφασις και να ειδοποιηθούν όλοι οι επίλοιποι αρχηγοί των αρμάτων διά να μην λάβουν εις το εξής καμμίαν ανταπόκρισιν και σχέσιν με αυτόν. Εν τούτω δε ελπίζεται ότι η ζωή του θέλει είσθαι βραχυτάτη, επειδή αυτός είναι φθισικός και το πάθος του κατήντησεν εις τον τρίτον βαθμόν. Ούτε να περπατήση δεν ημπορεί ούτε να καρβαλικεύση, αλλά τον σηκώνουν εις φορείον. Εις τας 3 του τρέχοντος εκβήκε διά να μεταβή εις Κάλαμον και η τελευταία είδησις οπού έχομεν περί αυτού είναι ότι ευρίσκεται έως προχθές εις Γουριάν, χωρίον κείμενον επί της αριστεράς όχθης του Αχελώου και εκείθεν διέβη εις Παλαιοκατούναν. Ο Καραϊσκάκης είχεν ελκύσει με υποσχέσεις τους Τζαβελλαίους και τους έκαμε και άφησαν έξαφνα το στρατόπεδον και ήλθαν εις Ανατωλικόν, όταν συνέβη το κτύπημα του ανεψιού του. Τούτο ηνάγκασε περισσότερον και τους άλλους Σουλιώτας τους Μποτζαράδ(ες) να έλθουν με τους λοιπούς αρχηγούς εις Ανατωλικόν...

Μένω με βαθύτατον σέβας.

(Αρχείο Μαυροκορδάτου, τ. 5, τχ. 4, σ. 318-320)

2. Επιστολή Ράγκου προς Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο, 14 Ιουνίου 1824

Εν τη ενταύθα διατριβή του παρόντος θείου μου κυρίου Κωνσταντίνου Βουλπιώτη, επληροφορήθην τέλος πάντων, ότι όσα ελαλούντο κατ' αυτού, ήτον καταλαλιαί ανθρώπων και επιβουλαί, και αυτός φρονεί και σκέπτεται ορθά υπέρ πατρίδος. Και ως τοιούτον λαμβάνω το θάρρος, οπού μοι εχάρισεν η αγάπη σας, να τον συστήσω στενά εις την προστασίαν σας, βέβαιος ών, ότι θέλει χαίρεται κάθε εύνοιάν σας ανήκουσαν εις το υποκείμενόν του. Εγώ δε μένω με το προσήκον σέβας της Εκλαμπρότητός σας προθυμότατος και ειλικρινής δούλος.

Χρ.Ράγκος.

(Αρχείο Μαυροκορδάτου, τ. 5, τχ. 4, σ. 795-796)

3. Επιστολή Κωνσταντίνου Βουλπιώτη προς Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο, 21 Αυγούστου 1824

Εκλαμπρότατε,

Είδα τα νέα σφάλματα οπού μου καταλαλούσι οι πλησίον μου συγγενείς και οι συν πολίται. Αν ορίζης θεώρησε την απάντησιν οπού κάμνω του αυταδέλφου μου εις πλάτος, και στοχέρισου είναι να το διαλέξης, δεν έχει πολλήν σκοτούραν. Όχι και δεν καταπείθονται να ημερώσουν τελείως οι πατριώται μου και συγγενείς μου από καλωσύνην τους, ο Θεός ας τους έχη καλά. Τι θα εβγή και με μίαν φαμελιάν να χαθή, ας πάγη με τες πολλές. Και τούτο οπού έκαμες εις εμένα έως τώρα, πολύ είναι. Το γνωρίζω, σου είμαι ντουατζής δια πάντα, περισσότερο δεν έχω δίκαιον να σε ενοχλώ. Αν ορίζης όμως οπότεν σου έλθη το ράστι, να είσαι ολίγον ελεύθερος από φροντίδας, πρόσταξέ με να έλθω να σε ιδώ, να γένης βουκούφης και μένω διά πάντα ευχάριστος. Και εγώ από την Πατρίδα δεν εξήτησα ούτε τιμάς ούτε οφίκια, τον επιούσιον άρτον μόνον, δεν περισσεύει και αυτός, ο Θεός ας κάμει έλεος διά εμένα και ας ζήσουν ευτυχισμένα οι συγγενείς μου και οι πατριώται μου. Το μόνον και μοναχόν θέλω όμως την αθωότητά μου και όχι άλλο τίποτες, τα άλλα ας μείνουν στο χέρι του Θεού. Διά την αθωότητά μου όμως και η εκλαμπρότης σας να μην θελήσετε να ξετάξετε. Εγώ θέλει φροντίσω όσον το δυνατόν και ο Θεός ας τον φανερώση. Μένω με όλον το σέβας. Ο δούλος σας Κωνσταντιν. Βουλπιώτης.

(Αρχείο Μαυροκορδάτου, τ. 5, τχ. 4, σ. 795-796)

4. Επιστολή του Κωνσταντίνου Βουλπιώτη προς τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο, 24 Σεπτεμβρίου 1824

Εκλαμπρότατε,

Κατά την διαταγήν σας ηκολούθησα, ήλθα ενθάδε εις Μεσολόγγι, έλαβον και τα συστατικά σου γράμματα και σήμερα αύριον μισεύω αφεύκτως διά την Σ. Διοίκησιν και άμποτες η ευχή σου να με κατευοδώση και να τους φωτίση ο Θεός να τελειώσουν και την υπόθεσιν με έργον, καθά τους γράφεις, καλατί και με τηρήσουν με τέτοιον μάτι ως τους εδώ βεκίληδες οπού με το χαρτζιλίκι οπού μ' έστειλαν τομαθαίνεις από τον αδελφόν μου Γιαννάκη, τότες σε βρίσκω ογλήγορα όθεν να είσαι.

Εγώ απεφάσισα να απεθάνω μαζί σου και πλέον δεν σου χωρίζομαι. Την δε φαμελιάν μου όπου έμειναν τελείως απελπισμένοι εννέα άνθρωποι, αν δεν τους περιθάλης, συ όψει. Πλέον εγώ εντροπήν μου φαίνεται δεν έχω, από δε τους Έλληνας και πατριώτας μου λόγον τιμής δεν έχουν, μου το είπαν φανερά, λέγουν και ξελέγουν και ελπίδα δεν έχω, μόνος σου ό,τι ορίσης, κάμε. Ο δούλ. εκρεμάσθη εις την τιμήν σας και εκείνο όπου να σας φωτίση ο Θεός, κάμετε.

Ξαναπροσκυνώντας μένω.

Ο ταπεινός δούλος κ. Βουλπιώτης.

(Αρχείο Μαυροκορδάτου, τ. 5, τχ. 4, σ. 944-945)

Περίληψη

Η εργασία εστιάζει στον Κωνσταντίνο Βουλπιώτη (τέλη 18ου αι.-αρχές 19ου αι.) και τον απόγονό του, Ιωάννη Βουλπιώτη (1902-1999), που επηρέασαν την ελληνική ιστορία. Τονίζεται η συμμετοχή του Κωνσταντίνου στην ελληνική επανάσταση του 1821 και η δίκη του Καραϊσκάκη. Η οικογένεια Βουλπιώτη παίζει σημαντικό ρόλο στα πολιτικά θέματα της νεοσύστατης Ελλάδας. Ο Ιωάννης Βουλπιώτης διοίκησε τη Siemens, συνεργάστηκε με το ΕΑΜ και κατηγορήθηκε για συνεργασία με τον εχθρό. Η εργασία αναδεικνύει τον ρόλο τους στην ιστορία της χώρας, όπως διαμορφώθηκαν τα ελληνικά πράγματα και επέδρασαν στην κοινωνία.